

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΖ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Η σημασία της αναπτυξιακής βοήθειας για την ελληνική
εξωτερική πολιτική**

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Επιβλέπων:

Αστέρης Χουλιάρης

Σπουδάστρια:

Κωνσταντίνα Δουλαβέρα

ΑΘΗΝΑ - 2022

Η σημασία της αναπτυξιακής βοήθειας για την ελληνική εξωτερική πολιτική

Ευχαριστίες

Με τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα της εργασίας κ. Αστέρη Χουλιάρα, καθηγητή του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και εισηγητή στο τμήμα Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της ΚΖ' Εκπαιδευτικής σειράς της ΕΣΔΔΑ, για την καταλυτική, δημιουργική συμβολή του.

ΕΣΔΔΑ, Κωνσταντίνα Δουλαβέρα © 2022

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 18/05/2022

Υπογραφή

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ ελληνικής κρατικής αναπτυξιακής βοήθειας και εξωτερικής πολιτικής. Διατρέχοντας τους σταθμούς της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας, την αλληλεπίδρασή της με την εξωτερική πολιτική των δωρητών, τα κίνητρα που τη διαμορφώνουν και εν τέλει την αποτελεσματικότητα της συμβολής της στις αποδέκτριες χώρες, θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε ανάλογα μοτίβα στην εθνική αναπτυξιακή πολιτική, αξιολογώντας τη δυναμική της μέσα από τα βασικά χαρακτηριστικά της.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι η ανάδειξη των τρόπων που μπορούν να καταστήσουν την εθνική αναπτυξιακή βοήθεια ενισχυτική της εξωτερικής πολιτικής μέσω της ενδυνάμωσης της ήπιας ισχύος της χώρας. Σε αυτή τη βάση, προτείνουμε τη στόχευση σε τομεακές προτεραιότητες, όπως την καταπολέμηση της ανισότητας των φύλων, και σε γεωγραφικές προτεραιότητες, που αφορούν τις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες, υπό το πρίσμα της ανάγκης διαμόρφωσης ενός σαφούς εθνικού αναπτυξιακού οράματος προσανατολισμένου στην αλληλεγγύη, την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων και την επίτευξη αποτελεσμάτων.

Λέξεις κλειδιά:

Αναπτυξιακή βοήθεια, εξωτερική πολιτική, κίνητρα δωρητών, ήπια ισχύς, ισότητα φύλων, Ζ' Γενική Γραμματεία Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής

Abstract

This study attempts to assess the relationship between Hellenic Aid and Greek foreign policy. Looking into the watersheds of international development cooperation, its interaction with the donors' foreign policies, the underlying motivations and, ultimately, its effectiveness for the recipient countries, we seek to identify similar patterns in Greece's development cooperation policy, evaluating its potential through its main features.

The paper's key objective is to highlight the ways in which the national development agenda can leverage foreign policy, by enhancing the country's soft power. In this context, we suggest targeting sectoral priorities, such as the fight against gender inequality, and geographical ones, focusing on the Least Developed Countries, to formulate a pronounced development vision oriented towards promoting solidarity, addressing global challenges and delivering results.

Key words:

Foreign aid, Hellenic Aid, foreign policy, donor motives, soft power, gender equality

Συντομογραφίες- Συντμήσεις

ΑΕΕ	Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΓΓ ΔΟΣΕ	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ	Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων κι Εξωστρέφειας
ΕΑΒ	Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΕΚ	Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
ΕΣΟΑΒ	Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων
ΕΤΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης
ΗΑΕ	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΑΒ	Κρατική Αναπτυξιακή Βοήθεια
ΛΑΧ	Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΕΥ	Κλάδος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΥΠΕΞ	Υπουργείο Εξωτερικών
ΥΔΑΣ	Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας
DAC	Developmental Assistance Committee
GNI	Gross National Income
LDCs	Least Developed Countries
MENA	Middle East/North Africa countries
ODA	Official Development Assistance
SDG	Sustainable Development Goals
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.....	4
1.1 Από την DAC στους αναδυόμενους, μη-παραδοσιακούς δωρητές	4
1.2 Το μέγεθος της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας στην ιστορική του εξέλιξη: ανθεκτικότητα παρά τις διακυμάνσεις.....	7
1.2.1 Έτος 2021	7
1.2.2 Έτος 2020.....	10
1.2.3 Σταθμοί της διεθνούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας από το 1961 ως σήμερα.....	13
1.3 Η αποτελεσματικότητα της βοήθειας	17
1.4 Τα κίνητρα των δωρητών.....	20
1.4.1 Η περίπτωση της Τουρκίας	23
1.4.2. Η περίπτωση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	28
2.1 Θεσμική συγκρότηση της ελληνικής ΚΑΒ.....	28
2.2 Χαρακτηριστικά της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας	31
2.2.2 Πολυμερής vs Διμερής.....	33
2.2.2 ΚΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΕ.....	34
2.2.3 Αποδέκτριες χώρες.....	37
2.2.4 Ανθρωπιστική βοήθεια.....	40
2.2.5 Είδος/ Τομείς παρεχόμενης βοήθειας	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΚΑΒ ΩΣ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.....	42
3.1 Η Αναπτυξιακή συνεργασία ως εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής.....	42
3.2.1 Πρόταση 1: Πλήρης εναρμόνιση της αναπτυξιακής ατζέντας με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης	45
3.2.2 Πρόταση 2: Επιλογή τομεακών προτεραιοτήτων	47
3.2.2.1 Παράδειγμα τομεακής προτεραιότητας [Στόχος 5: Ισότητα των Φύλων]	49
3.2.3 Πρόταση 3: Γεωγραφικές προτεραιότητες: Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες	56
3.2.4 Πρόταση 4: Ενίσχυση Ανθρωπιστικής Βοήθειας.....	58
3.2.5 Πρόταση 5: Στήριξη στην Ουκρανία.....	59
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64

Παράρτημα 1: Οργανόγραμμα Ζ' ΓΔ Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής.....	68
Παράρτημα 2: Θεσμική συγκρότηση ΚΑΒ χωρών του εξωτερικού	69
Παράρτημα 3: Ελληνική ΚΑΒ σε εκ USD, 1997-2021.....	73
Παράρτημα 4: Ελληνική ΚΑΒ στον τομέα της ισότητας φύλου, 2017-2018	74
Παράρτημα 5: Λίστα με τις ΛΑΧ.....	75

Πίνακας εικόνων- διαγραμμάτων

Figure 1 Η βοήθεια για την πανδημία αυξάνει τις αναπτυξιακές ροές	7
Figure 2 ΚΑΒ 2021- σε εκ. δολάρια Αμερικής	9
Figure 3 ΚΑΒ για το 2021 ως ποσοστό του ΑΕΕ	9
Figure 4 ΚΑΒ ως ποσοστό των δημοσιονομικών μέτρων των χωρών-μελών της ΕΑΒ	10
Figure 5 Η ΚΑΒ ως μέγεθος ανεξάρτητο από την αύξηση του ΑΕΠ	11
Figure 6 Εξισορρόπηση της ΚΑΒ, 2019-2020	12
Figure 7 ΚΑΒ ως η πιο σταθερή πηγή εξωτερικών ροών για τις αναπτυσσομ. χώρες	13
Figure 8 ΚΑΒ από το 1960-2021 ως ποσό και ως ποσοστό του ΑΕΕ	15
Figure 9 Σχέση ρυθμού αύξησης ΑΕΠ και ΚΑΒ	16
Figure 10 Τύπος ΚΑΒ για το διάστημα 2000-2020	16
Figure 11 ΚΑΒ Τουρκίας 2005-2019	24
Figure 12 Δέκα πρώτοι αποδέκτες βοήθειας από τα ΗΑΕ για το 2019	26
Figure 13 Διμερής και πολυμερής ΚΑΒ Ελλάδας 1997-2021 σε εκ. δολάρια USD	32
Figure 14 ΚΑΒ Ελλάδας 1997-2021 ως ποσοστό του ΑΕΕ	32
Figure 15 Διάκριση ελληνικής ΚΑΒ σε πολυμερή και διμερή για το 2003-2014	33
Figure 16 Ελ. ΚΑΒ ως ποσοστό ΑΕΕ (2003-2014) συγκριτικά με Μ.Ο. χωρών ΕΑΒ	36
Figure 17 Ελληνική ΚΑΒ συγκριτικά με χώρες ΕΑΒ για το 2020, ως ποσό και ποσοστό του ΑΕΕ	37
Figure 18 Κατανομή διμερούς ΚΑΒ ανά ομάδα εισοδήματος	38
Figure 19 Ελληνική ΚΑΒ προς Αφρική 2003-2012	39
Figure 20 Ελληνική ΚΑΒ προς υποσαχάρια Αφρική 2016-2020	40
Figure 21 Στόχος 3.9 του Στρατηγικού Σχεδίου Εξωτερικής Πολιτικής 2022-2025	44
Figure 22 Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 5	49
Figure 23 Ποσοστό ΚΑΒ για την ισότητα των φύλων 2017-2018	53
Figure 24 Ποσοστό εργασιακού εισοδήματος γυναικών ανά τον κόσμο, 1990-2020	55
Figure 25 Κυβερνητική βοήθεια στην Ουκρανία από τις χώρες της Δύσης	61

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2021 η Κρατική Αναπτυξιακή Βοήθεια (ΚΑΒ) της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (ΕΑΒ) του ΟΟΣΑ σημείωσε για δεύτερη συνεχή χρονιά ρεκόρ σε όγκο, στην προσπάθεια να ανταποκριθεί και στην αυξανόμενη ανάγκη για εμβολιαστική και υγειονομική κάλυψη στις αναπτυσσόμενες χώρες. Την ίδια στιγμή, ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) η ΚΑΒ βρίσκεται κοντά στο 0,33%, υπολειπόμενη κατά πολύ από τον στόχο του 0,7% που έχουν θέσει τα Ηνωμένα Έθνη.

Η Ελλάδα, από το 1999 όπου και ανακηρύχθηκε επίσημα δωρήτρια-χώρα, συμμετέχοντας ως κράτος-μέλος στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ (DAC), προσπάθησε να δημιουργήσει μια αναπτυξιακή ατζέντα με φιλόδοξους στόχους, ενισχύοντας κυρίως τη γειτονική περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Έκτοτε, την πορεία της αναπτυξιακής συνεργασίας της χώρας έχουν στιγματίσει η κρίση χρέους του 2010 με τις δημοσιονομικές πολιτικές της λιτότητας και η προσφυγική κρίση του 2015 που απορροφούσε το σύνολο σχεδόν της αναπτυξιακής της βοήθειας με τη μορφή «δαπανών υπέρ προσφύγων εντός επικράτειας». Για το 2021, κι ενώ οι δαπάνες υπέρ προσφύγων έχουν περιοριστεί δραματικά εξαιτίας των σημαντικά χαμηλότερων προσφυγικών ροών, η αναπτυξιακή βοήθεια υπολογίζεται σε 264 εκ. δολάρια Αμερικής και σε ποσοστό 0,12% του ΑΕΕ της χώρας- μεγέθη εξαιρετικά χαμηλά για τη διαμόρφωση μιας σοβαρής εθνικής προσπάθειας στον τομέα της αναπτυξιακής συνεργασίας με θετικό αναπτυξιακό πρόσημο για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Είναι όμως αυτός ο περιορισμένος προϋπολογισμός αναπτυξιακής βοήθειας που υπαγορεύει την όσο δυνατό πιο βέλτιστη αξιοποίησή του για την επίτευξη των μέγιστων δυνατών αποτελεσμάτων. Η χώρα, ενώ διαμορφώνει μια εξωτερική πολιτική με στόχο την επίτευξη συμμαχιών για την προώθηση των γεωπολιτικών στρατηγικών της συμφερόντων και της οικονομικής της ευρωστίας χρειάζεται τη συμβολή μιας πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας που θα λειτουργεί συμπληρωματικά, αναδεικνύοντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, τη συμπόρευσή της με το κράτος δικαίου και την ικανότητά της να συνταχτεί στο πλευρό εκείνων των υγιών δυνάμεων που απαντούν στις σύγχρονες

προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης με δυναμισμό και αλληλεγγύη για τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Ερευνητικός στόχος της παρούσας εργασίας αποτελεί η εξέταση των τρόπων με τους οποίους η εθνική αναπτυξιακή βοήθεια μπορεί να εξελιχθεί σε κεφάλαιο για την εξωτερική πολιτική της χώρας μέσα από την καλλιέργεια συγκεκριμένων τομεακών προτεραιοτήτων, άμεσα συνδεδεμένων με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), και γεωγραφικών στοχεύσεων. Πιο συγκεκριμένα, θα προτείνουμε ότι ο διαμόρφωση μιας αναπτυξιακής πολιτικής με στόχο την επίτευξη του Στόχου 5 περί Ισότητας των Φύλων στις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες, αυξάνει το αναπτυξιακό αποτύπωμα της χώρας, ενισχύοντας της ίδια στιγμή την ήπια ισχύ της που με τη σειρά της ενδυναμώνει την εξωτερική πολιτική.

Στο πρώτο κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να αποτυπώσουμε το φαινόμενο της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας στην ιστορική του εξέλιξη, ρίχνοντας φως στις αιτίες που το διαμόρφωσαν και τα χαρακτηριστικά που το διατρέχουν μέχρι τις μέρες μας. Σημαντική θέση στην ιχνηλάτηση αυτή κατέχουν τα κίνητρα των δωρητών καθώς στη σύνθετη φύση τους αποδίδεται συχνά η αναποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής βοήθειας ανεξαρτήτως των χρημάτων που δαπανούνται. Στο πλαίσιο αυτό, τέλος, θα αναφερθούμε στα προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας δύο εκ των πιο γενναιοδωρων δωρητών: την Τουρκία λόγω του επιτυχημένου, «μοναχικού» δρόμου που έχει χαράξει στον τομέα αυτό και λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η γείτων χώρα για την εξωτερική μας πολιτική και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) με την ξεχωριστή αναπτυξιακή τους συμβολή στα Δυτικά Βαλκάνια.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα επικεντρώσουμε τον φακό της αναπτυξιακής συνεργασίας στην Ελλάδα σκιαγραφώντας τη θεσμική συγκρότηση της ελληνικής ΚΑΒ, τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της και τους παράγοντες που τα διαμόρφωσαν δίνοντας της σήμερα μια εικόνα χωρίς σαφές όραμα και στρατηγική στόχευση.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να «θεραπεύσουμε» αυτήν την απουσία οράματος, προτείνοντας την επένδυση στην αναπτυξιακή βοήθεια της χώρας ως μιας έκφρασης της «ήπιας ισχύος» της, του συμβολικού δηλαδή κεφαλαίου που επιβάλλεται η χώρα να καλλιεργήσει για την ενδυνάμωση της εικόνας της και της εθνικής επωνυμίας της στο εξωτερικό. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνουμε μια σειρά από στοχεύσεις που θα

νομιμοποιήσουν την εθνική αναπτυξιακή συνεργασία, καθιστώντας την βραχίονα μιας σύγχρονης και δημιουργικής εξωτερικής πολιτικής προσηλωμένης στις ηθικές αξίες και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η επίκληση στατιστικών δεδομένων κυρίως μέσα από την ΕΑΒ του ΟΟΣΑ μας δίνει τη δυνατότητα να αναδείξουμε το ειδικό βάρος της αναπτυξιακής βοήθειας στη διεθνή πολιτική και την κλιμάκωση της δυναμικής της τα τελευταία χρόνια. Τα ποσοτικά στοιχεία αποτελούν χρήσιμο εργαλείο αυτής της προσπάθειας καθώς μας βοηθούν να διαμορφώσουμε ποιοτικά συμπεράσματα, να αναλύσουμε τις τάσεις, να συγκρίνουμε παραδείγματα μεταξύ χωρών και να προτείνουμε πολιτικές με έρεισμα. Ως μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκε η βιβλιογραφική αξιολόγηση πρωτογενών (νόμοι, εκθέσεις, εθνικά στρατηγικά σχέδια) και δευτερογενών πηγών (μελέτες, άρθρα, εργασίες) με κύρια φροντίδα την όσο πιο επικαιροποιημένη εξαγωγή πληροφοριών και γνώσης.

Η αλληλεγγύη που επέδειξαν θεσμικοί φορείς και κοινωνία των πολιτών στους μετανάστες κατά την πρόσφατη κρίση του προσφυγικού αποτελεί μια καλή βάση πάνω στην οποία μπορεί να χτιστεί περαιτέρω υποστήριξη για την αναπτυξιακή συνεργασία (OECD, 2019, 27). Σκόπιμο είναι η χώρα να αξιοποιήσει τα διδάγματα των δοκιμασμένων πρακτικών της, κινητοποιώντας το κοινωνικό κεφάλαιο για να αναδείξει την αναπτυξιακή συνεργασία σε στόχο κεντρικής πολιτικής, δρέποντας μακροπρόθεσμα τα οφέλη και στο εσωτερικό της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

1.1 Από την DAC στους αναδυόμενους, μη-παραδοσιακούς δωρητές

Η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (EAB- DAC, Developmental Assistance Committee) του ΟΟΣΑ, που ιδρύθηκε το 1961 αποτελεί το κατεξοχήν διεθνές κι επίσημο forum συντονισμού των δωρητών (30 μέλη σήμερα) με στόχο την βελτιστοποίηση του αντίκτυπου της αναπτυξιακής βοήθειας υπό το πρίσμα της επίτευξης των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, «ο χώρος και η φωνή» των μεγαλύτερων διμερών δωρητών του κόσμου (OECD, 2016). Στον μηχανισμό της EAB καταλυτικό ρόλο παίζει η καταγραφή και η επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων για την εξαγωγή συμπερασμάτων και προβολή των τάσεων, η ετήσια εκπόνηση Έκθεσης «Αναπτυξιακής Συνεργασίας» με την παρουσίαση των χορηγούμενων ποσών ανά χώρα και η δημιουργική διάχυση των βέλτιστων πρακτικών μέσα από τη τακτική διενέργεια εκθέσεων επιθεώρησης ομοτίμων¹(peer reviews) με συμβουλευτικό ρόλο όπου και σημειώνεται η πρόοδος κάθε χώρας βάσει δεικτών και σημείων αναφοράς.

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην αντίστοιχη σελίδα του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών² «Η DAC είναι ο θεματοφύλακας της Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας (EAB-Official Development Assistance, ODA), δηλαδή (α) της βοήθειας που παρέχεται από επίσημα όργανα, συμπεριλαμβανομένων εθνικών και τοπικών κυβερνήσεων και εκτελεστικών οργάνων τους και β) κάθε συναλλαγής που παρέχεται με γνώμονα την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία των αναπτυσσόμενων χωρών, με ευνοϊκούς όρους και στοιχείο επιχορήγησης τουλάχιστον 25% (και προεξοφλητικό επιτόκιο 10%). Η αναπτυξιακή βοήθεια διακρίνεται στη διμερή, που παρέχεται απευθείας από μια χώρα δωρητή στην αποδέκτρια χώρα και στην πολυμερή που παρέχεται μέσω Διεθνών Οργανισμών και Φορέων.

¹ Η τελευταία Peer Review για τη χώρα μας έχει κατατεθεί το 2019, ενώ έχουν προηγηθεί αντίστοιχες για το 2011, το 2006 και το 2002.

² <https://hellenicaid.mfa.gr/diethnes-plaisio-kai-anaptyxiaki-politiki/oosa-dac/epitrope-anaptyxiakes-boetheias-dac.html>

Ωστόσο, η αναπτυξιακή βοήθεια στον 21^ο τείνει να παρακάμπτει τα επίσημα κανάλια διανομής καθώς νέα κράτη έχουν προστεθεί στη λίστα με τους δωρητές, εκτός του πλαισίου της DAC, όχι χωρίς επιπτώσεις στην αναπτυξιακή ατζέντα. Με πρωταγωνιστή την Κίνα, τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία, η Κορέα, η Βενεζουέλα, η Ινδία, το Κουβέιτ, η Βραζιλία, η Τουρκία (μέλος του ΟΟΣΑ, χώρα-παρατηρητής στη DAC), ανάμεσα σε άλλες έχουν επιδοθεί σε ένα κυνήγι «εξαγοράς» των αποδεκτριών χωρών προσφέροντας βοήθεια χωρίς πολιτικές και οικονομικές αιρεσιμότητες, αμφισβήτηση της κυριαρχίας τους και επιβολή μεταρρυθμίσεων, όπως συμβαίνει με τα δάνεια που χορηγούν το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα και οι δυτικοί δωρητές. Σύμφωνα με τον Woods πρόκειται για μια «σιωπηρή επανάσταση» καθώς οι αναδυόμενοι δωρητές δεν επιθυμούν να αναποδογυρίζουν εμφανώς τους ήδη υπάρχοντες κανόνες ή να τους αντικαταστήσουν. Κυρίως, αδυνατίζουν τη διαπραγματευτική δύναμη των παραδοσιακών δωρητών προσφέροντες εναλλακτικές στις αναπτυσσόμενες χώρες (Woods, 2008, 1221).

Είναι γλαφυρή η τοποθέτηση του The Economist σε άρθρο του για το κινεζικό μοντέλο ανάπτυξης που εντοπίζει τη διαφορά μεταξύ δωρητών-μελών και μη μελών της ΕΑΒ στην «προθυμία των δευτέρων να προσφέρουν βοήθεια χωρίς τα δυτικά κηρύγματα περί διακυβέρνησης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων» (The Economist, 2010). Εκτός, όμως από την μη πολιτική και ηθική νομιμοποίηση των κινήτρων των νέων δωρητών, σύγχρονες έρευνες αμφισβητούν και την αποτελεσματικότητά τους, αποδομώντας τον μύθο ότι οι νέοι δωρητές εναρμονίζουν τη βοήθεια που προσφέρουν με τις ανάγκες των αποδέκτριων χωρών σε σχέση με τους παραδοσιακούς δωρητές, απαιτώντας την «επιστροφή» της αναπτυξιακής τους επένδυσης (Arodaca, 2017, 11).

Είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ωστόσο ότι κατά τη Διάσκεψη του Μπουσάν, του τέταρτου φόρουμ σε Υψηλό Επίπεδο για την αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής βοήθειας (2011) υιοθετήθηκε πανηγυρικά η διεύρυνση της παραδοσιακής πηγής των δωρητών (Διακήρυξη του Μπουσάν) μέσω μιας «πιο ευρείας και συμπεριληπτικής συνεργασίας στηριζόμενης σε κοινές αρχές», εγκαινιάζοντας τη νέα, «σύνθετη αρχιτεκτονική

αναπτυξιακής συνεργασίας που περιλαμβάνει κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, σχήματα νότου-νότου και τριγωνικές συνεργασίες¹» (OECD, 2011b, 2)

Ακόμα κι αν αποδίδονται συχνά στους νέους δωρητές κατώτερα ηθικά κίνητρα (inferior ethics of aid), το γεγονός ότι σε μια εποχή σκεπτικισμού καινούρια κράτη επιλέγουν να γίνουν δωρητές (έστω κι αν η άναρχη συμμετοχή τους προκαλεί κατακερματισμό και αυξάνει τα κόστη συντονισμού για τις αποδέκτριες χώρες) αποτελεί σημάδι αναζωογόνησης και ανθεκτικότητας της αναπτυξιακής συνεργασίας- η Νέα Τράπεζα Ανάπτυξης (New Development Bank) και η Ασιατική Επενδυτική Τράπεζα Υποδομών (Asian Infrastructure Investment Bank) οφείλουν άλλωστε τη θεσμική τους παρουσία στην ανερχόμενη δύναμη αυτών των νέων δωρητών (Gulrajani, Swiss, 2017, 23).

Η επικεφαλής της EAB, Susanna Moorehead επιχειρώντας έναν απολογισμό στα 60^α γενέθλια της EAB το 2021, υπογραμμίζει σχετικά πως η Επιτροπή καινοτομεί, λαμβάνοντας ακόμα και «αντιδημοφιλή ρίσκα». Αναφέρεται κυρίως στη συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, στο κλείσιμο συμφωνιών για τον χειρισμό των χρεών, στη συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, στη βελτίωση του τρόπου εργασίας στις περιοχές που αντιμετωπίζουν συγκρούσεις (Bracho et al., 2021, εισαγωγή). Η Πρόεδρος καταλήγει ότι αντίθετα με την άποψη κάποιων πως ο εκσυγχρονισμός της EAB σημαίνει και υποχώρηση της ακεραιότητάς της, η πραγματικότητα καλεί για σύγχρονες λύσεις που δεν απομακρύνουν από τον πυρήνα των αξιών της Επιτροπής.

Το διακύβευμα για τα επόμενα χρόνια διαφαίνεται να είναι η συνεργασία σε πολλαπλά επίπεδα, μεταξύ παραδοσιακών και αναδύμενων δωρητών, δημοσίου και ιδιωτικού κεφαλαίου, θεσμικών φορέων και κοινωνίας των πολιτών. Σε αυτή την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, κανένας δεν περισσεύει.

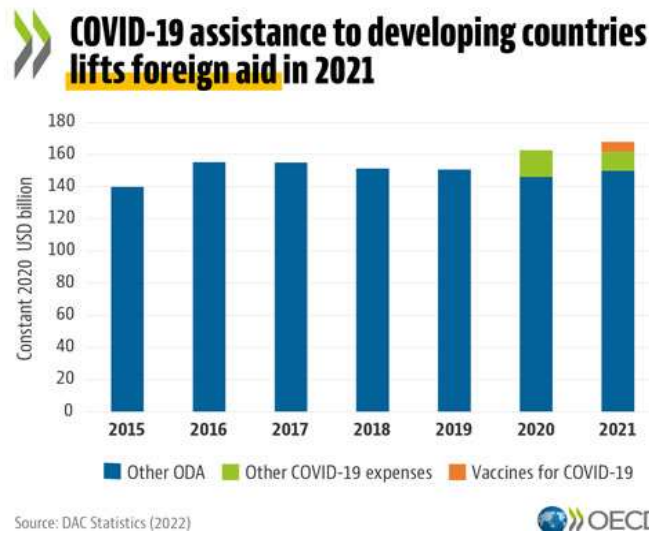
¹ Οι τριγωνικές συνεργασίες περιλαμβάνουν τη σύμπραξη ενός παραδοσιακού δωρητή, ενός αναδύμενου που κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα σε τομέα της βοήθειας και της αποδέκτριας χώρας

1.2 Το μέγεθος της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας στην ιστορική του εξέλιξη: ανθεκτικότητα παρά τις διακυμάνσεις

1.2.1 Έτος 2021¹

Το 2021, η ΚΑΒ των κρατών μελών της ΕΑΒ σημείωσε για δεύτερη συνεχή φορά ρεκόρ, φτάνοντας τα **179 σχεδόν δις δολάρια**, και ποσοστό 0,33 του συνολικού ΑΕΕ (ομοίως όπως και το 2020). Πρόκειται για αύξηση 4,4% σε σχέση με το 2020 ενώ, εξαιρουμένης της εμβολιαστικής βοήθειας και σχετικών δαπανών για τη διάθεσή της (6,3 δις και 3,5% της συνολικής ΚΑΒ), η ΚΑΒ αυξήθηκε κατά 0,6%.

Figure 1 Η βοήθεια για την πανδημία αυξάνει τις αναπτυξιακές ροές

Οι δαπάνες υπέρ προσφύγων εντός επικράτειας ανήλθαν σε 9,3 δις, στα ίδια επίπεδα με το 2020 και σε ποσοστό 5,2 της συνολικής ΚΑΒ, ενώ από την κλιμάκωσή τους το 2016 όταν υπολογίζονταν σε 16 δις και 11% της συνολικής ΚΑΒ έχουν μειωθεί σχεδόν κατά το ήμισυ.

¹ Με στοιχεία από το Σημείωμα «Oda Levels in 2021 Preliminary Data, Detailed Summary», OECD, Paris, 12 April 2022 και το άρθρο [«Προσωρινά Στοιχεία Κρατικής Αναπτυξιακής Βοήθειας των Μελών της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας \(DAC\) του ΟΟΣΑ για το έτος 2021»](#) στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΞ.

Το 76% της συνολικής ΚΑΒ προήλθε από τα κράτη-μέλη της ομάδας των G7 και το 45% από τα κράτη-μέλη της ΕΕ. Το 2021, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχισαν να είναι η μεγαλύτερη χώρα δωρητής της ΕΑΒ (42,3 δις USD), με δεύτερη τη Γερμανία (32,2 δις. USD), τρίτη την Ιαπωνία (17,6 δις. USD), ακολουθούμενες από το Ηνωμένο Βασίλειο (15,8 δις. USD) και τη Γαλλία (15,4 δις. USD). Οι κάτωθι πέντε χώρες συνάντησαν ή ξεπέρασαν τον στόχο των Ηνωμένων Εθνών για ΚΑΒ στο 0,7% του συνολικού ΑΕΕ: Λουξεμβούργο (0,99%), Νορβηγία (0,93%) και Σουηδία (0,92), Γερμανία (0,74%), Δανία (0,70%).

Σημαντικές αυξήσεις της ΚΑΒ σε σχέση με το 2020 σημείωσαν η Ιταλία 34,5% εξαιτίας ακύρωσης χρέους, αύξησης δαπανών υπέρ προσφύγων εντός επικράτειας και αύξησης πολυμερούς βοήθειας για την αντιμετώπιση του COVID-19, η Σλοβενία 19,0% και η Ισπανία 12,5%, αμφότερες λόγω αύξησης διμερούς βοήθειας και δωρεών εμβολίων. Η Τουρκία, η οποία δεν είναι μέλος της ΕΑΒ αλλά διατηρεί μαζί της μακρά παράδοση αναπτυξιακής συνεργασίας, παρουσίασε μείωση της ΚΑΒ κατά 23,7%, σύμφωνα με τα στοιχεία που δήλωσε στον ΟΟΣΑ, υπερβαίνοντας ωστόσο τον στόχο του 0,7% ΚΑΒ/ΑΕΕ, με 0,95%.

Figure 2 KAB 2021-σε εκ. δολάρια Αμερικής

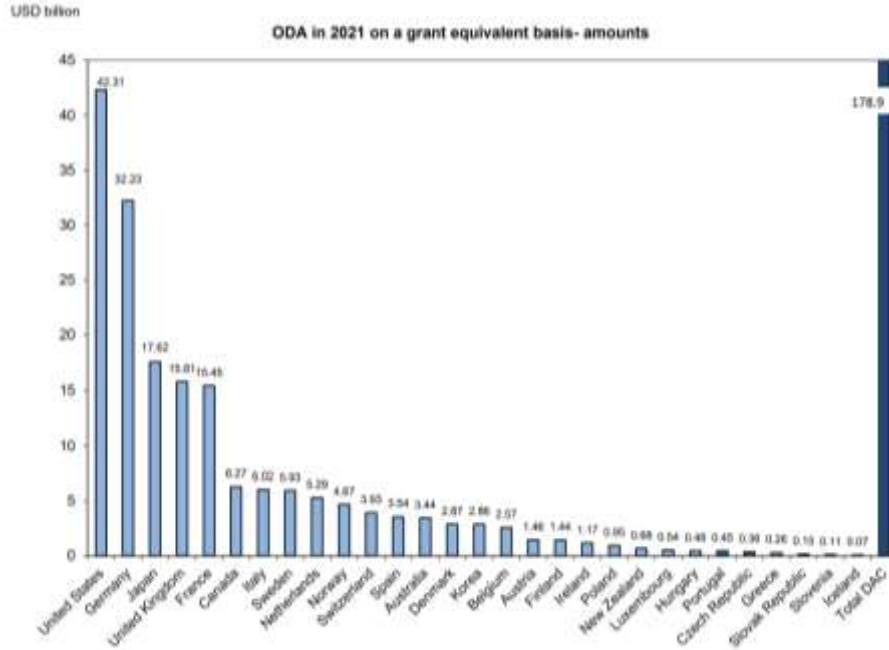
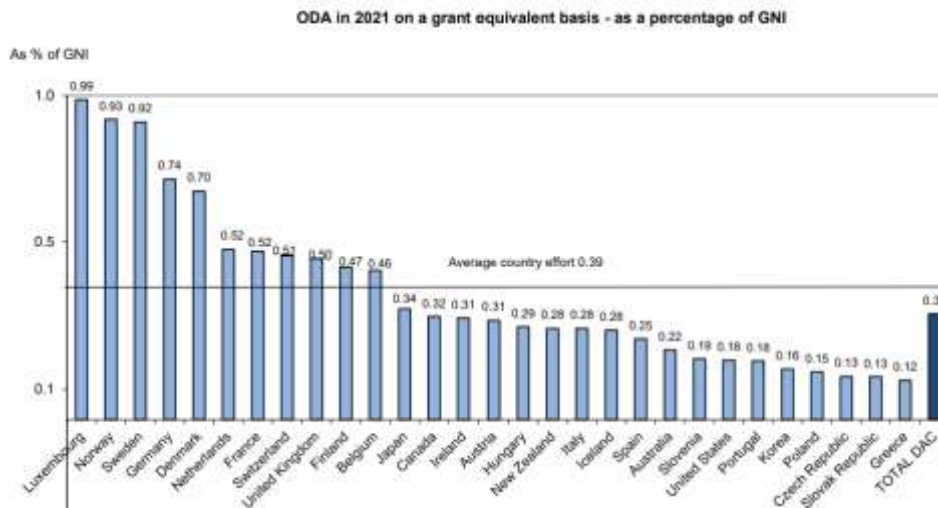

Figure 3 KAB για το 2021 ως ποσοστό του ΑΕΕ

Πηγή: OECD, ODA Levels in 2021- Preliminary data

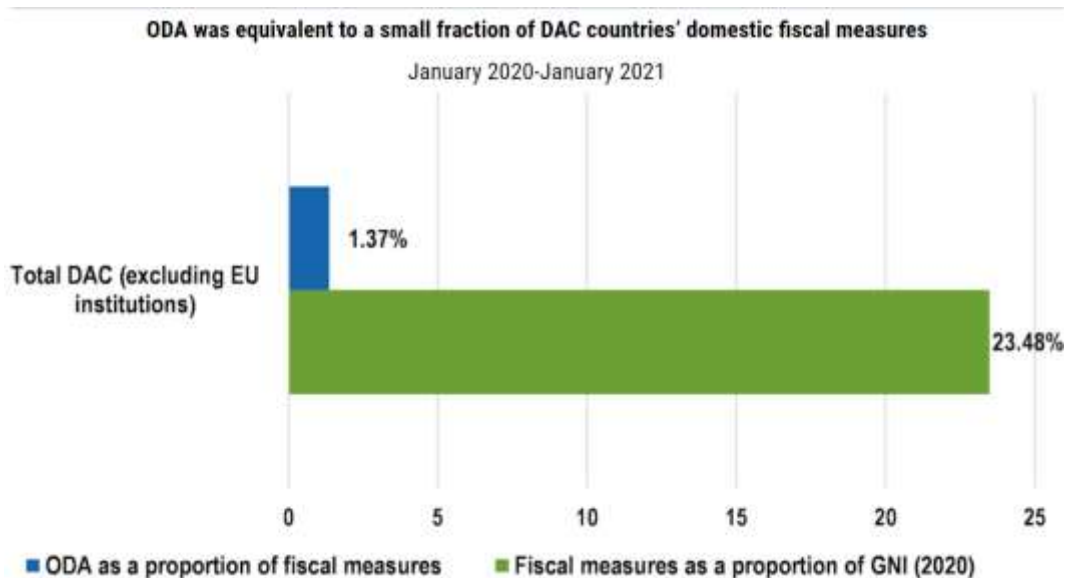
Στην ίδια έκθεση γίνεται πρόβλεψη για τον αντίκτυπο των προσφυγικών ροών από την Ουκρανία στον μελλοντικό προγραμματισμό της ΚΑΒ των μελών της ΕΑΒ που θα κληθούν παράλληλα να υποστηρίξουν την ανάκαμψη των αναπτυσσόμενων χωρών από την πανδημία και να χειριστούν τις συνέπειες αυτής της κρίσης. Όπως υπολογίζεται,

περίπου τέσσερα εκατομμύρια άνθρωποι έχουν ήδη αφήσει την Ουκρανία και ο αριθμός ενδέχεται να αυξηθεί- μέγεθος μεγαλύτερο από την ετήσια ροή αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη στο αποκορύφωμα της προσφυγικής κρίσης της Συρίας το 2015-16. Περίπου τα δύο τρίτα των προσφύγων της Ουκρανίας, κυρίως γυναίκες και παιδιά, φιλοξενούνται από την Πολωνία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακική Δημοκρατία (OECD, 2022, 8).

1.2.2 Έτος 2020

Για το έτος 2020, για το οποίο και διαθέτουμε οριστικά στοιχεία, αξίζει να αναφέρουμε ότι η ΚΑΒ αυξήθηκε αγγίζοντας τα 161 δις δολάρια, σε μια χρονιά που είδε όλες τις άλλες ροές εξωτερικού εισοδήματος για τις αναπτυσσόμενες χώρες – Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, εμπόριο, εμβάσματα- να συρρικνώνονται εξαιτίας της πανδημίας (Ahmad and Carey, 2021, 4). Την ίδια στιγμή, όμως, παρατηρείται χαρακτηριστική διαφορά μεταξύ του ποσού της ΚΑΒ και των εγχώριων δημοσιονομικών δαπανών των κρατών-μελών της ΕΑΒ (ibid, 3). Συγκεκριμένα, η ΚΑΒ για το 2020 ισοδυναμεί με ένα μικρό κλάσμα του δημοσιονομικού πακέτου των χωρών (αναλογία ΚΑΒ 161δις προς 11,7 τρις συνολικών δημοσιονομικών μέτρων των μελών ΕΑΒ.)

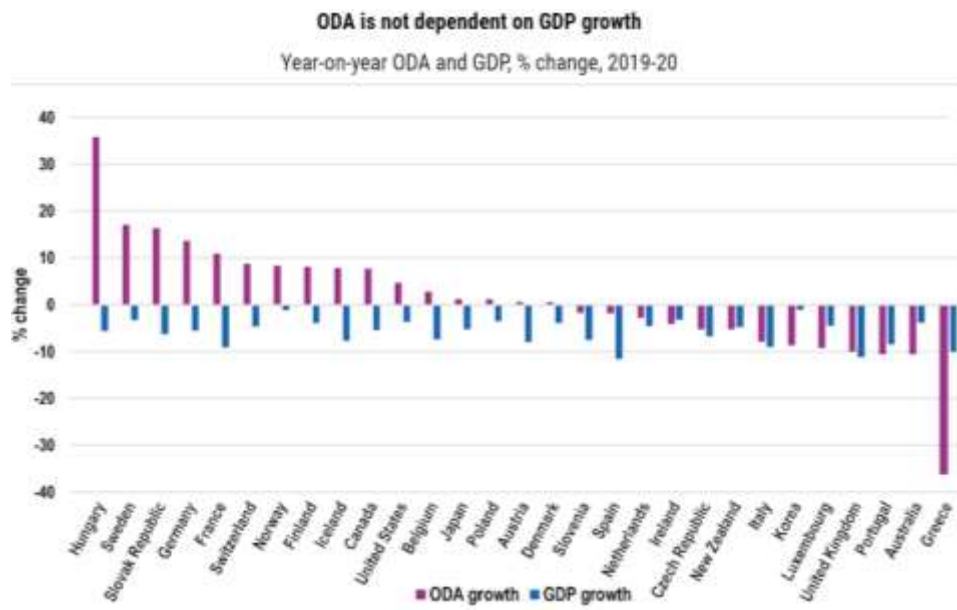
Figure 4 ΚΑΒ ως ποσοστό των δημοσιονομικών μέτρων των χωρών-μελών της ΕΑΒ

Πηγή: [OECD](#)

Παρά την πτώση της ανάπτυξης για όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ το 2020 (κατά μέσο όρο το ΑΕΠ μειώθηκε περισσότερο από 5%), ορισμένες χώρες προστάτευσαν και αύξησαν την ΚΑΒ και οι καθαρές ροές αυξήθηκαν κατά 7% ενώ άλλες χώρες είδαν θεαματική πτώση της ΚΑΒ. Δεν υπάρχει αυτόματη σχέση μεταξύ ΑΕΕ και ΚΑΒ, όπως βλέπουμε και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Figure 5 Η ΚΑΒ ως μέγεθος ανεξάρτητο από την αύξηση του ΑΕΠ

Πηγή: [OECD](https://www.oecd.org/)

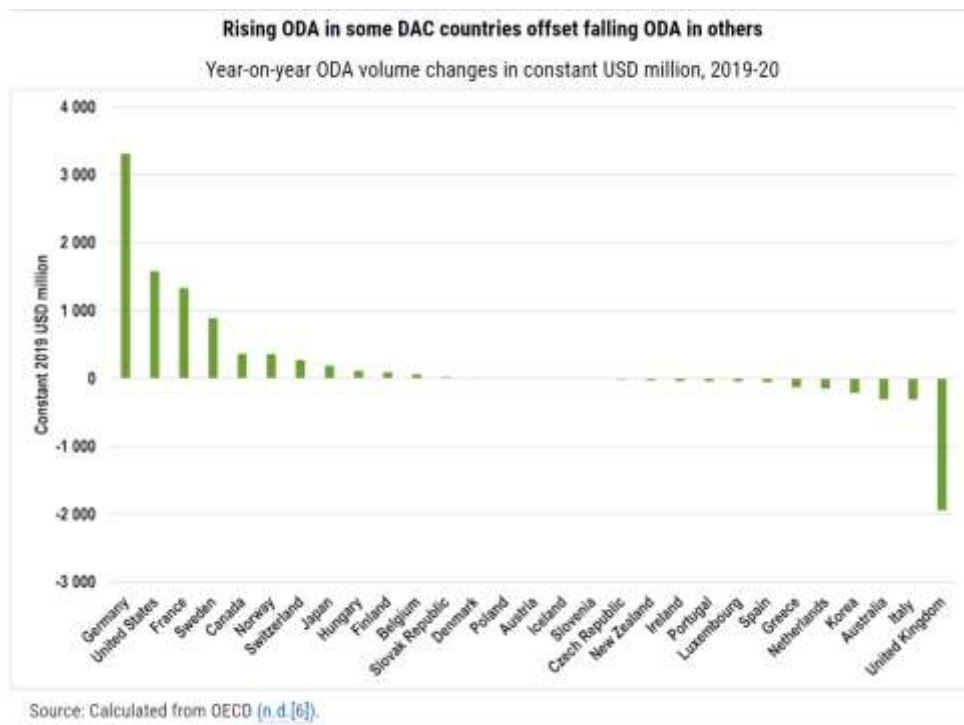
Οι αρχικές εκτιμήσεις δείχνουν ότι οι χώρες ΕΑΒ εκταμίευσαν 12 δισεκατομμύρια USD το 2020 για δραστηριότητες που σχετίζονται με τον COVID-19. Ενώ, συνολικά, 3,2 δισεκατομμύρια δολάρια διατέθηκαν στον τομέα της υγείας, υποδηλώνοντας ότι ο κύριος όγκος της βοήθειας διατέθηκε για να υποστηριχτούν άλλοι κλάδοι των οικονομιών και των κοινωνιών των αναπτυσσόμενων χωρών (Ahmad and Carey, 2021, 4).

Συνολικά, για το 2020 ο συνολικός όγκος ΚΑΒ αυξήθηκε σε περισσότερες από τις μισές χώρες μέλη της ΕΑΒ (16), με ορισμένες να αυξάνουν σημαντικά τους προϋπολογισμούς τους ώστε να υποστηρίξουν τις ασύμμετρα πληττόμενες χώρες στην καταπολέμηση της πανδημίας. Μεγάλες αυξήσεις σημειώθηκαν στον Καναδά, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη

Νορβηγία, τη Σουηδία, Ελβετία και Ηνωμένες Πολιτείες. Άλλες χώρες που αύξησαν επίσης την ΚΑΒ τους για το 2020 περιλαμβάνουν τη Βουλγαρία, την Κροατία, τη Λετονία, τη Μάλτα και τη Ρουμανία.

Ωστόσο, σε 13 άλλες χώρες ο όγκος της ΚΑΒ μειώθηκε, με τη μεγαλύτερη πτώση να παρατηρείται στην Αυστραλία, την Ιταλία, την Κορέα και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι χώρες που αύξησαν την ΚΑΒ αντιπροσώπευαν τα τρία τέταρτα της συνολικής ΚΑΒ, αντισταθμίζοντας έτσι τις μειώσεις των άλλων χωρών. Εάν η ΚΑΒ είχε παραμείνει σταθερή στις χώρες που σημείωσε πτώση για το 2020 (δηλ. αν είχαν διατηρήσει τα επίπεδά της ΚΑΒ του 2019), τότε η ΚΑΒ θα μπορούσε να είχε αυξηθεί κατά 5,7% το 2020, αγγίζοντας τα 164 δισεκατομμύρια USD (Ahmad and Carey, 2021, 5).

Figure 6 Εξισορρόπηση της ΚΑΒ, 2019-2020

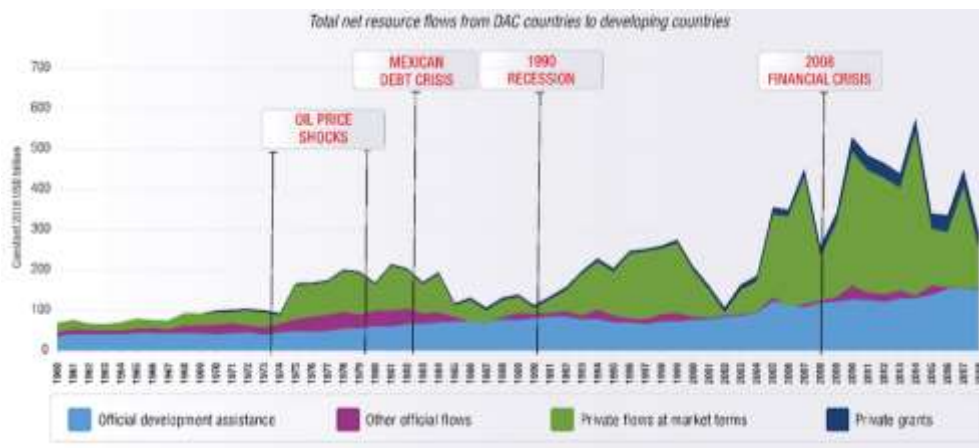

Πηγή: [OECD](#)

1.2.3 Σταθμοί της διεθνούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας από το 1961 ως σήμερα

Σχεδόν σε κάθε δεκαετία της αναπτυξιακής πορείας της ΚΑΒ, ο κόσμος έχει αντιμετωπίσει σημαντικές οικονομικές κρίσεις. Ωστόσο, η ΚΑΒ έχει αποδειχτεί η πιο σταθερή πηγή εξωτερικής χρηματοδότησης, ιδίως σε σχέση με τις ιδιωτικές ροές που είναι πιο ευάλωτες στα οικονομικά σοκ (Ahmad et al., 2020).

Figure 7 Η ΚΑΒ ως η πιο σταθερή πηγή εξωτερικών ροών για τις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: [OECD](#)

Διατρέχοντας τις δεκαετίες παρατηρούμε ότι την πρώτη δεκαετία της ΚΑΒ, την περίοδο της μεταπολεμικής ευημερίας (μέχρι το 1973), ο όγκος της έμεινε σταθερός, μειωνόταν όμως σταδιακά ως ποσοστό του συνολικού ΑΕΕ των δωρητών. Το 1970 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ ο στόχος της αναπτυξιακής βοήθειας 0,7% του ΑΕΕ των χωρών δωρητών. Την επόμενη δεκαετία η ΚΑΒ «άντεξε» και μάλιστα αυξήθηκε την περίοδο των πετρελαϊκών κρίσεων (1973-1979) σε ποσοστό 38% ενώ η αναλογία ΚΑΒ/ΑΕΕ παρέμεινε σταθερή. Την δεκαετία 1980-1989, περίοδο διαδοχικών κρίσεων χρέους και περιορισμού της ανάπτυξης παγκοσμίως, η ΚΑΒ αυξήθηκε κατά 22%, ενώ ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της ΚΑΒ και του ΑΕΕ ήταν παρόμοιοι, στο 3% ανά έτος.

Η περίοδος 1990-2000, περίοδος της «κόπωσης της αναπτυξιακής βοήθειας (fatigue aid)», βλέπει την ΚΑΒ να περιορίζεται, γεγονός που αποδίδεται στο τέλος του γεωπολιτικού διπολικού ανταγωνισμού και στην αναζήτηση μιας νέας ταυτότητας για την αναπτυξιακή βοήθεια, με τη συζήτηση να επικεντρώνεται πια στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής βοήθειας. Ο όγκος της ΚΑΒ μειώνεται κατά 19%

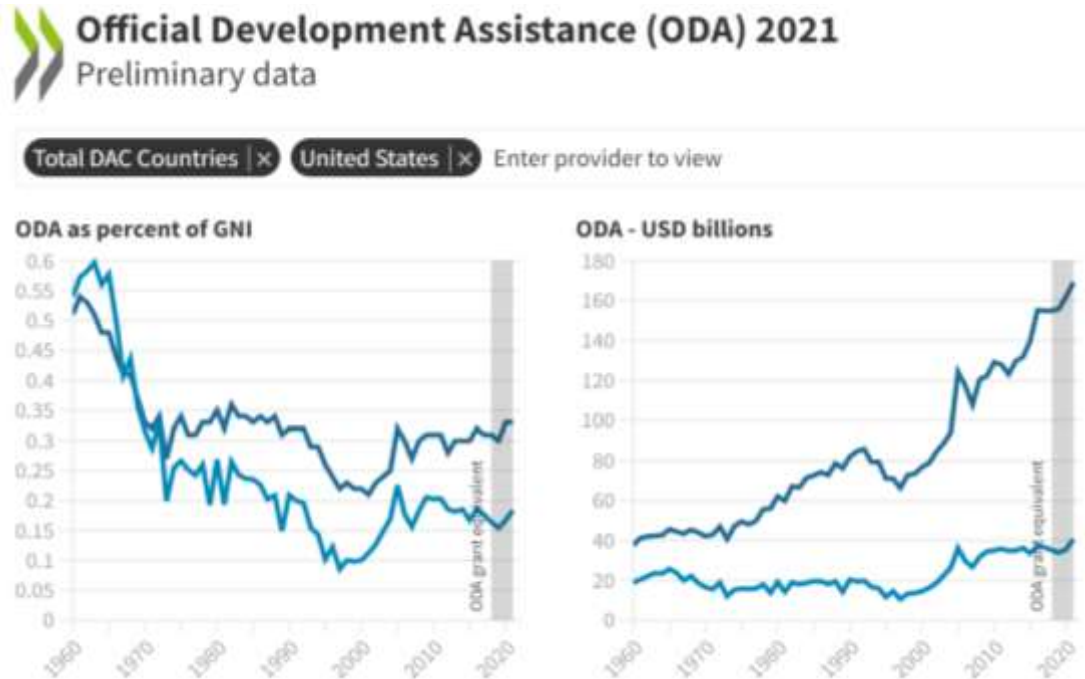
από το 1990 στο 1997 και από 0,33% ΚΑΒ/ΑΕΕ στο 0,22%. Η ετήσια τιμή ανάπτυξης της ΚΑΒ ήταν -0,20% σε σχέση με την ετήσια μέση τιμή ανάπτυξης του 2,7%.

Η δεκαετία που ακολουθεί είναι η πιο «γενναιόδωρη» καθώς οι ηγεσίες του αναπτυσσόμενου κόσμου εκφράζουν πολιτική βούληση να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη φτώχεια του αναπτυσσόμενου κόσμου, και σαν μέσο εξάλειψης της τρομοκρατίας. Σημείο καμπής αποτελεί η συμφωνία επί των Στόχων Ανάπτυξης της Χιλιετίας, το 2002, ενώ οι δεσμεύσεις που ακολούθησαν στη Συνάντηση του Μοντερέι (2002) και στην Συνάντηση Κορυφής των G7 στο Γκλινγκλς οδήγησε σε μια αύξηση της ΚΑΒ ύψους 60%. Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της ΚΑΒ ήταν 5.7% σε σχέση με τον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΕ που ήταν 1.8%

Η επόμενη δεκαετία μέχρι το 2019 επηρεάστηκε αρχικά σημαντικά από τη χρηματοπιστωτική κρίση για να ανακάμψει στη συνέχεια και να ακολουθήσει ανοδική πορεία από το 2013, φτάνοντας στην κορυφή της το 2016 κυρίως εξαιτίας των αυξανόμενων εντός επικρατείας δαπανών υπέρ προσφύγων για να «διορθωθεί» ελαφρά το 2017 και το 2018 και να αφήσει να διαφανούν θετικά σημάδια για επικέντρωση της αναπτυξιακής προσπάθειας στις φτωχότερες χώρες για το 2019. Κορύφωσης αυτής της ανοδικής τάσης αποτελούν και οι δυο συνεχείς χρονιές ρεκόρ (2020, 2021), στην αυγή της επόμενης δεκαετίας που οφείλουν τα πρωτοφανή μεγέθη τους στη υγειονομική στήριξη του αναπτυσσόμενου κόσμου απέναντι στον Covid-19.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί μπορούμε να διαπιστώσουμε αυτή την ανθεκτική και αυξητική πορεία της ΚΑΒ των παραδοσιακών δωρητών που ιδίως σε μεγέθη όγκου ακολουθεί εντυπωσιακή πορεία, όχι όμως και ως ποσοστό του ΑΕΕ των χωρών καθώς εκεί βρίσκεται τις τελευταίες δεκαετίες σταθερά κάτω του 0,35%.

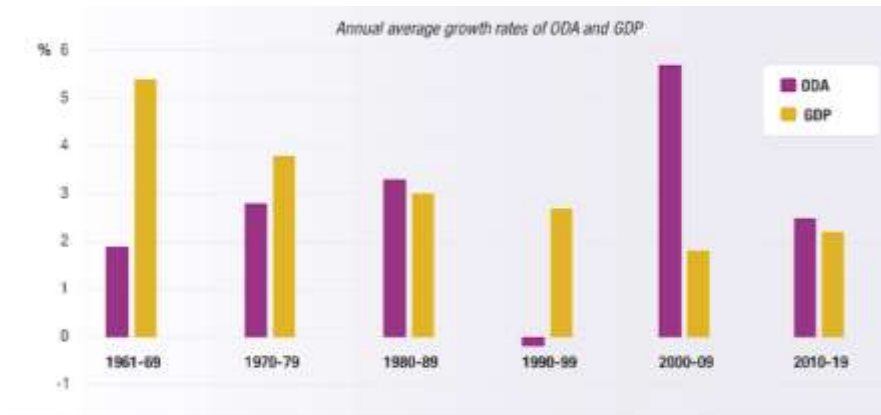
Figure 8 ΚΑΒ από το 1960-2021 ως ποσό και ως ποσοστό του ΑΕΕ

Πηγή: [OECD](#)

Στο διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνεται ανάγλυφα η σχέση αύξησης των ποσοστών ΑΕΕ και ΚΑΒ. Ειδικότερα τη δεκαετία 1990-2000, διαπιστώνουμε την αντιστρόφως ανάλογη σχέση των δυο μεγεθών (είναι η δεκαετία που «παγώνει» η αναπτυξιακή βοήθεια) ενώ την αμέσως επόμενη δεκαετία ο ρυθμός αύξησης της ΚΑΒ είναι υπερδιπλάσιος του ρυθμού αύξησης του ΑΕΕ των κρατών χωρών της ΕΑΒ (πρόκειται για τη «γενναιόδωρη» δεκαετία της ΚΑΒ). Τη δεκαετία 2010-2019 τα δυο μεγέθη ακολουθούν αντίστοιχες αυξητικές πορείες.

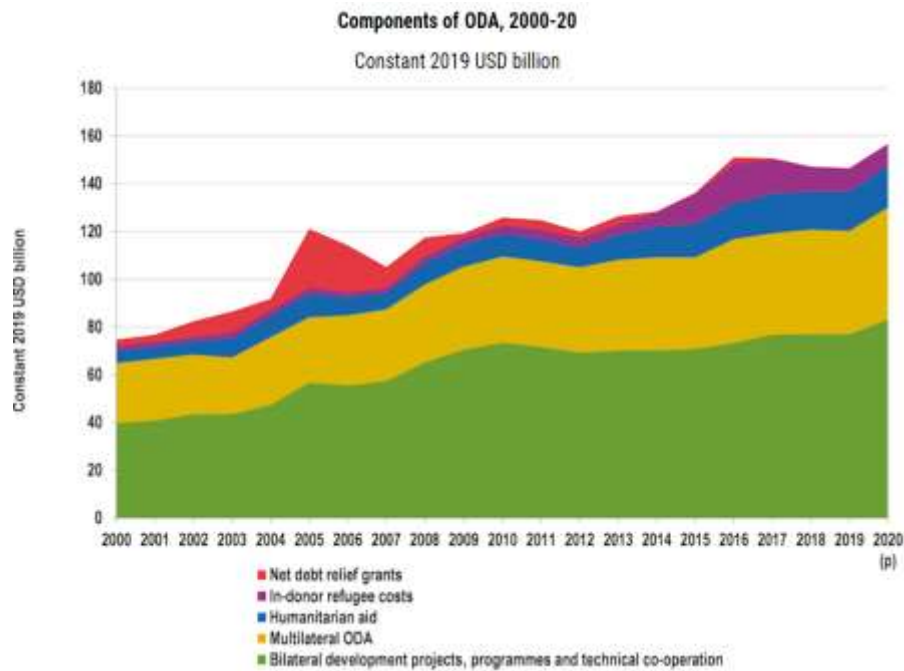
Figure 9 Σχέση ρυθμού αύξησης ΑΕΠ και ΚΑΒ

Πηγή: [OECD](#)

Στο παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε τον τύπο της ΚΑΒ, διαπιστώνοντας τη διπλάσια σχεδόν κατανομή σε διμερή έναντι της πολυμερούς βοήθειας σταθερά από το 2000 ως το 2020.

Figure 10 Τύπος ΚΑΒ για το διάστημα 2000-2020

Πηγή: [OECD](#)

1.3 Η αποτελεσματικότητα της βοήθειας

Η αναπτυξιακή βοήθεια σε διαφορετικές περιόδους και διαφορετικές περιοχές έχει αποβεί εξαιρετικά αποτελεσματική, εξαιρετικά αναποτελεσματική και κάθε τι ανάμεσα.

(World Bank, 1998, 2)

Στο ερώτημα κατά πόσον η αναπτυξιακή βοήθεια συνολικά έχει αποβεί αποτελεσματική για τον αναπτυσσόμενο κόσμο είναι δύσκολο να απαντήσουμε μονολεκτικά και συλλήβδην. Κι αυτό γιατί κατά καιρούς και ανάλογα τη χώρα και την περιοχή έχουν υπάρξει πολύ θετικά αποτελέσματα αλλά και προγράμματα που δεν κατάφεραν στο παραμικρό να αλλάξουν το αναπτυξιακό τοπίο των αποδέκτριων χωρών. Θετικά -ακόμα και θεαματικά- αποτελέσματα είχε η αναπτυξιακή βοήθεια σύμφωνα με την Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας «Assessing Aid» (1998) στην Μποτσουάνα και τη Δημοκρατία της Κορέας τη δεκαετία του 1960, την Ινδονησία τη δεκαετία του 1970, τη Βολιβία και τη Γκάνα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και την Ουγκάντα και το Βιετνάμ στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Πρόκειται για παραδείγματα χωρών που πέρασαν από την κρίση στη ραγδαία ανάπτυξη χάρη στη συντονισμένη προσπάθεια των δωρητριών χωρών ενώ ολόκληροι τομείς μεταμορφώθηκαν (γεωργική επανάσταση) βελτιώνοντας τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων μέσα από την εξάλειψη ασθενειών, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την παροχή πόσιμου νερού, ηλεκτρικού, πρόσβαση σε μονάδες υγείας, δρόμους, κτλ. (World Bank, 1998, 1).

Την ίδια στιγμή, η Έκθεση αναφέρει παραδείγματα χωρών όπου η αναπτυξιακή βοήθεια κατέστη αποτυχία, όπως την περίπτωση του Ζαΐρ (σημερινή Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό) όπου ο Πρόεδρος του Μομπούτου Σέσε Σέκο συγκέντρωνε μια από τις μεγαλύτερες περιουσίες του κόσμου εκτός της επικράτειας του ενώ τα τεράστια ποσά που εισέρρεαν στη χώρα εξανεμίζονταν. Η περίπτωση του Κονγκό είναι ένα από αρκετά παραδείγματα όπου η αναπτυξιακή βοήθεια αγνόησε αν όχι «ενθάρρυνε» την ανικανότητα, τη διαφθορά, και τις στρεβλές πολιτικές (ibid).

Μια σταθερή κριτική για την αναποτελεσματικότητα της βοήθειας αποτελούσε ο χαρακτήρας της ως δεσμευμένης (tied aid) που «υποχρέωνε» τις αποδέκτριες χώρες προκειμένου να εκταμιεύσουν τη βοήθεια να δώσουν έργα, προμήθειες ή να αγοράσουν υλικά από τις εταιρείες των δωρητών. Αυτή η δέσμευση μείωνε την πραγματική αξία της βοήθειας καθώς οι αποδέκτες δεν είχαν την ευχέρεια να επιλέξουν την ευνοϊκότερη γι' αυτούς προσφορά ενώ έχει υπολογιστεί ότι το κόστος της δέσμευσης έφτανε να υπερβαίνει και το 25% της βοήθειας (Χουλιάρας, 2017, 9). Η πρακτική αυτή όμως κατόπιν της Σύστασης του 2001 από την ΕΑΒ για μείωση της δεσμευμένης βοήθειας που επανεπιβεβαιώθηκε στη συνέχεια από τη Διακήρυξη του Παρισιού, αποδυναμωνόταν σταδιακά με το ποσοστό της πλήρως αποδεσμευμένης διμερούς βοήθειας να αυξήθηκε σταδιακά από 46% το 1999-2001 σε 76% το 2007 και για τις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες από 57% σε 86% ενώ λαμβάνοντας υπόψη την πολυμερή βοήθεια, το ποσοστό της μη δεσμευμένης ΚΑΒ έχει αυξηθεί συνολικά στο 83% (Clay, Geddes, Natali, 2009, viii). Η δεσμευμένη βοήθεια, εξάλλου έφτασε να κατηγορηθεί και ως οικονομικά ασύμφορη και για τα κράτη δωρητές καθώς όχι μόνο απομειώνει την αξία της βοήθειας για τους αποδέκτες αλλά παράλληλα υποσκάπτει και τον υγιή ανταγωνισμό, επιβραβεύοντας εκείνες τις εταιρείες με τις καλύτερες πολιτικές διασυνδέσεις και όχι εκείνες με τις καλύτερες τιμές (Χουλιάρας, 2017, 11).

Με την εξέλιξη της αναπτυξιακής συνεργασίας, η συζήτηση επικεντρωνόταν κυρίως στο δίπολο μεγαλύτερος όγκος αναπτυξιακής βοήθειας έναντι αποτελεσματικότερης και αποδοτικότερης διαχείρισης των ήδη διατιθέμενων αναπτυξιακών χρηματικών ροών, ιδίως τις περιόδους των χρηματοοικονομικών κρίσεων που υπαγόρευαν την αντιμετώπιση της αναπτυξιακής συνεργασίας με όρους αγοράς, ανοιχτής οικονομίας και ελεύθερου ανταγωνισμού. Τα στενά δημοσιονομικά περιθώρια των δωρητών διαμόρφωναν την ατζέντα της συζήτησης γύρω από τη δημιουργία των συνθηκών εκείνων στις αποδέκτριες χώρες (χρηστή διακυβέρνηση, υγιείς θεσμοί) που θα είναι σε θέση να απορροφήσουν τα ποσά της αναπτυξιακής βοήθειας και να τα αξιοποιήσουν παράγοντας πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Η ανάγκη για βελτίωση του θεσμικού υπόβαθρου αξιοποίησης της βοήθειας από τις αποδέκτριες χώρες δεν λειτούργησε ως πρόσχωμα στην αύξηση του όγκου της από τους

δωρητές που υπό τη συγκυρία της πανδημίας μάλιστα έχουν αυξήσει τις χρηματικές ροές, ενώ κυρίως, συνειδητοποιούν ότι ακόμα περισσότερα πρέπει να γίνουν στο πεδίο της αναπτυξιακής βοήθειας. Το σημείο αναφοράς σήμερα είναι οι 17 στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ενώ σύμφωνα με τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών αν «τα τελευταία έξι χρόνια είχε υιοθετηθεί πλήρως το μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης που υποδείκνυε η Ατζέντα 2030, ο κόσμος σήμερα θα ήταν καλύτερα προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει την κρίση- με πιο δυνατά συστήματα υγείας, πιο εκτεταμένα κοινωνικά δίκτυα προστασίας, την ανθεκτικότητα που προκύπτει από τις πιο ίσες κοινωνίες και ένα πιο υγιές φυσικό περιβάλλον» (United Nations, 2021, 2). Κι ενώ παραδέχεται πως η προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων είχε βγει εκτός χρονοδιαγράμματος πριν από την έκρηξη της πανδημίας, η πανδημία σύμφωνα με την έκθεση επιδείνωσε σημαντικά τους δείκτες, κάνοντας μονόδρομο την επιλογή για συσπείρωση και επανατοποθέτηση των 17 στόχων στην καρδιά των δημόσιων πολιτικών του πλανήτη.

1.4 Τα κίνητρα των δωρητών

Από τις φαινομενικές και πραγματικές καινοτομίες που η σύγχρονη εποχή έχει εισαγάγει στην πρακτική της εξωτερικής πολιτικής, καμία δεν έχει αποδειχθεί πιο μπερδεμένη τόσο για την κατανόηση όσο και για τη δράση από την αναπτυξιακή βοήθεια.
(Morgenthau, 1961)

Το ζήτημα των κινήτρων που κινητοποιούν την αναπτυξιακή βοήθεια έχει απασχολήσει εκτεταμένως τη σχετική διεθνή βιβλιογραφία. Προκύπτει ότι τα κίνητρα δεν έχουν παραμείνει σταθερά στο χρόνο αλλά και στην προτεραιοποίησή τους από την εξωτερική πολιτική των δωρητών ενώ διαφοροποιούνται ανάλογα με τη δωρήτρια χώρα, την περιοχή στην οποία κατευθύνονται αλλά και το είδος των αναγκών που καλύπτουν. Αν το 1961, την εποχή της ίδρυσης της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (DAC), όταν τα πολιτικά και γεωπολιτικά στοιχεία της εποχής ήταν πιο μονοσήμαντα, ο διακεκριμένος πολιτικός επιστήμονας Hans Morgenthau, χαρακτήριζε την αναπτυξιακή βοήθεια «γρίφο» και ως προς την κατανόηση και την υλοποίηση της, σήμερα οι ερευνητές τονίζουν συνεχώς τη σύνθετη, πολυδιάστατη και μη διαζευκτική αλλά συζευκτική τους φύση (όχι ή το ένα ή το άλλο αλλά και το ένα και το άλλο).

Ένας τρόπος να εξετάσουμε τα κίνητρα των χωρών-δωρητών είναι μέσα από την εξέλιξη τους στον χρόνο. Είναι ξεκάθαρο ότι την πρώτη περίοδο της αναπτυξιακής βοήθειας, μέχρι το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι δωρητές είχαν αμιγώς γεωπολιτικά στρατηγικά κίνητρα, δηλαδή την ένταξη των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών στη σφαίρα επιρροής της μίας ή της άλλης υπερδύναμης, αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το σχέδιο Μάρσαλ, πρωτοβουλία των ΗΠΑ, που εγκαινιάστηκε στην Ελλάδα και την Τουρκία (1947) για να γενικευτεί στη συνέχεια με την οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση της Ευρώπης είχε ως στόχο την απομάκρυνση του «κουμμουνιστικού κινδύνου» από τις δύο χώρες-στόχο της Σοβιετικής Ένωσης.

Προκύπτει δηλαδή ότι η αναπτυξιακή βοήθεια ξεκίνησε ως «ένα προσωρινό μέσο της διπλωματίας του Ψυχρού Πολέμου» ενώ «αν δεν είχε υπάρξει η απειλή του, οι Ηνωμένες Πολιτείες, πρώτη και μέχρι σήμερα μεγαλύτερη αναπτυξιακή δύναμη, μπορεί να μην είχε εγκαινιάσει ποτέ προγράμματα βοήθειας, πιέζοντας και τις άλλες κυβερνήσεις να

ακολουθήσουν» (Lancaster, 2007, 5). Υπό αυτό το πρίσμα, η αναπτυξιακή βοήθεια καταστατικά αποτελούσε εργαλείο σκληρής διπλωματίας ενώ ο αντίκτυπός της στους φτωχούς ήταν περιπτώσιακός ή εργαλειακός (ibid).

Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την εξάλειψη έτσι του δεύτερου πόλου, στις αρχές του 1990, οι δωρήτριες χώρες έδωσαν έμφαση και στα οικονομικά-εμπορικά κίνητρα ενώ παράλληλα η βοήθεια αποκτούσε και αναπτυξιακό προσανατολισμό. Δεύτερο σημείο καμπής αποτελεί η τρομοκρατική επίθεση κατά των Δίδυμων Πύργων στην Νέα Υόρκη (2001) όπου εκφράστηκαν φόβοι επανάκαμψης της εργαλειοποίησης της αναπτυξιακής βοήθειας στα πρότυπα του Ψυχρού Πολέμου, όπου λόγοι ασφαλείας των δωρητών και μόνο θα υπαγόρευαν κάθε αναπτυξιακή ροή (Bermeo, 2017).

Στην πράξη, οι φόβοι δεν επιβεβαιώθηκαν καθώς οι αναπτυγμένες χώρες προέκριναν ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αποτελεί η ανάπτυξη των υποβαθμισμένων, φτωχών περιοχών και όχι η περαιτέρω υποβάθμισή τους. Η δημιουργία από τον George W. Bush του Λογαριασμού της Πρόκλησης της Χιλιετίας και η αύξηση του αναπτυξιακού προϋπολογισμού των ΗΠΑ κατά 50% για τα επόμενα τρία χρόνια (5 δις ετήσια αύξηση), είχε στόχο «να καταπολεμήσει την φτώχεια, την απόγνωση και την έλλειψη εκπαίδευσης που δημιουργούν τις συνθήκες για την άνθιση των τρομοκρατικών ομάδων¹».

Την ίδια στιγμή, ο εικοστός πρώτος αιώνας, με την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος στα ισχυρά κράτη, ενδυνάμωσε τα αισθήματα αλτρουισμού (public spiritedness) στην κοινωνία των πολιτών που με τη σειρά τους πιέζουν τις κυβερνήσεις για αύξηση της

¹ Από την ομιλία του George W. Bush στη Διεθνή Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης, 2002, Μοντερέι, Μεξικό
<https://www.un.org/webcast/ffd/2002/statements/usaE.htm>

αναπτυξιακής βοήθειας και εξάλειψη της φτώχειας. Ο πολλαπλασιασμός των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών συνέβαλε καθοριστικά στην ανάδειξη και την εξυπηρέτηση των προβλημάτων του αναπτυσσόμενου κόσμου και, κυρίως, κατάφερε να τα διατηρεί ψηλά στην ατζέντα του δημόσιου διαλόγου.

Ο μετασχηματισμός των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (Διάσκεψη Κορυφής της Χιλιετίας, 2000, 55^η Συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ) σε Στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ, 2015) παγκοσμιοποιεί την ανάγκη για συμπόρευση της ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ την ίδια στιγμή, εμπλέκει τα κράτη όλου του πλανήτη και όχι μόνο τα αναπτυσσόμενα (διαφοροποίηση από τους Στόχους της Χιλιετίας που αφορούσαν τον αναπτυσσόμενο κόσμο). Οι ηγέτες των ισχυρών κρατών δείχνουν να έχουν συνειδητοποιήσει ότι η ευημερία των πολιτών τους εξαρτάται πλέον κι από την ευημερία των πολιτών των φτωχότερων χωρών. Τα σύνορα δεν μπορούν να συγκρατήσουν πανδημίες, την κλιματική αλλαγή, το εμπόριο ναρκωτικών, τις ροές εκείνων που θέλουν να μεταναστεύσουν ή να αναζητήσουν πολιτικό άσυλο, τα θύματα τράφικινγκ τα οποία όπως έχει αποδειχτεί επιτείνονται στις χώρες που παραμένουν υποανάπτυκτες.

Μελετητές αναφέρονται στο είδος της αναπτυξιακής βοήθειας που έχει στόχο να διορθώσει τα *spillover effects* (δευτερογενείς επιπτώσεις) των διασυνοριακών προβλημάτων ως «στοχευμένη βοήθεια» καθώς κατευθύνεται σε εκείνες τις αναπτυσσόμενες χώρες στις οποίες η άμβλυνση αυτού του τύπου των προβλημάτων ενδέχεται να πλήξει περισσότερο τις δωρήτριες χώρες. Υπό το πρίσμα αυτό, αν και εντοπίζεται το ιδιοτελές κίνητρο της δωρήτριας χώρας, την ίδια στιγμή, σημειώνεται και η ανάγκη επίτευξης αναπτυξιακού αποτελέσματος στην αποδέκτρια χώρα καθώς σε αντίθετη περίπτωση δεν θα έχουν επιτευχθεί οι στόχοι και της δωρήτριας. Το μη αναπτυξιακό αποτύπωμα συνίσταται στην αποστολή αναπτυξιακής βοήθειας σε μια χώρα με στόχο την εξαγορά ψήφων σε διεθνείς συνελεύσεις, τη στήριξη φιλικών κυβερνήσεων, ως ανταμοιβή σε χώρες που «υποδέχονται» τις εξαγωγές του δωρητή, και γενικότερα ως εξαγορά χάρις από την αποδέκτρια χώρα (Bermeo, 2017, 743).

Στη «στοχευμένη βοήθεια» όμως υπάρχει συγκερασμός των συμφερόντων των δωρητών με τις ανάγκες των αποδεκτών υπό το πρίσμα της συναντίληψης της κοινής μοίρας, σχήμα

που αποδίδει και η win-win δυναμική. Η λογική του «εθνικισμού με αρχές» (principled nationalism) που υπαγορεύει μια διαφορετική μέτρηση της αναπτυξιακής βοήθειας (principled aid) με βάση τη γεφύρωση των αναπτυξιακών κενών στον κόσμο, την ενίσχυση της παγκόσμιας συνεργασίας και τον αλτρουισμό δεν απέχει στη φιλοσοφία της από εκείνη της στοχευμένης βοήθειας καθώς η παγκόσμια ανάπτυξη αντιμετωπίζεται ως στρατηγικό εθνικό συμφέρον (Gulrajani and Silcock, 2020, 11). Με άλλα λόγια, αυτή η νέα γενιά κινήτρων νομιμοποιεί τον διάλογο ακόμα και αντιφατικών κινήτρων υπό το βάρος του πραγματισμού, σε ένα «είδος μιχτό αλλά νόμιμο¹».

Αξίζει να αναφέρουμε ότι οι προσδιοριστικοί παράγοντες της διμερούς και της πολυμερούς βοήθειας από την ίδια χώρα-δωρητή είναι διαφορετικοί μεταξύ τους (Alesina & Dollar, 35, 2020), προσθέτοντας στην πολυπλοκότητα ανάδειξης μιας μονοσήμαντης θεωρίας κινήτρων.

Οι Gulrajani και Swiss προσπαθώντας να δώσουν απάντηση στο ερώτημα «γιατί οι χώρες γίνονται δωρητές» αναφέρονται στην ανάγκη των νέων δωρητών όχι μόνο για λόγους προώθησης των εθνικών τους συμφερόντων ή των ανθρωπιστικών τους ιδεωδών αλλά και για να αναζητήσουν μια νέα μορφή νομιμότητας στην παγκόσμια σκηνή, συμπεριλαμβάνοντας τους εαυτούς τους σε μια επιλεγμένη ομάδα πλουσιότερων και επιδραστικών χωρών. Η υιοθέτηση της ταυτότητας του δωρητή προάγει τη φήμη ενός κράτους και διασφαλίζει τη νομιμοποίησή του ως ώριμου και σύγχρονου κράτους έστω κι αν κάποιες κράτη του νότου ανήκουν και τα ίδια ακόμα στη χορεία των αναπτυσσόμενων. (Gulrajani & Swiss, 2017, 14)

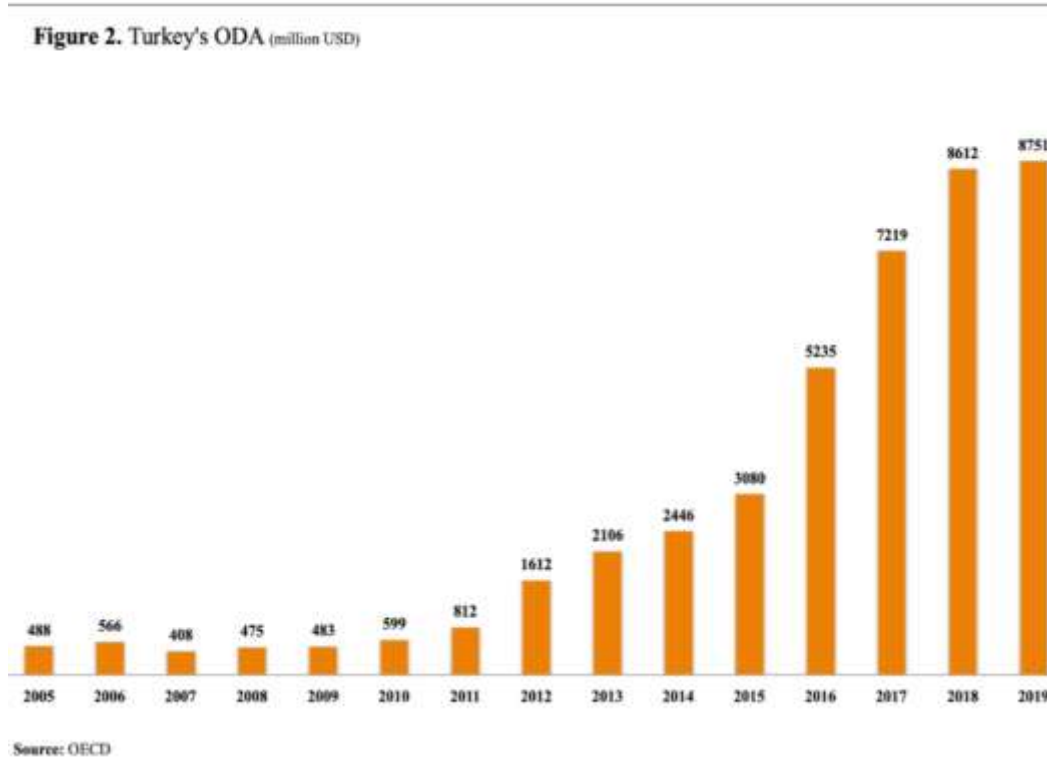
1.4.1 Η περίπτωση της Τουρκίας

Το 2004, η αναφερόμενη αναπτυξιακή βοήθεια στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ ήταν 488 εκατομμύρια δολάρια Αμερικής ενώ το 2011, στην αρχή της Αραβικής Άνοιξης και του Εμφυλίου της Συρίας άγγιζε τα 812 εκ.. Το 2019, η αναπτυξιακή βοήθεια της Τουρκίας

¹ Διονύσιος Σολωμός, από τους «Στοχασμούς του Ποιητή», που προτάσσονται των σχεδιασμάτων των “Ελεύθερων Πολιορκημένων”.

αναφέρεται στα 8.751 εκ. δολάρια, σχεδόν οχτώ φορές μεγαλύτερη, νομιμοποιώντας τους ισχυρισμούς τη πολιτικής ηγεσίας που αποκαλεί τη χώρα ως την πιο «γενναιοδωρη χώρα-δωρητή στον κόσμο».

Figure 11 KAB Τουρκίας 2005-2019

Πηγή: Tüyoğlu, Yavuz (2021), *Turkish Development Assistance as a Foreign Policy Tool and Its Discordant*, Centre for Applied Turkey Studies

Το οικονομικό μέγεθος, το γεωγραφικό εύρος και η θεσμική πολυπλοκότητα της τουρκικής αναπτυξιακής βοήθειας (η Τουρκική Υπηρεσία Διεθνούς Συνεργασίας και Συντονισμού [TIKA] διαθέτει ένα πυκνό δίκτυο γραφείων συντονισμού προγραμμάτων σε πλήθος αποδέκτριων χωρών¹) υποδηλώνουν ότι η κυβερνητική πολιτική την αντιμετωπίζει ως πρωταγωνιστικό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής καθώς εκτός από την επίτευξη σημαντικών πλεονεκτημάτων «ήπιας ισχύος», όπως ορατότητα και κύρος, συχνά οδηγεί

¹ Στα τέλη του 2019, η TIKA εγκαινίασε το 62^ο διεθνές γραφείο της ενώ η λειτουργία της εκτείνεται ευρέως, περιλαμβάνοντας τη Μέση Ανατολή, τον Καύκασο, την Κεντρική Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική (Tüyoğlu, 2021, 6)

στη διαμόρφωση στρατηγικών δεσμών σε διμερές επίπεδο, όπως οι εμπορικές σχέσεις και η στρατιωτική συνεργασία (Tüylöglu, 2021, 4).

Με ένα υβριδικό σχεδόν ρόλο μεταξύ «παραδοσιακού» και «νότιου/αναδυόμενου» δωρητή καθώς δηλώνει την παρεχόμενη βοήθεια στην ΕΑΒ -συμμετέχει στις συναντήσεις σε υψηλό επίπεδο και συνεργάζεται με τα μέλη της ενώ από την άλλη δεν είναι επίσημο μέλος και διαθέτει τον κύριο όγκο της βοήθειάς της διμερώς- η Τουρκία την τελευταία εικοσαετία έχει επιδοθεί σε έναν αναπτυξιακό «ακτιβισμό», συμπληρωματικό του κυρίαρχου αφηγήματος της εξωτερικής της πολιτικής περί μεταμόρφωσής της από ουρά της Ευρώπης σε κέντρο του καινούριου αναδυόμενου κόσμου (ibid).

Το μείγμα της τουρκικής αναπτυξιακής βοήθειας και χαρακτηριστικό που τη διαφοροποιεί είναι ο συνδυασμός μεγάλου όγκου οικονομικής βοήθειας με την εξαγωγή τεχνογνωσίας για το χτίσιμο ικανοτήτων στις αποδέκτριες χώρες ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώσουν οι ίδιες την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων (Tüylöglu, 2021, 14) ενώ παρά τους ισχυρισμούς της ότι προσφέρει βοήθεια σε κράτη ανεξαρτήτως πολιτισμού, θρησκείας ή εθνοτικού υπόβαθρου οι προνομιακοί αποδέκτες είναι τα κράτη των οποίων ο πληθυσμός είναι κυρίως Μουσουλμάνοι που μοιράζονται ιστορία και αξίες (Tekka, 2021, 4). Σύμφωνα με τον Tekka, στην καρδιά του αναπτυξιακού προγράμματος της Τουρκίας βρίσκεται ο στόχος της δημιουργίας «γοήτρου» μέσω της αύξησης της ορατότητας και της φήμης της ως «ηθικού παίκτη» στην ευρύτερη περιοχή, αυξάνοντας την περιφερειακή αλλά και την παγκόσμια επιρροή της.

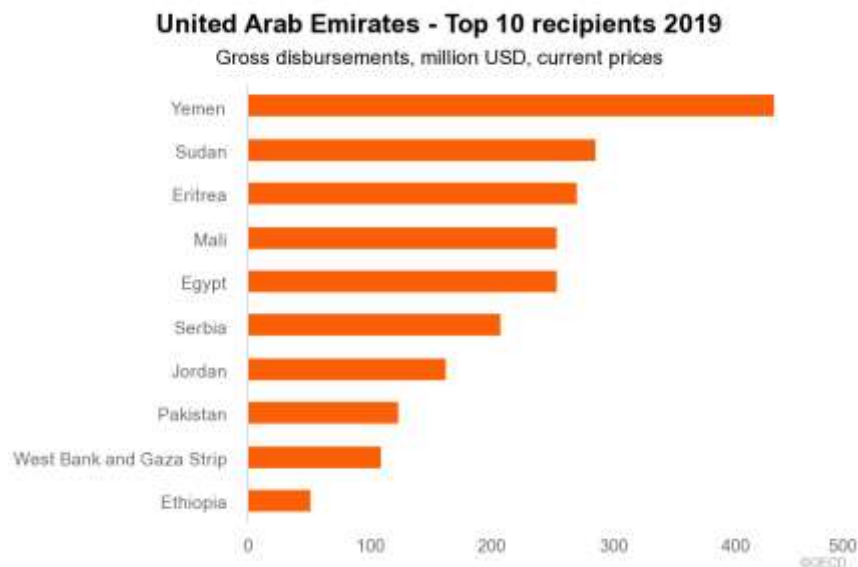
1.4.2. Η περίπτωση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αξιοποίησης της αναπτυξιακής βοήθειας ως μέσου «ήπιας ισχύος» αποτελούν και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα των οποίων η αναπτυξιακή βοήθεια για το 2019 υπερέβη τα 8 δις δολάρια ενώ συγκαταλέγεται ανάμεσα στα μεγαλύτερα κράτη δωρητές-μη μέλη της ΕΑΒ σε σχέση με το ΑΕΕ της (OECD, 2021). Την ίδια στιγμή, τα ΗΑΕ έχουν εκπονήσει Στρατηγική Ήπιας Ισχύος (Σεπτέμβρης 2017) με στόχο την αύξηση της φήμης της χώρας στο εξωτερικό υπογραμμίζοντας την ταυτότητα, την κληρονομιά, τον πολιτισμό και την συνεισφορά της στον κόσμο για να την καταστήσουν περιφερειακή

δύναμη-πύλη στην περιοχή, ανεκτικό κράτος που καλωσορίζει πολίτες όλου του κόσμου, πρωτεύουσα για τις τέχνες και τον πολιτισμό και προορισμό για την οικονομία, τον τουρισμό και την επιστήμη¹.

Η χώρα χρησιμοποιεί καταλυτικά τον μεγάλο όγκο ανθρωπιστικής βοήθειας που παρέχει στον αναπτυσσόμενο κόσμο σαν μέσο διαμόρφωσης μιας θετικής παγκόσμιας εικόνας, στο πλαίσιο της κατασκευής της «εθνικής επωνυμίας» της (Krzymowski, 2022, 7) αποδεικνύοντας τον δημιουργικό ρόλο που μπορεί να παίξει η αναπτυξιακή συνεργασία στη διαμόρφωση μιας επιδραστικής εξωτερικής πολιτικής.

Figure 12 Δέκα πρώτοι αποδέκτες βοήθειας από τα ΗΑΕ για το 2019

Πηγή: OECD (2021), "United Arab Emirates", in Development Co-operation Profiles

Ξεχωριστή είναι η παρουσία των ΗΑΕ στα Δυτικά Βαλκάνια με προεξάρχουσα χώρα συνεργασίας τη Σερβία. Οι μεγάλες χρηματικές αναπτυξιακές ροές προς τη Σερβία της τελευταίας δεκαετίας ενδυνάμωσαν σημαντικά τις σχέσεις των δύο χωρών δίνοντας ώθηση

¹ Από την επίσημη κυβερνητική ιστοσελίδα για τη Στρατηγική Ήπιας Ισχύος της Χώρας <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/federal-governments-strategies-and-plans/the-uae-soft-power-strategy>

για τη δημιουργία επενδυτικών σχέσεων μεγάλης κλίμακας. Το μεγαλεπήβολο οικιστικό πρότζεκτ «Belgrade Waterfront» που βρίσκεται σε εξέλιξη αποτελεί χαρακτηριστική έκφραση αυτής της συνεργασίας, συγκεράζοντας από τη μία τη στρατηγική των ΗΑΕ για διαφοροποίηση του μοντέλου οικονομίας τους και την ανάγκη της Σερβίας, από την άλλη, για ροές κεφαλαίων χωρίς τους κανονισμούς και τις ασφαλιστικές δικλίδες των δυτικών επενδυτών¹ (New York Times, 2018).

Το πρότζεκτ αυτό δέχεται κριτική καθώς «όταν οι πολιτικές ελίτ προσκαλούν εταιρίες με έδρα τα ΗΑΕ για να εισφέρουν κεφάλαιο και τεχνογνωσία για την ανάπτυξη κολοσσιαίων αστικών έργων, εισάγουν αναπόφευκτα και τις πρακτικές τους σχετικά με τον πάνω-προς-κάτω και αδιαφανή τρόπο λήψης αποφάσεων (Koelemaij, 2021, 452). Την ίδια στιγμή είναι δηλωτικό του τρόπου διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας δωρητή που επιλέγει στρατηγικά να χρησιμοποιήσει την αναπτυξιακή βοήθεια ως όχημα για εμβάθυνση των σχέσεων με μια χώρα αποδέκτη, χτίζοντας περαιτέρω πολιτικές, οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες μεγάλης κλίμακας.

¹ New York Times, 2018, [To Build Dubai of the Balkans, Serbia Deploys Bulldozers and Baseball Bats](#)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

2.1 Θεσμική συγκρότηση της ελληνικής ΚΑΒ

Το 2021, με τον Οργανισμό του Υπουργείου Εξωτερικών, Ν. 4781 (ΦΕΚ 31Α/28-2-2021) «Οργάνωση και λειτουργία Υπουργείου Εξωτερικών, Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, ρύθμιση θεμάτων διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας και άλλες διατάξεις», δημιουργείται καινούρια δομή για την Αναπτυξιακή βοήθεια της χώρας με τη μορφή Γενικής Διεύθυνσης οργανικά ενσωματωμένης στο οργανόγραμμα του Υπουργείου Εξωτερικών. Πρόκειται για τη **Ζ' Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής** που διαδέχεται την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ).

Σύμφωνα με το άρθρο 200 του Οργανισμού, η Ζ' Γενική Διεύθυνση διαρθρώνεται σε τρεις Διευθύνσεις και ένα Αυτοτελές Γραφείο. Συγκεκριμένα, τις α) Ζ1 Διεύθυνση Ελέγχου β) Ζ2 Διεύθυνση Αναπτυξιακών και Ανθρωπιστικών Δράσεων/Εργων γ) Ζ3 Διεύθυνση Πολιτικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και δ) Αυτοτελές Γραφείο Αξιολόγησης και Στατιστικών Δεδομένων. Τις ανωτέρω Διευθύνσεις και το Γραφείο στελεχώνουν υπάλληλοι του Διπλωματικού Κλάδου, του Κλάδου Εμπειρογνομόνων, του Κλάδου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (Ο.Ε.Υ.), καθώς και υπάλληλοι των Κλάδων Διοικητικού Προξενικού και Διοικητικής και Λογιστικής Υποστήριξης.

Κρίσιμο είναι να αναφέρουμε ότι η καινούρια αυτή Γενική Διεύθυνση εντάσσεται στη Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Εξωστρέφειας καθώς η τοποθέτηση αυτή δηλώνει και το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να διαμορφωθεί και να δράσει η αναπτυξιακή βοήθεια, σε εκείνο δηλαδή των διεθνών οικονομικών σχέσεων του ΥΠΕΞ, της οικονομικής διπλωματίας. Εξ ου και όλες οι επίσημες αναφορές σε αυτήν γίνονται υπό την ομπρέλα της Εξωστρέφειας.

Πρώτη θεσμική μορφή αναπτυξιακής βοήθειας ωστόσο αποτέλεσε η ΥΔΑΣ, που συστάθηκε το 1999, βάσει του άρθρου 18 του Ν. 2731/1999 (ΦΕΚ 138Α/5-7-1999) «Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας,

ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις» που όριζε το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας υπεύθυνο για τον συντονισμό των δραστηριοτήτων της Αναπτυξιακής Συνεργασίας και βοήθειας μεταξύ Υπουργείων και λοιπών κρατικών φορέων.

Με την θέση σε ισχύ (Σεπτέμβριος του 2000) του Προεδρικού Διατάγματος 224/2000 (ΦΕΚ 193Α/6-9-2000) με θέμα την "Οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών" η ΥΔΑΣ συστήνεται ως «ανεξάρτητο αλλά αναπόσπαστο οργανικό τμήμα του ΥΠΕΞ, αντίστοιχο των άλλων Γενικών Διευθύνσεων υπαγόμενο απευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών και αρμοδιότητα «την εποπτεία, τον συντονισμό και την προώθηση δράσεων και προγραμμάτων επείγουσας, ανθρωπιστικής επισιτιστικής ή άλλης μορφής βοήθειας καθώς και βοήθειας για την αναδιάρθρωση και αποκατάσταση υποδομών των αναπτυσσόμενων χωρών που προωθούνται μέσω μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) ή άλλων συναφών οργανώσεων και ιδρυμάτων (Άρθρο 1. Γενική Αρμοδιότητα, Ρόλος και Επιχειρησιακή Δραστηριότητα της ΥΔΑΣ).

Το 2002, με την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος 159/2002 (ΦΕΚ 140Α/14-6-2002) «Μεταφορά αρμοδιοτήτων υπηρεσιών και προσωπικού του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Εξωτερικών και σύσταση Γενικής Γραμματείας Διεθνών Οικονομικών και Αναπτυξιακής Συνεργασίας στο Υπουργείο Εξωτερικών» η ΥΔΑΣ διαμορφώνεται ως ο αποκλειστικός φορέας σχεδιασμού και συντονισμού της συνολικής πολιτικής για την αναπτυξιακή συνεργασία της χώρας. Πρόκειται για μια σημαντική νομοθετική αλλαγή καθώς καθίσταται πλέον και θεσμικά σαφής ο στρατηγικός ρόλος του ΥΠΕΞ και συγκεκριμένα της Γενικής Γραμματείας Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων ως προς της διαχείριση της αναπτυξιακής βοήθειας και των διακυβευμάτων της (Παράρτημα 1: Οργανόγραμμα Ζ' Γενικής Διεύθυνσης). Ο στόχος ήταν να περιοριστεί το ιδιότυπο καθεστώς «διαρχίας» που επικρατούσε μέχρι τότε ανάμεσα στα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Εξωτερικών που βρίσκονταν συναρμόδια και με επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες στον τομέα της αναπτυξιακής βοήθειας δυσχεραίνοντας την επίτευξη αποτελεσμάτων.

Η στέγαση των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων στο ΥΠΕΞ ήρθε να θεραπεύσει το πρόβλημα των ανταγωνιστικών σχέσεων μεταξύ των Υπουργείων ωστόσο η στενή ένταξη της αναπτυξιακής βοήθειας στις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις, σχέση που παραμένει και έχει ενδυναμωθεί σήμερα με τον νέο Οργανισμό, έδωσε στο άρμα της οικονομικής διπλωματίας την αναπτυξιακή συνεργασία καθώς ο ίδιος φορέας (η ΓΓ ΔΟΣΕ, Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων κι Εξωστρέφειας σήμερα) είναι επιφορτισμένος με την αύξηση των εξαγωγών και την προσέλκυση επενδύσεων και με τη διαμόρφωση και εκτέλεση του αναπτυξιακού προγράμματος. Παραμένει λοιπόν και σήμερα το ερώτημα κατά πόσον η αναπτυξιακή συνεργασία μιας χώρας οφείλει να βρίσκεται σε τόσο στενή διασύνδεση με την οικονομική κι εμπορική διπλωματία της χώρας και όχι να διαπνέεται αλλά και να κατευθύνεται από άλλες στοχεύσεις της εξωτερικής πολιτικής.

Στο Παράρτημα 2, βλέπουμε τη θεσμική συγκρότηση των φορέων αναπτυξιακής πολιτικής των σημαντικότερων κρατών-δωρητών, μελών και μη της ΕΑΒ. Συμπεραίνουμε ότι στην πλειοψηφία τους τα τμήματα διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας είναι ενταγμένα στο Υπουργείο Εξωτερικών.

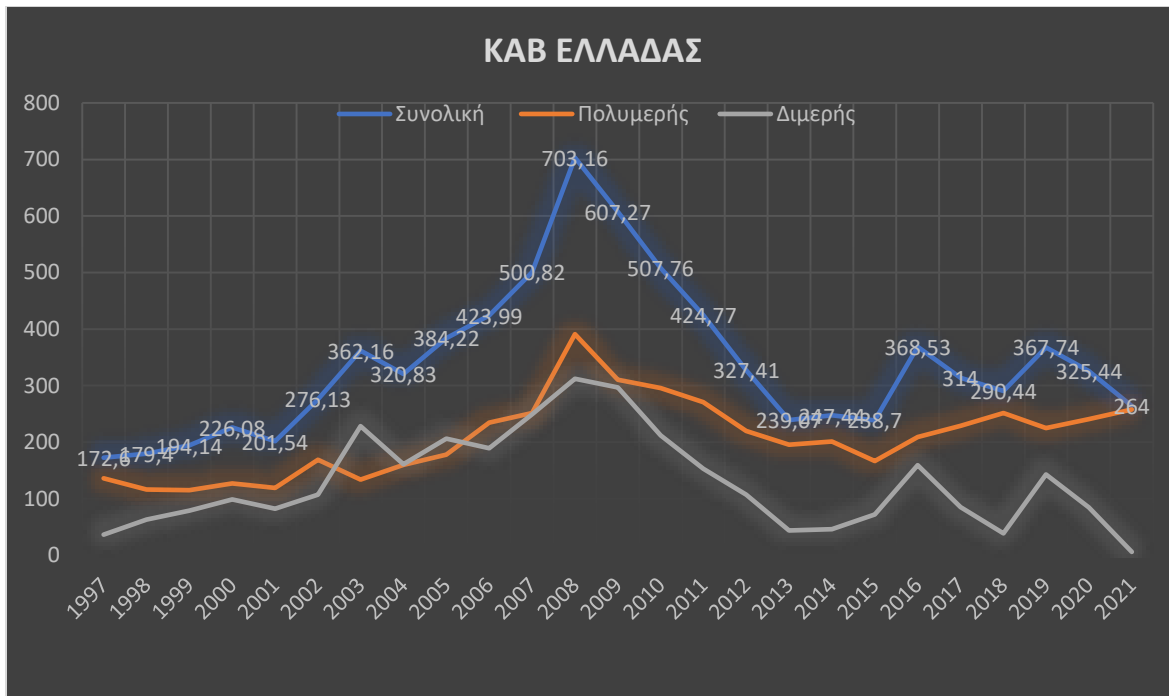
2.2 Χαρακτηριστικά της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας

Το 1999 αποτελεί σταθμό για την ελληνική ΚΑΒ καθώς η χώρα μας εντάχθηκε στο θεσμικό πλαίσιο της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (ΕΑΒ-DAC) του ΟΟΣΑ, λαμβάνοντας επίσημα τον χαρακτηρισμό της δωρήτριας χώρας και αφήνοντας πίσω εκείνον της χώρας- αποδέκτριας βοήθειας. Στην πραγματικότητα, η χώρα συμμετείχε από πρωτότερα σε αναπτυξιακά προγράμματα στο πλαίσιο των ενωσιακών της υποχρεώσεων, ενώ από το 1996 που εξέφρασε την επιθυμία ένταξης στην ΕΑΒ μέχρι την επικύρωσή της ένταξης το 1999, είχε ήδη εκπονήσει πενταετές σχέδιο αναπτυξιακής βοήθειας (1997-2001), δηλώνοντας την αποφασιστικότητά της να συμμετάσχει συντεταγμένα στην αναπτυξιακή συνεργασία.

Περισσότερες από δυο δεκαετίες μετά, η ΚΑΒ της Ελλάδας για το έτος 2021, ανήλθε σε 264 εκ. δολ. ΗΠΑ, ποσό που αντιστοιχεί στο 0,12% του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος, εκ των οποίων 6 εκ. δολ. ΗΠΑ διατέθηκαν διμερώς και 258 εκ. πολυμερώς. Η συνολική ΚΑΒ σημείωσε μείωση κατά 23,9% (σε πραγματικές τιμές) σε σχέση με το 2020 (325 εκ. δολ. ΗΠΑ, ποσοστό 0,17% του ΑΕΕ) με τη μείωση αυτή να αποδίδεται στον αντίστοιχο περιορισμό του προϋπολογισμού για τις δαπάνες υπέρ προσφύγων εντός ελληνικής επικράτειας (OECD, 2022, 3). Μείωση για τον ίδιο ακριβώς λόγο είχε καταγραφεί και για το 2020, της τάξης του 36,2% (Ετήσια Έκθεση 2020).

Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε την εξέλιξη του όγκου της συνολικής ΚΑΒ από το 1997 μέχρι σήμερα (προσωρινά στοιχεία ΕΑΒ) σε εκατομμύρια δολάρια Αμερικής, και τη διάκρισή του σε παρεχόμενη διμερή και πολυμερή βοήθεια και το ποσοστό της βοήθειας ως ποσοστό του ΑΕΕ για την ίδια περίοδο.

Figure 13 Διμερής και πολυμερής ΚΑΒ Ελλάδας 1997-2021 σε εκ. δολάρια USD

Πηγή: OECD & Ετήσιες εκθέσεις, κατόπιν επεξεργασίας

Figure 14 ΚΑΒ Ελλάδα 1997-2021 ως ποσοστό του ΑΕΕ

Πηγή: OECD & Ετήσιες εκθέσεις, κατόπιν επεξεργασίας

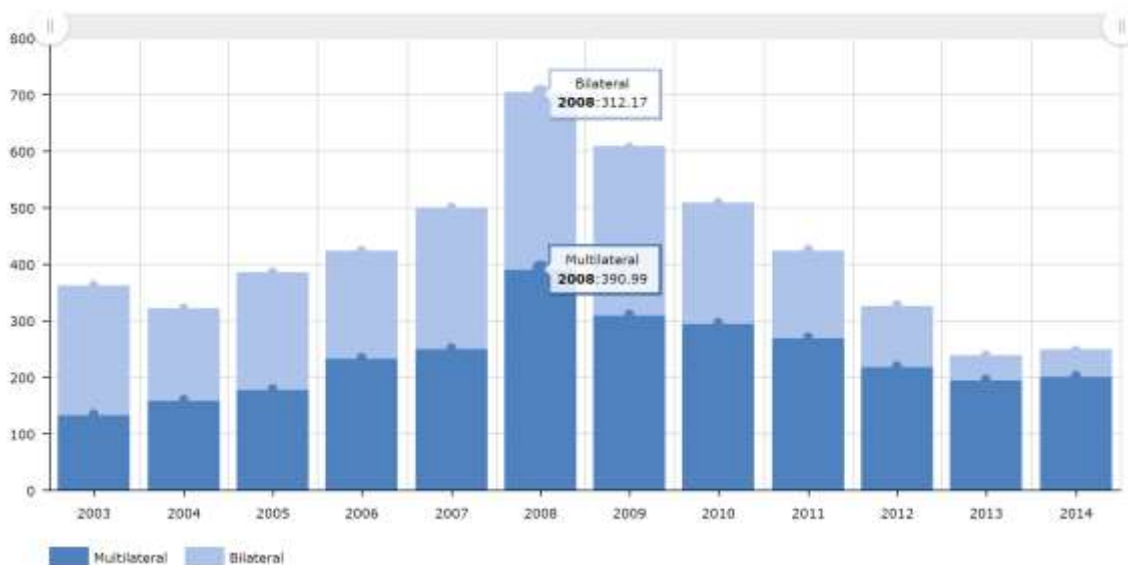
Στο Παράρτημα 3 μπορούμε να δούμε την αναλυτική καταγραφή με τον όγκο της συνολικής ΚΑΒ, τη διάκρισή της σε διμερή και πολυμερή και το ποσοστό της επί του ΑΕΕ από το 1997 μέχρι σήμερα. Συσχετίζοντας τα ποσοτικά αυτά στοιχεία με τις ποιοτικές διαστάσεις που χαρακτηρίζουν την ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια μπορούμε να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα. Παρατηρούμε τα εξής:

2.2.2 Πολυμερής vs Διμερής

Την ελληνική ΚΑΒ χαρακτηρίζει η **πολυμέρεια** που σχεδόν πάντα υπερβαίνει την παρεχόμενη διμερή βοήθεια, αντίθετα με την τάση των κρατών μελών της ΕΑΒ και ακόμα περισσότερο των συγχρόνων, μη-παραδοσιακών δωρητών.

Figure 15 Διάκριση ελληνικής ΚΑΒ σε πολυμερή και διμερή για το 2003-2014

ODA: Multilateral & Bilateral (by calendar year in US\$M)

Πηγή: https://www.aidflows.org/index.php?acn=do_1_1_2_1&cid=gr

Η σύνθεση της ελληνικής ΚΑΒ συνίσταται σε μεγάλο βαθμό στις δεσμεύσεις της απέναντι στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ/EDF) και τους Διεθνείς Οργανισμούς

(Οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών, Παγκόσμια Τράπεζα, λοιποί Οργανισμοί) ενώ η εθελοντική συμβολή αναπτυξιακής βοήθειας (διμερής) υπολείπεται σημαντικά. Συγκεκριμένα, η πολυμερής ΚΑΒ παρέχεται από σειρά Υπουργείων, τα οποία ανάλογα με το αντικείμενο και τις υποχρεώσεις τους, που απορρέουν από Διεθνείς Συμβάσεις, παρέχουν πιστώσεις για διεθνείς αναπτυξιακούς σκοπούς (στήριξη σε αναπτυσσόμενες χώρες, αρωγή σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης κ.ά.), οι δε δράσεις υλοποιούνται κυρίως μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Εθνών.

Οι περίοδοι που βλέπουν μια σημαντική διμερή ΚΑΒ είναι όταν «τρέχει» το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ) στις αρχές της νέας χιλιετίας ενώ κορυφώσεις της μετά το 2015 αποδίδονται στις δαπάνες υπέρ προσφύγων εντός επικράτειας που καταγράφονται ως διμερής βοήθεια. Σταθερά, οι υποτροφίες που δίνονται σε φοιτητές από επιλέξιμες χώρες για πραγματοποίηση σπουδών/μεταπτυχιακών σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα στη Ελλάδα καταμετρώνται επίσης ως διμερής βοήθεια και αποτελούν πάγια επιλογή της ελληνικής αναπτυξιακής ατζέντας.

Ωστόσο, το πεδίο της διμερούς βοήθειας είναι εκείνο που διαμορφώνει τις συνθήκες για άσκηση επιδραστικής εξωτερικής πολιτικής καθώς σφυρηλατεί δεσμούς με τις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ ο αντίκτυπός του είναι ορατός, μετρήσιμος και μπορεί να αποδοθεί στη δωρήτρια χώρα. Είναι προφανές, πως αν η Ελλάδα επιθυμεί να χρησιμοποιήσει την αναπτυξιακή βοήθεια ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να στραφεί συνειδητά στην προτεραιοποίηση της διμερούς έναντι της πολυμερούς βοήθειας.

2.2.2 ΚΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΕ

Πέρα από τον όγκο της παρεχόμενης βοήθειας ως απόλυτο νούμερο, χρήσιμος δείκτης για την εξαγωγή συμπερασμάτων είναι εκείνος που καταγράφει την ΚΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΕ. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις με βάση αυτόν τον δείκτη σημειώθηκαν το 2002, το 2003 και το 2008 (0,21% ΑΕΕ). Το ΕΣΟΑΒ έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτών των αυξητικών τάσεων όπως και συνολικότερα η στρατηγική της χώρας εκείνη την περίοδο όπου γίνεται καθαρά λόγος για «αναπτυξιακή διπλωματία» και για την

προτεραιοποίησή της στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής¹. Το 2009, ενώ η χρηματοπιστωτική κρίση είχε ήδη αρχίσει να επηρεάζει τη διεθνή οικονομική πραγματικότητα και πριν ακόμη να εισπράξει και η Ελλάδα τις επιπτώσεις στο βαθμό που θα ακολουθήσουν, η πολιτική ηγεσία αναφέρει χαρακτηριστικά: «Παρά τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, που επηρεάζουν αντιστοίχως τις Διευθύνσεις Αναπτυξιακής Συνεργασίας όλων των αναπτυγμένων χωρών στο σύνολό τους, η Ελλάδα παραμένει σταθερή στις διεθνείς της δεσμεύσεις με απώτερο στόχο την παροχή του 0,7% του ΑΕΠ για Αναπτυξιακή Συνεργασία μέχρι το 2015².»

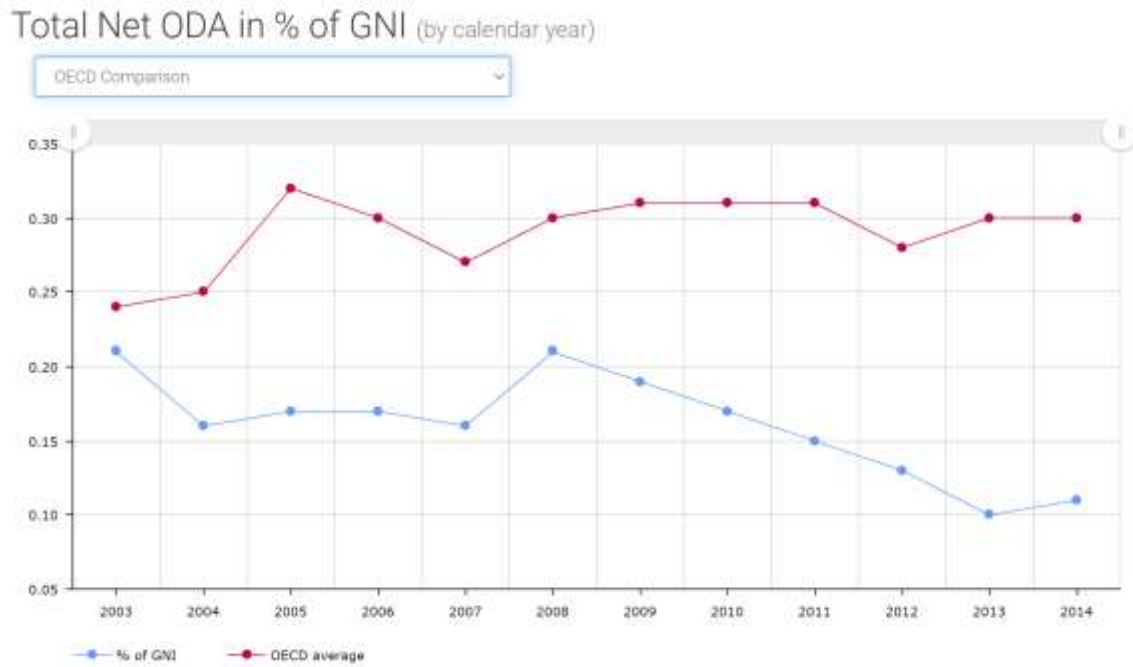
Για το 2021, κι ενώ το ποσοστό συνεισφοράς του ΑΕΕ στην Αναπτυξιακή συνεργασία ήταν 0,12% (βάσει προσωρινών στοιχείων), το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Εξωστρέφειας 2021 αναφέρεται στην προσπάθεια για την επίτευξη του στόχου της συνεισφοράς 0,3%.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρούμε ότι η ελληνική ΚΑΒ βρισκόταν πιο κοντά στο μέσο όρο των χωρών της ΕΑΒ το 2003 (Μ.Ο ΚΑΒ 0,24%), με ποσοστό 0,21% ενώ από το 2008 μέχρι το 2013 όπου φτάνει το χαμηλότερο ποσοστό που έχει σημειώσει μέχρι σήμερα (0.1%) ακολουθεί μια πτωτική πορεία, αναντίστοιχη με την πορεία του Μ.Ο των χωρών της ΕΑΒ

¹ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ της Υπουργού Εξωτερικών, Ντόρας Μπακογιάννη, στην Ετήσια Έκθεση 2004-2005 της Hellenic Aid.

² ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ κ. Υφυπουργού Εξωτερικών ετήσια έκθεση 2009

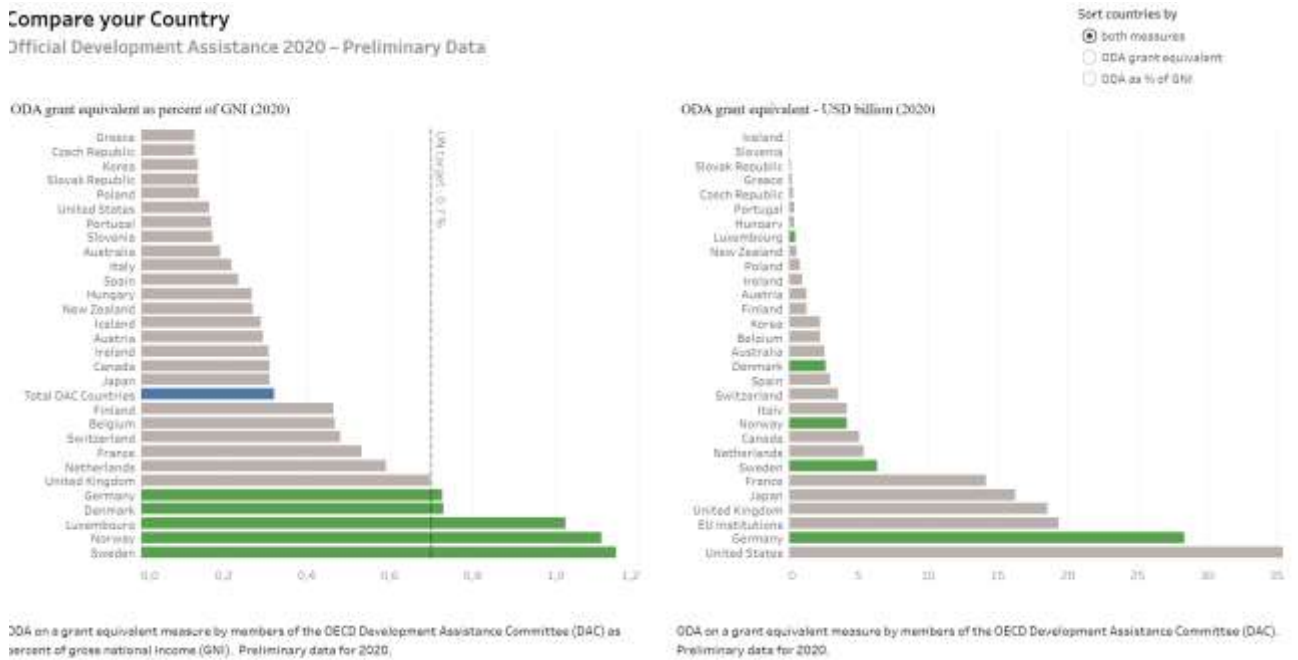
Figure 16 ΕΛ. ΚΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΕ για το 2003-2014 συγκριτικά με Μ.Ο. χωρών ΕΑΒ

Πηγή: https://www.aidflows.org/index.php?acn=do_1_1_1_1&cid=gr

Για το 2020, η χώρα μας καταλαμβάνει την τελευταία θέση με ποσοστό 0,17% και την Τσεχία να ακολουθεί ενώ τις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν η Σουηδία, η Νορβηγία και το Λουξεμβούργο, υπερβαίνοντας σημαντικά τον στόχο 0,7% του ΟΗΕ.

Figure 17 Ελληνική ΚΑΒ συγκριτικά με χώρες ΕΑΒ για το 2020, ως ποσό και ποσοστό του ΑΕΕ

Πηγή: [OECD \(2021\), DAC Statistics](#)

2.2.3 Αποδέκτριες χώρες

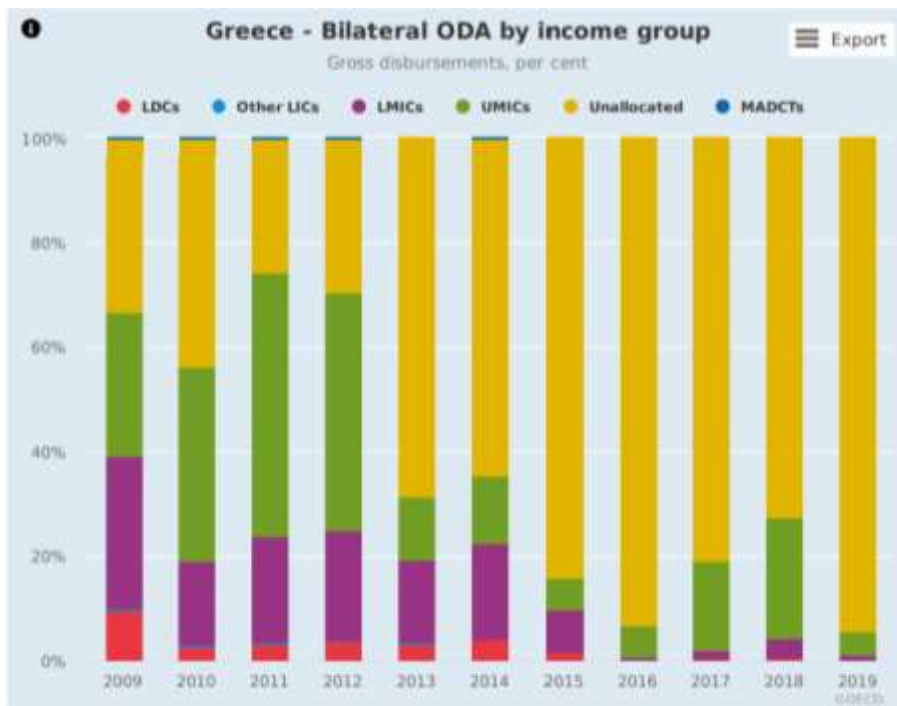
Οι χώρες που έχουν εισπράξει την αναπτυξιακή βοήθεια της Ελλάδας αποτελούν μείζον κριτήριο κατανόησης της αναπτυξιακής της ατζέντας. Το πιο χαρακτηριστικό συμπέρασμα που μπορούμε να εξάγουμε είναι ότι τα Δυτικά Βαλκάνια καταλαμβάνουν σταθερά τη μερίδα του λέοντος της αναπτυξιακής της βοήθειας- κυρίως η Αλβανία και δευτερευόντως η Σερβία. Η προτίμηση της χώρας στην περιοχή αυτή νομιμοποιείται από την ανάγκη για σταθεροποίηση στη γειτονική αυτή ζώνη μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας αλλά και στην ύπαρξη στην Αλβανία ελληνικού στοιχείου, για λόγους δηλαδή αμιγώς «παραδοσιακής» εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας. Δεν μπορούμε ωστόσο να μην σημειώσουμε την εξαιρετικά χαμηλή αναπτυξιακή παρουσία στις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες (LAX- LDCs), κυρίως της υποσαχάριας Αφρικής καθώς αυτού του είδους η βοήθεια νομιμοποιεί σε αναπτυξιακούς όρους τη συμβολή των κρατών δωρητών.

Χαρακτηριστικά, το 2019, οι Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες έλαβαν το 0,1% της διμερούς ΚΑΒ της Ελλάδας, ποσοστό χαμηλότερο από το μέσο όρο των χωρών της ΕΑΒ (23,8%).

Η Ελλάδα διέθεσε το μεγαλύτερο ποσοστό της διμερούς της ΚΑΒ σε χώρες μέσου-υψηλού εισοδήματος (upper middle-income countries), σημειώνοντας ωστόσο ότι το 94,2% αυτής της διάθεσης δεν καταχωρείται σε ομάδα εισοδήματος. Από τη διμερή ΚΑΒ που δεν έχει καταχωρηθεί σε ομάδα εισοδήματος, η Ελλάδα υπολογίζει ότι 1,5% κατευθύνθηκε στις ΛΑΧ (OECD, 2021a, 10).

Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε την κατανομή της διμερούς ελληνικής ΚΑΒ σε σχέση με τις χώρες ανά ομάδα εισοδήματος που κατευθύνθηκε.

Figure 18 Κατανομή διμερούς ΚΑΒ ανά ομάδα εισοδήματος

Note: LDC: least developed country; LIC: low-income country; LMIC: lower middle-income country; UMIC: upper middle-income country; MADCTs: more advanced developing countries and territories.

Πηγή: [OECD](#)

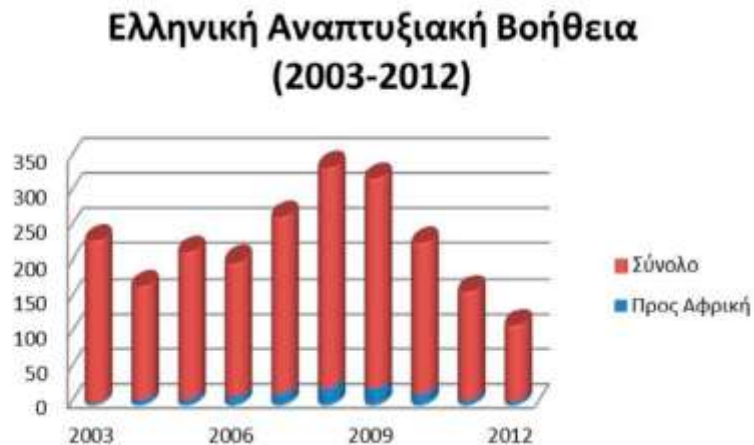
Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την Υποσαχάρια Αφρική, που φιλοξενεί την πλειοψηφία των φτωχότερων κρατών του πλανήτη, η χώρα μας υποεκπροσωπείται αναπτυξιακά σε διμερές επίπεδο ενώ συνεισφέρει στο πλαίσιο των πολυμερών της υποχρεώσεων μέσω

κυρίως της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανάπτυξης. Σύμφωνα και με την Έκθεση Επιθεώρησης του 2019, το 2016 το 12,8% της συνολικής ΚΑΒ της χώρας κατευθύνθηκε μέσω πολυμερών οργανισμών στην υποστήριξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών (OECD, 2019, 40).

Βρίσκουμε τις πρώτες χρηματοδοτήσεις έργων και προγραμμάτων σε χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής το 2003 ενώ έκτοτε παραμένουν ελάχιστο υποσύνολο της εθνικής βοήθειας προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ενώ «χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το μόνο έτος στο οποίο μια χώρα της περιοχής συμπεριλαμβάνεται στις 20 χώρες μεγαλύτερους-αποδέκτες ελληνικής βοήθειας είναι το 2012, η Νιγηρία, η οποία έλαβε 1,38 εκατομμύρια δολάρια, σε μια περίοδο δηλαδή όπου είχε ήδη αρχίσει να περιορίζεται δραστικά το μέγεθος της ελληνικής αναπτυξιακής & ανθρωπιστικής βοήθειας» (Χουλιάρας & Πετρόπουλος, 2015, 150).

Στο διάγραμμα και τον πίνακα που ακολουθούν βλέπουμε συγκεντρωτικά τα εξαιρετικά χαμηλά ποσά διμερούς βοήθειας που κατευθύνονται στην υποσαχάρια Αφρική τη χρονική περίοδο 2003-2012 και τα τελευταία χρόνια.

Figure 19 Ελληνική ΚΑΒ προς Αφρική 2003-2012

Πηγή: Χουλιάρας, Α. και Πετρόπουλος, Σ. (2015). Η Αφρική και οι Άλλοι, ΣΕΑΒ

Figure 20 Ελληνική ΚΑΒ προς υποσαχάρια Αφρική 2016-2020

Ελληνική ΚΑΒ (σε εκ.USD)					
	2016	2017	2018	2019	2020
Αφρική	0,81	0,9	1	0,803	0,05
Υποσαχάρια Αφρική	0,2	0,3	0,31	0,399	0,04

Πηγή: Επεξεργασία από Ετήσιες Εκθέσεις ΚΑΒ

2.2.4 Ανθρωπιστική βοήθεια

Στο ίδιο πλαίσιο, οφείλουμε να σταθούμε στη σταθερά χαμηλή προτεραιοποίηση της ανθρωπιστικής βοήθειας στο αναπτυξιακό μείγμα, γεγονός που επίσης δεν συμβάλλει στην «ηθική» νομιμοποίηση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας. Χαρακτηριστικά, για το έτος 2020 οι δαπάνες για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας ανήλθαν στο εξαιρετικά χαμηλά ποσό των 0,21 εκ. δολ. ΗΠΑ, για το 2019 στα 4,29 εκ. δολ., ενώ για το 2018 οι δαπάνες ανήλθαν στα 6,54 εκ. δολ (Ετήσιες Εκθέσεις 2020, 2019, 2018).

Η επιλογή του όρου στην ονομασία της Ζ' Γενικής Διεύθυνσης ως Διεύθυνσης «Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής» που ενεργοποιήθηκε με τον νέο Οργανισμό του Υπουργείου Εξωτερικών (Νόμος 4781/2021) θέτει ίσως τον τόνο για μια νέα προσέγγιση της ανθρωπιστικής βοήθειας ως κατεξοχήν βραχίονα της αναπτυξιακής πολιτικής.

2.2.5 Είδος/ Τομείς παρεχόμενης βοήθειας

Στις τέσσερις τελευταίες Ετήσιες Εκθέσεις της Ελληνικής Διμερούς και Πολυμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας (2017, 2018, 2019, 2020) δεν γίνεται διάκριση της διμερούς βοήθειας ανάλογα με τον τύπο της και τον τομέα στον οποίο απευθύνεται αλλά αναφέρεται ότι αφορά κυρίως σε «παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε πρόσφυγες (δαπάνες υπέρ προσφύγων εντός της ελληνικής επικρατείας), συνεισφορές σε συγκεκριμένα Προγράμματα και Ταμεία, τα οποία τελούν υπό την διαχείριση Διεθνών

Οργανισμών και παροχή υποτροφιών σε φοιτητές από αναπτυσσόμενες χώρες για τη φοίτησή τους σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Στις προηγούμενες εκθέσεις, στον τύπο της παρεχόμενης διμερούς βοήθειας συναντάμε τις ακόλουθες καταγραφές: «Συνεισφορές σε συγκεκριμένα προγράμματα και Ταμεία διαχειριζόμενα από Διεθνείς Οργανισμούς», «προγράμματα», «εμπειρογνώμονες και άλλη τεχνική συνεργασία», «υποτροφίες φοιτητών από αναπτυσσόμενες χώρες που φοιτούν στην Ελλάδα», «διοικητικό κόστος», «δαπάνες υπέρ προσφύγων εντός ελληνικής επικράτειας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΚΑΒ ΩΣ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

3.1 Η Αναπτυξιακή συνεργασία ως εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής

Αναλύοντας τα κίνητρα των δωρητών είδαμε ότι διαμορφώνονται σε καταλυτικό βαθμό από την ανάγκη τους να μεγιστοποιήσουν τα αποτελέσματα της εξωτερικής τους πολιτικής, αξιοποιώντας την αναπτυξιακή πολιτική ως είδος βραχίονα ή επιταχυντή της δράσης της «παραδοσιακής» πολιτικής διπλωματίας και των «σκληρών» πολιτικών τους. Υπό την έννοια αυτή, η αναπτυξιακή πολιτική αποκτά όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά της «ήπιας ισχύος» όπως έχει προσδιοριστεί από τον J.S Nye, δηλαδή του έμμεσου τρόπου, μέσω της πειθούς και της «γοητείας» να πετύχεις τα προσδοκώμενα αποτελέσματα χωρίς την απειλή στρατιωτικής βίας ή οικονομικών καταναγκασμών (Nye, 2005, 34).

Σύμφωνα με τον συγγραφέα η ήπια ισχύς μιας χώρας συνίσταται κυρίως στον πολιτισμό της (σε εκείνα τα σημεία του που είναι ελκυστικά στους άλλους), τις πολιτικές της αξίες (όταν καταφέρνει να είναι συνεπής σε αυτές στο εσωτερικό και το εξωτερικό) και τις εξωτερικές της πολιτικές, όταν αντιμετωπίζονται ως νομιμοποιημένες και φέρουσες ηθικό κεφάλαιο (Nye, 2005, 42-43). Αν και ο Nye αμφιταλαντεύεται κατά πόσο η αναπτυξιακή βοήθεια αποτελεί μηχανισμό προώθησης της ήπιας ισχύος μιας χώρας, καταλήγει καταφατικά, επικαλούμενος το παράδειγμα της Αμερικής επί προεδρίας George W. Bush να αυξήσει δραστικά τη βοήθεια και να καταπολεμήσει τη μάστιγα του Aids στις αρχές της χιλιετίας ενώ αποδίδει τη χαρακτηριστική ήπια ισχύ της Νορβηγίας και στη διάθεση σημαντικών ποσών αναπτυξιακής βοήθειας στις φτωχότερες χώρες.

Ειδικότερα για ένα κράτος με περιορισμένες δημοσιονομικές δαπάνες, γειτνίαση με γεωπολιτικές απειλές και μη εκτεταμένες πολιτικές συμμαχίες, όπως η Ελλάδα, η ανάγκη για μεγιστοποίηση του αντικτύπου της εξωτερικής πολιτικής της προβάλλει ως εξαιρετικά σημαντική. Υπό αυτό το πρίσμα, η αναπτυξιακή συνεργασία εφόσον περιβληθεί με το κατάλληλο όραμα και τους στρατηγικούς στόχους υλοποίησής του μπορεί να αποτελέσει το κατεξοχήν πεδίο άσκησης ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις της χώρας μας, συμπληρώνοντας την παραδοσιακή διπλωματία της χώρας και δρώντας πολλαπλασιαστικά στα οφέλη της.

Η σημασία που δίνει η ελληνική εξωτερική πολιτική στην ενδυνάμωση της ήπιας ισχύος της χώρας φαίνεται και από την στρατηγική θέση που δίνει στη Δημόσια Διπλωματία (ΔΔ) στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Εξωτερικής Πολιτικής 2022-2025. Η ΔΔ ως μέσο άσκησης ήπιας ισχύος συνίσταται στη διαμόρφωση μιας θετικής εικόνας της χώρας στη διεθνή σκηνή παράλληλα με τη σφυρηλάτηση σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας που διευκολύνουν την προώθηση των βασικών στόχων εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Πρόκειται για μια δημιουργική διαχείριση των συμβολικών πόρων της χώρας και στοχευμένη επικοινωνία τους για την μεγιστοποίηση της αναγνωρισιμότητάς τους.

Στο προαναφερθέν σχέδιο η ΔΔ αποτελεί τον τέταρτο από τους πέντε άξονες με τον τίτλο «Προβολή και προώθηση των ελληνικών θέσεων στο εξωτερικό καθώς και αξιοποίηση των δυνατοτήτων της διασποράς». Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει έξι επιμέρους στόχους, ανάμεσα στους οποίους η «ενδυνάμωση δεσμών με εκπροσώπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας ανά τον κόσμο, ενδυνάμωση σχέσεων με το Βατικανό, προώθηση διαθρησκευτικού διαλόγου στην Ανατολική Μεσόγειο», η «ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να καταστεί η χώρα κόμβος πολιτισμού» όπως και η «ενίσχυση των σχέσεων με τον απόδημο ελληνισμό».

Προκύπτει λοιπόν ότι η πολιτική ηγεσία έχει αντιληφθεί το σημαντικό συμβολικό κεφάλαιο που διαθέτει η χώρα σε τομείς μη σκληρής ισχύος (στρατιωτική και οικονομική) και η βούλησή της να επενδύσει σε αυτούς τους τομείς, αξιοποιώντας την πλήρη δυναμική τους. Η ένταξη άλλωστε του συνόλου των αρμοδιοτήτων της ΔΔ στο Υπουργείο Εξωτερικών (από το Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης) καταδεικνύει τη συστατική θέση του κλάδου στην εξωτερική πολιτική και την εξυπηρέτησή της.

Στο ίδιο πλαίσιο, σε μηχανισμό άσκησης ήπιας ισχύος της χώρας μπορεί να αναδειχθεί και η αναπτυξιακή συνεργασία, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενός νέου, δημιουργικού αφηγήματος της χώρας στη βάση της προώθησης των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ και της αλληλεγγύης απέναντι στις αναπτυσσόμενες εκείνες χώρες που δοκιμάζονται περισσότερο από τις παγκόσμιες προκλήσεις.

Το Στρατηγικό Σχέδιο 2022-2025 κατατάσσει την αναπτυξιακή συνεργασία ως ένατο από τους δέκα στόχους του τρίτου άξονα του σχεδίου με τον τίτλο «Ενίσχυση της

εξωστρέφειας¹». Συγκεκριμένα, ο στόχος αναφέρεται στη «στοχευμένη χρήση και αξιοποίηση της αναπτυξιακής συνεργασίας» ενώ στην περιγραφή των κύριων δράσεων που θα συμβάλλουν στην πραγματοποίηση του στόχου δεν επιμερίζεται αυτή η «στοχευμένη» δράση σε επιμέρους χώρες- στόχους και τομεακά προγράμματα ώστε να αποσαφηνίσουμε την κατεύθυνσή της.

Figure 21 Στόχος 3.9 του Στρατηγικού Σχεδίου Εξωτερικής Πολιτικής 2022-2025

The image shows a screenshot of a document titled 'Ενίσχυση της Εξωστρέφειας' (Strengthening External Policy). It features a table with three columns: '#', 'Στόχος' (Goal), and 'Περιγραφή Κυρίων Δράσεων' (Description of Key Actions). The row for goal 3.9 is highlighted in blue. The goal text is 'Στοχευμένη χρήση και αξιοποίηση της αναπτυξιακής συνεργασίας'. The description text is: 'Ενίσχυση του ρόλου της Ελλάδας, και αύξηση της συνεισφοράς της στην παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής αρωγής σε χώρες-στόχους, σύμφωνα με τις τρέχουσες εξελίξεις και ανάγκες. Σχεδιασμός και συντονισμός εθνικών παρεμβάσεων και πρωτοβουλιών διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας μέσω ΕΕ, διεθνών και περιφερειακών οργανισμών και περιφερειακών διακρατικών συμφωνιών.'

#	Στόχος	Περιγραφή Κυρίων Δράσεων
3.9	Στοχευμένη χρήση και αξιοποίηση της αναπτυξιακής συνεργασίας	Ενίσχυση του ρόλου της Ελλάδας, και αύξηση της συνεισφοράς της στην παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής αρωγής σε χώρες-στόχους, σύμφωνα με τις τρέχουσες εξελίξεις και ανάγκες. Σχεδιασμός και συντονισμός εθνικών παρεμβάσεων και πρωτοβουλιών διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας μέσω ΕΕ, διεθνών και περιφερειακών οργανισμών και περιφερειακών διακρατικών συμφωνιών.

Την ίδια στιγμή, στο Εθνικό Σχέδιο Εξωστρέφειας 2021, η παροχή αναπτυξιακής βοήθειας συνδέεται με χώρες «γεωπολιτικού ενδιαφέροντος για την Ελλάδα». Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ο στόχος «υλοποίησης αναπτυξιακών έργων στα Δυτικά Βαλκάνια και την Μέση Ανατολή με παράλληλη προβολή τους στην τοπική κοινωνία» ενώ ως «χώρες στόχευσης» καταχωρούνται οι Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κόσοβο, Μαυροβούνιο και η Σερβία.

Εν αναμονή του Εθνικού Προγράμματος Αναπτυξιακής Συνεργασίας που σύμφωνα με τον νόμο υπ' αριθμ 4781/2021 «διαμορφώνεται ανά τετραετία κατόπιν πρότασης του Υπουργού Εξωτερικών και έγκρισης του Υπουργικού Συμβουλίου και περιέχει τις γενικές κατευθύνσεις της ελληνικής πολιτικής διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας, ορίζοντας τους στόχους και τις προτεραιότητές της» θα προτείνουμε τομείς και γεωγραφικές περιοχές προτεραιότητας για τη αναπτυξιακή συνεργασία που θεωρούμε ότι θα συμβάλλουν στην άσκηση ήπιας ισχύος της χώρας στο πλαίσιο των στόχων της εξωτερικής της πολιτικής.

¹ Ως «Εξωστρέφεια», το Σχέδιο εννοεί την οικονομική εξωστρέφεια, όρο που έχει υιοθετήσει για να προσδιορίσει κυρίως την προσέλκυση επενδύσεων και την ενίσχυση των εξαγωγών στο πλαίσιο της ενίσχυσης της οικονομικής διπλωματίας της χώρας.

Αυτό που υποστηρίζουμε είναι πως για να μεγιστοποιηθεί η αναπτυξιακή συνεργασία της χώρας ως μέσο ήπιας ισχύος οφείλει να αποκτήσει έναν καθαρά αναπτυξιακό και ανθρωπιστικό προσανατολισμό και να απεξαρτηθεί από την άμεση και ευθεία εξυπηρέτηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής. Προτείνουμε δηλαδή το παράδοξο πως η αναπτυξιακή βοήθεια της χώρας ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής θα είναι πιο αποτελεσματική αν επικεντρωθεί στην επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αναπτυξιακού αποτελέσματος κι όχι αν φιλοδοξεί να εξυπηρετήσει τους πολιτικούς ή οικονομικούς στόχους της διπλωματίας της χώρας.

Στη δεύτερη περίπτωση, «εγκλωβίζεται» σε ρόλο-δεκανίκι της παραδοσιακής διπλωματίας και δεν αυτονομείται ώστε να αποκτήσει ταυτότητα και νομιμοποιητική βάση.

3.2.1 Πρόταση 1: Πλήρης εναρμόνιση της αναπτυξιακής ατζέντας με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης

Ένα πρόγραμμα αναπτυξιακής συνεργασίας της τρίτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, όταν πλέον ηγεσίες και λαοί έχουν περισσότερο από ποτέ αντιληφθεί ότι οι κοινές προκλήσεις απαιτούν κοινή δέσμευση στην αντιμετώπισή τους, οφείλει να είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και η κάθε του δράση να ταξινομείται και να αξιολογείται αντίστοιχα με το πρόβλημα που προσπαθεί να επιλύσει σε σχέση με τους στόχους αυτούς.

Η 70^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (Σεπτέμβριος 2015), με συμμετοχή 195 εθνών, ενέκρινε την «Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» επανατοποθετώντας σε νέο πλαίσιο τη βιώσιμη ανάπτυξη, συνδυάζοντας οικονομική ανάπτυξη και προστασία περιβαλλοντικού και κοινωνικού κεφαλαίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Πλέον, αναπτυγμένος και αναπτυσσόμενος κόσμος συντάσσεται σε παγκόσμια εταιρική συμμαχία (global partnership) 17 στόχων και 169 υποστόχων που αναγνωρίζει ότι η εξάλειψη της φτώχειας και άλλων στερήσεων πρέπει να συμβαδίζει με στρατηγικές ενίσχυσης της υγείας και της εκπαίδευσης, μείωσης των ανισοτήτων, τόνωσης της οικονομικής ανάπτυξης με γνώμονα την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, και τη διατήρησης των ωκεανών και των δασών του πλανήτη.

Εξάλλου, το 2015 υπήρξε χρονιά εμβληματική και νίκη του πολυμερισμού και της διεθνούς πολιτικής καθώς, στο ίδιο μήκος κύματος, η Τρίτη Διεθνής Διάσκεψη για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης στην Αντίς Αμπέμπα (Ιούλιος 2015) και η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (Δεκέμβριος 2015) συνηγορούσε στη θεσμική ανάγκη συναίνεσης και άμεσης λήψης αποτελεσματικών μέτρων για τον έλεγχο των προβλημάτων.

Η δέσμευση της ΕΕ μέσα από τη Νέα Ευρωπαϊκή Συναίνεση για την Ανάπτυξη (Νοέμβριος 2016) αποτελεί τη θεσμική, συγκροτημένη απάντησή της στην Ατζέντα 2030 των ΗΕ, το νέο κοινό όραμα που συνέχει την αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ και των κρατών-μελών της ενώ επαναλαμβάνεται η συλλογική απόφαση για την επίτευξη ΚΑΒ στο 0,7% του ΑΕΕ ώστε να εξυπηρετηθούν αποτελεσματικότερα οι ΣΒΑ.

Η ενσωμάτωση όλου αυτού του θεσμικού πλαισίου που αναφέρθηκε πρέπει να είναι οργανική σε ένα πρόγραμμα αναπτυξιακής συνεργασίας κατά τη διάρκεια μάλιστα αυτής της τόσο καίριας χρονικής συγκυρίας που μετρά τις ασύμμετρες επιπτώσεις της πανδημίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Πρέπει να αποτελεί το όραμα, τη στρατηγική και τον οδικό χάρτη πάνω στον οποίο κάθε δράση θα κουμπώνει, θα λογοδοτεί, θα ελέγχεται και θα αξιολογείται.

Η Εθνική Στρατηγική για τη Δίκαιη και Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030 (Μάιος 2019) αποτελεί την εθνική «απάντηση» στη Διεθνή Ατζέντα 2030, καθώς παρουσιάζει μια Αναπτυξιακή Στρατηγική, με ενσωματωμένους τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, ευθυγραμμισμένη με τις ευρωπαϊκές αναπτυξιακές προτεραιότητες. Είχε προηγηθεί η Εθελοντική Εθνική Έκθεση για την Εφαρμογή της Ατζέντας 2030 (Ιούλιος 2018) όπου η χώρα για πρώτη φορά αναλαμβάνει να χαρτογραφήσει λεπτομερώς τις εθνικές πολιτικές και να τις επανατοποθετήσει μέσω του φίλτρου των ΣΒΑ (SDG lens), με στόχο κυρίως την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς. Η δεύτερη εθελοντική έκθεση της χώρας αναμένεται τον Ιούλιο του 2022 στο πλαίσιο της διεξαγωγής του Φόρουμ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με θεματική την «Ανάκαμψη μετά τον Covid-19 με την προώθηση της πλήρους εφαρμογής των στόχων της Ατζέντας 2030»¹, ενώ οι στόχοι που θα τεθούν υπό επιθεώρηση είναι οι:

¹ <https://hellenicaid.mfa.gr/en/epikairota/anakoinoseis/pragmatopoiese-tes-deuterres-ethelontikes.html>

4 (Ποιοτική Εκπαίδευση), 5 (Ισότητα των Φύλων), 14 (Ζωή στο Νερό), 15 (Ζωή στη Στεριά) και 17 (Συνεργασία για τους Στόχους).

Αυτό το φίλτρο λοιπόν των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης που διαμορφώνει την εθνική αναπτυξιακή πολιτική πρέπει να διαπεράσει και την εθνική στρατηγική της αναπτυξιακής συνεργασίας με τον αναπτυσσόμενο κόσμο και να γίνει η πυξίδα διαμόρφωσης των επιμέρους προγραμμάτων.

3.2.2 Πρόταση 2: Επιλογή τομεακών προτεραιοτήτων

Εξαιτίας των πεπερασμένων δημοσιονομικών δυνατοτήτων της χώρας, για την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αναπτυξιακού αντικτύπου προτείνουμε η αναπτυξιακή πολιτική να επικεντρωθεί (και όχι να «περιοριστεί») σε κάποιους συγκεκριμένους στόχους, στους οποίους θεωρεί ότι διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, έτσι ώστε να μπορεί να τους διαχειριστεί με μεγαλύτερη μεθοδικότητα και με στόχο πάντα την παραγωγή αποτελέσματος.

Η έκθεση επιθεώρησης του 2011 (OECD, 2011a, 13) εντοπίζει ως βασική παθογένεια της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας «την διάχυσή της σε πολλές αποδέκτριες χώρες, μέσω πολλών συνεργατών που την εφαρμόζουν και με πολλά μικρά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένου του μεγάλου αριθμού υποτροφιών». Η έκθεση σημειώνει ότι έτσι αποδυναμώνεται ο αντίκτυπος και η εστίαση, προτείνοντας τον προσανατολισμό της διμερούς βοήθειας της χώρας σε ένα περιορισμένο αριθμό χωρών προτεραιότητας, περιορίζοντας την ίδια στιγμή το εύρος των τομέων και των υποτομέων που θα υποστηρίξει η χώρα, καθιστώντας σαφές το πως συνδέονται με τη συνολικές προτεραιότητες πολιτικής της και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας στην αναπτυξιακή συνεργασία. Επισημαίνεται επίσης η ανάγκη εκπόνησης στρατηγικών σχεδίων που θα συμφωνούνται με την αποδέκτρια χώρα (strategy papers) με βάση τα οποία θα πρέπει να οργανώνεται και να εκτελείται το πρόγραμμα βοήθειας.

Η έκθεση επιθεώρησης του 2019 επανέρχεται στο ζήτημα του περιορισμού των τομέων ενδιαφέροντος βάσει των οποίων πρέπει να σχεδιαστεί η αναπτυξιακή βοήθεια. Τονίζεται

πως το θεσμικό πλαίσιο δεν αποσαφηνίζει το θεματικό και το γεωγραφικό εύρος της αναπτυξιακής της συνεργασίας που παραδοσιακά έχει εστιάσει στη φτώχεια, την πείνα, την υγεία, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την ειρήνη και την ασφάλεια ενώ έχει αντιμετωπίσει το περιβάλλον, την κλιματική αλλαγή, τη χρηστή διακυβέρνηση και την ισότητα των φύλων ως οριζόντια θέματα (OECD, 2019, 39).

Ο Οργανισμός του ΥΠΕΞ (2021) αναφέρει ότι η Εθνική Πολιτική Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας δομείται σε δυο άξονες, τον γεωγραφικό και τον τομεακό (άρθρο 460). Υπογραμμίζεται ότι ο τομεακός περιλαμβάνει: β) κάθετες προτεραιότητες: i) συμβολή στην εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας, ii) υγεία, iii) παιδεία/ καταπολέμηση αναλφαβητισμού, iv) προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης και του βιώσιμου χαρακτήρα αυτής στις αναπτυσσόμενες χώρες και β) οριζόντιες προτεραιότητες: i) περιβάλλον/κλιματική αλλαγή, ii) χρηστή διακυβέρνηση, ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, ενίσχυση της διαφάνειας, iii) ισότητα των φύλων και iv) ειρήνη/ ασφάλεια.

Διαφαίνεται, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη για τη συγκρότηση μιας Εθνικής Στρατηγικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας με στόχο και τον «εξορθολογισμό» αυτών των τομεακών - θεματικών προτεραιοτήτων για την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αντικτύπου. Ο οδικός χάρτης των ΣΒΑ αποτελεί την ιδανική πυξίδα πάνω στην οποία μπορεί να σχεδιάσει η χώρα τη δική της αναπτυξιακή πολιτική, χτίζοντας στους τομείς που διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα.

3.2.2.1 Παράδειγμα τομεακής προτεραιότητας [Στόχος 5: Ισότητα των Φύλων]

Figure 22 Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 5

Στο προοίμιο της Διακήρυξης της «Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη», που αναφέρεται στο όραμα που διαπερνά τους 17 στόχους και πριν αναλυθούν αυτοί διεξοδικά, υπογραμμίζεται ότι οι στόχοι φιλοδοξούν «να κάνουν πραγματικότητα τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων και να πετύχουν την ισότητα των φύλων, και την ενδυνάμωση όλων των γυναικών και των κοριτσιών (United Nations, 2015)». Είναι εμφανές ότι η ισότητα των φύλων αποτελεί καταστατικό στόχο της Βιώσιμης Ανάπτυξης, πολιτική που ενώ της έχει αποδοθεί ο Στόχος με το νούμερο 5, αποτελεί μαζί οριζόντια προτεραιότητα και προϋπόθεση για την λειτουργία και όλων των υπόλοιπων στόχων.

Στις εθνικές δημόσιες πολιτικές, η ισότητα των φύλων αποτελεί προτεραιότητα, γεγονός που καταδεικνύεται από τη θέση που επέχει το συγκεκριμένο ζήτημα σε κορυφαία κείμενα εθνικής στρατηγικής και πολιτικής. Εκτός από την Εθνική Στρατηγική για τη Δίκαιη και Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030 στην οποία αναφερθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα και όπου καταλαμβάνει καίρια θέση, η ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών «πρωταγωνιστεί» και στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 που εγκρίθηκε στις 13 Ιουλίου 2021 από το Συμβούλιο Οικονομικών Δημοσιονομικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ecofin).

Σύμφωνα με το σχέδιο, ένας βασικός λόγος που συμβάλλει στο σημαντικό χάσμα στην απασχόληση των φύλων είναι το γεγονός ότι «οι γυναίκες αφιερώνουν μεγάλο ποσοστό του χρόνου τους στη φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων γονέων, καθώς η μη αμειβόμενη φροντίδα και η οικιακή εργασία εκτελούνται κυρίως από γυναίκες» (Εθνικό

Σχέδιο, 2021, 63). Με αυτή την παραδοχή διαμορφώθηκε μεγάλο μέρος του τρίτου πυλώνα του Σχεδίου «Απασχόληση, Δεξιότητες και Κοινωνική Συνοχή» που περιλαμβάνει δυο βασικούς στόχους με αναφορά στην ισότητα των φύλων: τη μείωση του χάσματος στην απασχόληση μεταξύ των δύο φύλων και την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για γυναίκες και νέους γονείς για την παραμονή τους στην αγορά εργασίας. Όλες οι προτεινόμενες λύσεις σχετίζονται με τη διαμόρφωση νέων μονάδων παιδικής μέριμνας (με έμφαση σε χώρους για βρέφη και παιδιά έως 2,5 ετών) όπως και τη δημιουργία εγκαταστάσεων παιδικής μέριμνας σε ιδιωτικές εταιρείες.

Την ίδια στιγμή, τον Νοέμβριο του 2021 παρουσιάστηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2022-2025¹ που εξειδικεύει ακόμα περισσότερο την κυβερνητική πολιτική πάνω στο θέμα και αναπτύσσεται σε τέσσερις θεματικούς άξονες Προτεραιότητας:

- 1: την πρόληψη και καταπολέμηση έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας
- 2: την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας
- 3: την ισότιμη συμμετοχή γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων/ ηγετικούς ρόλους
- 4: την ενσωμάτωση διάστασης φύλου σε τομεακές πολιτικές.

Είναι σαφές ότι οι εθνικές δημόσιες πολιτικές δεν θα διαμορφώνονται πλέον χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τη διάσταση του φύλου και της ενδυνάμωσης των γυναικών καθώς η αξιοποίηση του γυναικείου κεφαλαίου της χώρας αποτελεί προτεραιότητα και προϋπόθεση για μια ανθεκτική ανάπτυξη και ευημερία.

Αυτή η εθνική δέσμευση που διαπερνά τα ελληνικά αναπτυξιακά προγράμματα είναι κρίσιμο να διατρέξει και μια εθνική αναπτυξιακή στρατηγική βοήθειας ιδίως στην μετά-covid εποχή όπου η ανισότητα των φύλων αμβλύθηκε καθώς η μακρά παραμονή στις οικίες θόλωσε τα όρια μεταξύ οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής ενώ επέτεινε τις συνθήκες για την ενδυνάμωση της ενδοοικογενειακής βίας.

¹ Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Η Ελλάδα άλωστε πέρα από τους πόρους που έχει αξιοποιήσει προκειμένου να συντάξει αυτά τα σχέδια αποκτώντας έτσι χρήσιμη τεχνογνωσία, έχει επιδείξει και στο παρελθόν ευαισθησία στην ενσωμάτωση του φύλου στις πολιτικές της, κυρίως στη συνθήκη του προσφυγικού. Στο πλαίσιο αυτό, εφαρμόζοντας Πρωτόκολλα απέκτησε πολύτιμες γνώσεις μέριμνας και εκπαίδευσης γυναικών προσφύγων ενώ σε αυτή την γνώση αναφέρεται η Έκθεση Επιθεώρησης του 2019 όταν καλεί τη χώρα να χτίσει πάνω στα συγκριτικά πλεονεκτήματα που αποκόμισε από τον χειρισμό της προσφυγικής κρίσης.

Ωστόσο, απουσιάζουν τα προγράμματα εκείνα που να είναι στοχευμένα στην αποκατάσταση της ισότητας των φύλων στην αναπτυξιακή βοήθεια, να έχουν δηλαδή ως κύριο στόχο αυτή τη δράση και να μην προκύπτει συμπληρωματικά ή δευτερευόντως. Ο Δείκτης Πολιτικής για την Ισότητα των Φύλων (Gender Equality Policy Marker) που έχει διαμορφώσει ο ΟΟΣΑ έχει σχεδιαστεί με στόχο την προώθηση της ατζέντας της γυναικείας ενδυνάμωσης στην αναπτυξιακή συνεργασία ενώ διαχωρίζει μεταξύ του κύριου στόχου (principal objective) όπου η ισότητα των φύλων αποτελεί ουσιώδη στόχο της δράσης και παίζει κύριο ρόλο κατά τη σχεδιάσή του και του σημαντικού στόχου (significant) όπου η ισότητα αποτελεί σημαντικό αλλά δευτερεύοντα στόχο της (OECD, 2020).

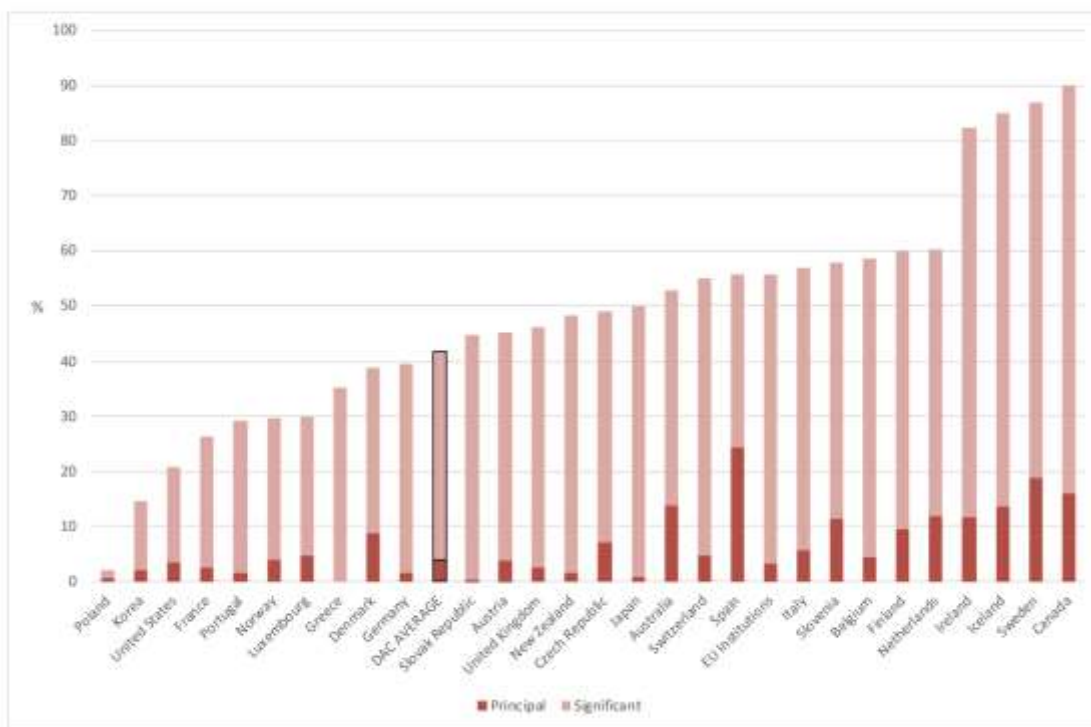
Στα παραδείγματα δράσεων που θα μπορούσαν να καταχωρηθούν ως έχουσες την ισότητα των φύλων κύριο στόχο περιλαμβάνονται η θεσμοθέτηση της εκπαίδευσης για τις γυναίκες και τα κορίτσια, η δημιουργία ανδρικών δικτύων κατά της έμφυλης βίας, η δημιουργία κοινωνικού δικτύου ασφάλειας που θα εστιάζει ειδικά στην ενδυνάμωση των γυναικών και κοριτσιών ως κατεξοχήν μη προνομιούχων μελών μιας κοινωνίας, το χτίσιμο τεχνογνωσίας στα Υπουργεία Οικονομικών για την ενσωμάτωση στόχων Ισότητας των φύλων στη μείωση της φτώχειας, κτλ. Τέτοιου είδους δράσεις μπορούν να απευθύνονται στα γυναίκες, στους άντρες, ή και στα δυο φύλα. Αντίστοιχα, δράσεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως σημαντικές ως προς την επίτευξη της ισότητας των φύλων περιλαμβάνουν πχ. ένα πρόγραμμα που έχει σαν βασικό στόχο την παροχή πόσιμου νερού σε μια κοινότητα ενώ παράλληλα φροντίζει ώστε οι γυναίκες και τα κορίτσια να έχουν επίσης πρόσβαση σε αυτές τις παροχές. Επίσης, ένα κοινωνικό δίκτυο προστασίας που

εστιάζει στο σύνολο μιας κοινότητας και φροντίζει ώστε οι γυναίκες και τα κορίτσια να επωφελούνται εξίσου με τους άντρες και τα αγόρια.

Η Ελλάδα, λοιπόν, σύμφωνα με τον Δείκτη Πολιτικής της Ισότητας των Φύλων για τη χρονιά 2017-2018 βρίσκεται στη 23^η θέση ανάμεσα στις 30 χώρες-μέλη της ΕΑΒ, όχι πολύ μακριά από το μέσο όρο των χωρών ΕΑΒ (20^η θέση) σε σχέση με την εκπόνηση δράσεων που στοχεύουν στην ενίσχυση της ισότητας των φύλων. Ωστόσο, ως προς τις δράσεις που φέρουν την ισότητα των φύλων σαν βασικό τους στόχο η Ελλάδα καταλαμβάνει την τελευταία θέση με απόσταση από την αμέσως επόμενη χώρα, καθώς δεν ολοκλήρωσε καμία δράση με πρωταρχικό της στόχο την ισότητα. Ένα ακόμα χρήσιμο στοιχείο που προκύπτει για τη φύση αυτής της βοήθειας είναι ότι απευθύνθηκε κυρίως στην Τουρκία, την Αλβανία και την Αίγυπτο ενώ η Υποσαχάρια Αφρική εκπροσωπείται από ένα ελάχιστο ποσοστό βοήθειας στην χώρα της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό. (Στο Παράρτημα 4 χαρτογραφείται αναλυτικά η πολιτική φύλου της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας για την περίοδο 2017-2018)

Figure 23 Ποσοστό KAB για την ισότητα των φύλων 2017-2018

Percentage of ODA focused on gender equality in Bilateral Allocable Aid
2017-2018 average

Πηγή: OECD, (2020). Aid in Support of Gender Equality and Women’s Empowerment DONOR CHARTS

Προκρίνεται λοιπόν ως ιδιαίτερα ευνοϊκό το πεδίο διαμόρφωσης αναπτυξιακών προγραμμάτων με κύριο στόχο την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση γυναικών/κοριτσιών καθώς αποτελεί έναν δείκτη που η χώρα μας οφείλει για λόγους ηθικούς να αρχίσει να καλύπτει αλλά και επειδή όπως αναφέραμε έχει ήδη αποκτήσει κρίσιμη τεχνογνωσία και θεωρεί καταστατικά την ισότητα των φύλων ως προϋπόθεση για την ανθεκτική ανάπτυξη.

Ένα πεδίο αναπτυξιακής βοήθειας το οποίο κρίνεται σκόπιμο να «ενημερώσει» με βάση την ισότητα είναι και η χορήγηση υποτροφιών στην οποία η χώρα ειδικεύεται σταθερά από την αρχή της αναπτυξιακής της συνεργασίας και έχει δείξει ανθεκτικότητα παρά τους δημοσιονομικούς περιορισμούς τη. Το αναπτυξιακό αποτέλεσμα αυτής της δράσης όμως για τους αποδέκτες των αναπτυσσόμενων χωρών δεν έχει αξιολογηθεί με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εντοπιστεί και η όποια προστιθέμενη αξία της δράσης. Σκόπιμη κρίνεται

στο εξής η διαμόρφωση προγραμμάτων υποτροφιών με αποκλειστικό γνώμονα την ενδυνάμωση των κοριτσιών και των γυναικών όπως άλλωστε έχει προταθεί και από την Έκθεση Αξιολόγησης του 2019 (OECD, 2019, 40). Στο ίδιο πλαίσιο, θα μπορούσε να επιλεγεί η προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετιζόμενων με θετικές επιστήμες και την τεχνολογία (STEM), στην εκμάθηση των οποίων υπολείπονται τα κορίτσια στον αναπτυσσόμενο κόσμο και αποτελούν εισιτήριο για την αγορά εργασίας.

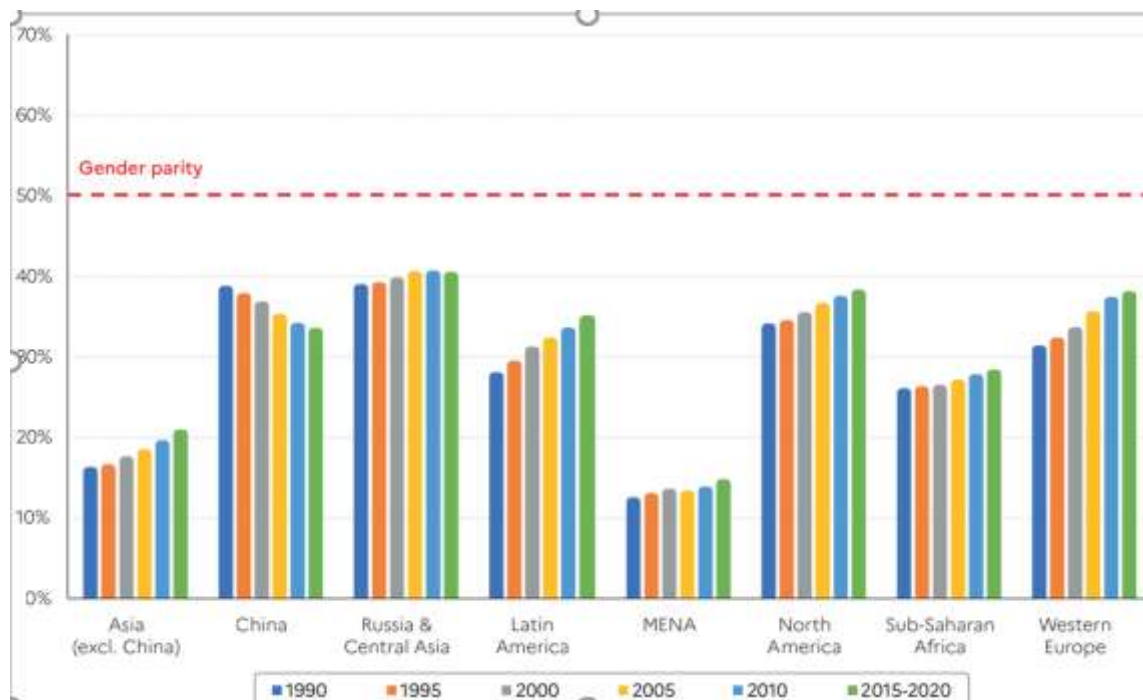
Εκτός από τον τομέα της εκπαίδευσης που προσφέρεται ιδανικά για να «ενημερωθεί» με προγράμματα στόχευσης ισότητας φύλου, η ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια θα μπορούσε να προσφέρει την τεχνογνωσία της και οικονομική υποστήριξη στον τομέα των κοινωνικών υποδομών μέσω του προγράμματος το οποίο αναπτύσσει ήδη στο εσωτερικό της «Νταντάδες της γειτονιάς», δηλαδή την υπηρεσία κατ' οίκον φροντίδας βρεφών και νηπίων από 2 μηνών έως 2,5 ετών. Σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ) το πρόγραμμα «εμπίπτει στον άξονα δράσεων υπέρ της συμφιλίωσης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, ο οποίος αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την ισότητα» ενώ το έργο θα υλοποιηθεί σε πιλοτικό αρχικά επίπεδο σε 33 δήμους της χώρας για να θα εφαρμοστεί σταδιακά σε όλη την επικράτεια¹.

Θα μπορούσε λοιπόν η Ελλάδα να «εξάγει» αυτό το πρόγραμμα στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες με στόχο την απελευθέρωση των γυναικών από τις αυξημένες ανάγκες φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Η εφαρμογή μάλιστα του ίδιου προγράμματος σε μια ομάδα χωρών με ίδια χαρακτηριστικά θα μπορούσε να δώσει χρήσιμα ποσοτικά και ποιοτικά συμπεράσματα ως προς την επιτυχία του καθώς και ανατροφοδότηση για τη βελτίωσή του.

¹ Το πρόγραμμα αυτό αφορά κυρίως τη φύλαξη βρεφών ηλικίας από δύο μηνών έως 2,5 ετών και προβλέπει την οικονομική ενίσχυση των εργαζομένων -κυρίως- γονέων, των μονογονέων, των αναδόχων και γενικά της οικογένειας οριζόντια, για τη φύλαξη του παιδιού ή των παιδιών τους, είτε εντός της οικογενειακής εστίας είτε στο σπίτι μιας/ενός παιδαγωγού-φροντιστή. <https://ntantades.gov.gr/>

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, βλέπουμε ότι ειδικά οι ΛΑΧ πλήττονται περισσότερο από την ανισότητα των φύλων σε σχέση με τη Βόρεια π.χ Αμερική όπου το εργασιακό εισόδημα των γυναικών αυξήθηκε από το 34% στο 38% από το 1990 έως το 2020 ενώ οι χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MENA) βρίσκονται κάτω του 15%, οι χώρες της Ασίας (εκτός Κίνας) στο 20% και οι χώρες της υποσαχάριας Αφρικής έχοντας ξεκινήσει το 1990 από υψηλότερη αφετηρία ελάχιστα έχουν καταφέρει σήμερα να ενισχύσουν το ποσοστό, που υπολείπεται του 30%.

Figure 24 Ποσοστό εργασιακού εισοδήματος γυναικών ανά τον κόσμο, 1990-2020

Πηγή: World Inequality Report 2022, UNDP, 2021

Κλείνοντας αυτήν την ενότητα με την πρόταση της πολιτικής ενσωμάτωσης της ισότητας φύλου στα αναπτυξιακά προγράμματα ως τομεακή προτεραιότητα, υπογραμμίζουμε ότι αντίστοιχα μπορεί να κινηθεί ένα φιλόδοξο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα επιλέγοντας και άλλους ΣΒΑ και χτίζοντας ολοκληρωμένες δράσεις που θα καλύπτουν συνολικά τον τιθέμενο κάθε φορά στόχο. Με την ίδια λογική, θα μπορούσαν να επιλεγούν στόχοι με καθαρά περιβαλλοντικό αποτύπωμα στο πλαίσιο της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής, την οποία η χώρα έχει αναδείξει ως στρατηγική εθνική επιλογή, και με την υιοθέτηση του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ, 2019) αλλά και με

το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0. Στόχοι όπως ο Στόχος 11 για τις Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες (έξι ελληνικές πόλεις, οι Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Καλαμάτα, Κοζάνη και Τρίκαλα ανάμεσα σε 100 της ΕΕ θα λάβουν επιχορήγηση για δράσεις σε καθαρή κινητικότητα, ενεργειακή απόδοση και πράσινο πολεοδομικό σχεδιασμό για κλιματικά ουδέτερες και έξυπνες πόλεις έως το 2030), ο Στόχος 13 Δράση για το Κλίμα, Στόχος 14 Ζωή στο Νερό, Στόχος 15 Ζωή στη Στεριά.

3.2.3 Πρόταση 3: Γεωγραφικές προτεραιότητες: Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες

Στο άρθρο 460 του Οργανισμού του ΥΠΕΞ περί Εθνικής Πολιτικής Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας στο πλαίσιο του γεωγραφικού άξονα προτεραιότητας αναφέρεται πως «η ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια κατευθύνεται πρωτίστως, αν και όχι αποκλειστικώς, στις γεωγραφικές περιοχές των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής, του Καυκάσου, της Κεντρικής Ασίας, της Υποσαχάριας Αφρικής και χώρες με εκτενή νησιωτικά συμπλέγματα».

Στην πραγματικότητα, όπως είδαμε, η περιοχή που έχει προκριθεί από την εξωτερική πολιτική της χώρας ως κατεξοχήν αποδέκτης διμερούς βοήθειας είναι τα Δυτικά Βαλκάνια ενώ η βοήθεια προς άλλες περιοχές παρουσιάζει μάλλον κατακερματισμό, απουσία συνοχής και στόχευσης. Προτείνουμε την ανάπτυξη ενός συνεκτικού σχεδίου στήριξης των Λιγότερων Αναπτυγμένων Χωρών (Παράρτημα 5) που βρίσκονται στην Υποσαχάρια Αφρική, σε μια χρονική συγκυρία μάλιστα που η ενίσχυση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων με την περιοχή διαγράφεται και ως κεντρική πολιτική και οικονομική επιλογή.

Σύμφωνα με τους Χουλιάρα και Πετρόπουλο, η ελληνική βοήθεια προς τα κράτη της Υποσαχάριας Αφρικής αφορούσε κυρίως σε «τεχνική / αναπτυξιακή βοήθεια ενώ ένα μικρό μέρος προοριζόταν για κάλυψη επειγουσών επισιτιστικών / ανθρωπιστικών αναγκών (...) ενώ η χώρα διαχρονικά εστίαζε την προσοχή της κυρίως προς τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (10% περίπου της συνολικής βοήθειας προς χώρες της Υποσαχάριας Αφρική κατά την περίοδο 2006-2012), την Αιθιοπία και το Σουδάν (8%), τη Νιγηρία (7%), αλλά και τη Νότιο Αφρική (5%)». Οι συγγραφείς υπογραμμίζουν πως οι

δυο τελευταίες χώρες είναι οι πλουσιότερες της περιοχής γεγονός που συνδέει την επιλογή τους περισσότερο με πολιτικές προτεραιότητες ενώ τονίζουν την ύπαρξη στις χώρες αυτές ελληνικών κοινοτήτων και ελληνικών επιχειρηματικών συμφερόντων (Χουλιάρας, Πετρόπουλος, 2015, 150).

Είναι κρίσιμη, λοιπόν, σήμερα, μια συνολική επανεκτίμηση της αναπτυξιακής συνεργασίας με την υποσαχάρια Αφρική στο πλαίσιο της αφρικανικής διάστασης της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας, που να δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και για δωρητή και για αποδέκτη. Η απουσία αποικιοκρατικού παρελθόντος της χώρας μας με την αφρικανική ήπειρο σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αποτελεί κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αξιοποιώντας έτσι όλες εκείνες τις οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες με την ήπειρο που αυτή η σχέση της κατοχυρώνει) δημιουργεί ένα ευνοϊκό υπόβαθρο συνύπαρξης για τη διαμόρφωση ενός γενναιόδωρου προγράμματος αναπτυξιακής βοήθειας που από τη μια θα δικαιώνει τον ρόλο του καθώς θα απευθύνεται στους πραγματικούς δικαιούχους για βοήθεια του πλανήτη και από την άλλη θα σφυρηλατήσει δεσμούς για περαιτέρω εμβάθυνση οικονομικών και εμπορικών σχέσεων. Σε σχέση μάλιστα με την Τουρκία που εφαρμόζει ένα δυναμικό πρόγραμμα αναπτυξιακής βοήθειας στην Αφρική δρέποντας τη διάχυση των καρπών της συνεργασίας και σε άλλα επίπεδα, η Ελλάδα διαθέτει το στρατηγικό συγκριτικό πλεονέκτημα του κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ενισχυμένες συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης, ισχυρό θεσμικό πλαίσιο για την προώθηση του διμερούς εμπορίου και των επενδύσεων.)

Η λειτουργία νέας πρεσβείας στη Σενεγάλη, η επαναλειτουργία της πρεσβείας και του γενικού προξενείου στη Λιβύη και οι πρόσφατες επισκέψεις του Υπουργού Εξωτερικών στη Ρουάντα, τη Γκάνα, τη Νιγηρία, την Αγκόλα, τη Σενεγάλη και το Πράσινο Ακρωτήριο μαζί με το εκπεφρασμένο ενδιαφέρον της χώρας να συμμετάσχει σε πολλές Πρωτοβουλίες της Team Europe, όπως οι Στρατηγικοί Διάδρομοι Αφρικής-ΕΕ για μια Ενισχυμένη και πιο Πράσινη ΕΕ-Αφρική (the Africa-EU Strategic Corridors for an Enhanced and Greener EU-Africa), η Πρωτοβουλία Αφρικής-ΕΕ για την Πράσινη Ενέργεια (the Africa-EU Green Energy Initiative) και η Πρωτοβουλία για την Ψηφιακή Πράσινη Ενέργεια Αφρικής-

Ευρώπης (the Africa-Europe Digital Green Energy Initiative)¹ αλλά και οι επιχειρηματικές αποστολές που διοργανώνονται σε υψηλό επίπεδο με τη συμβολή του Ελληνοαφρικανικού Επιμελητήριου Εμπορίου και Ανάπτυξης δείχνουν τη στόχευση της εθνικής οικονομικής διπλωματίας στις αφρικανικές χώρες ως στρατηγικό στόχο για τα επόμενα χρόνια. Η αναπτυξιακή διπλωματία μπορεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στην εμπέδωση του στόχου αυτού.

3.2.4 Πρόταση 4: Ενίσχυση Ανθρωπιστικής Βοήθειας

Σύμφωνα με το άρθρο 459 του νέου Οργανισμού ΥΠΕΞ, η εθνική ανθρωπιστική βοήθεια περιλαμβάνει «δράσεις πρόληψης των καταστροφών, ανοικοδόμησης και ανακούφισης, συντονισμό αρωγής, επισιτιστική βοήθεια, καθώς και πάσα μορφή κατεπείγουσας βοήθειας, η οποία διατίθεται για την ανακούφιση πληγέντων πληθυσμών σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών και κρίσεων, που προέρχονται από ανθρώπινη ή φυσική αιτία». Στις ετήσιες εκθέσεις των τελευταίων χρόνων αναφέρονται πολύ χαμηλά ποσοστά ανθρωπιστικής βοήθειας σε χώρες του πλανήτη που δοκιμάζονται από έκτακτες καταστροφές.

Την ίδια στιγμή, η Ελλάδα λόγω της πρόσφατης προσφυγικής κρίσης στην οποία ως χώρα εισόδου στην Ευρώπη πρωταγωνίστησε, απέσπασε χρήσιμες γνώσεις πεδίου γύρω από την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, κινητοποιώντας σε μεγάλο βαθμό επιτυχημένα την κοινωνία των πολιτών εκτός από όλους τους θεσμικούς φορείς οι οποίοι ενεπλάκησαν. Το μέγεθος της βοήθειας και ο χρόνος μέσα στον οποίο έπρεπε να δοθεί, η κλίμακα δηλαδή του προβλήματος, απελευθέρωσε τις δημιουργικές δυνάμεις αλληλεγγύης των πολιτών και των φορέων που κλήθηκαν να αναπτύξουν αντανakλαστικά υπό πρωτόγνωρες συνθήκες. Αυτή η κερδισμένη εμπειρία, με όλες τις αδυναμίες και τις αγκυλώσεις που την διέκριναν, πρέπει να αποτελέσει σημείο αναφοράς

¹ «Ν. Δένδιας στο 7ο Επιχειρηματικό Φόρουμ ΕΕ-Αφρικής: Η Ελλάδα δεσμεύεται να ενισχύσει τις σχέσεις της με την Αφρική» /Δευτέρα 14 Φεβρουαρίου 2022, [Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ](#)

στον σχεδιασμό ενός ανθρωπιστικού προγράμματος που θα την αξιοποιεί, αφού την αξιολογήσει και εμβαθύνει πάνω στα αποτελέσματά της.

Η έκθεση επιθεώρησης του 2019 στέκεται εκτενώς σε αυτή την έλλειψη αναγνωρίζοντας ακόμα ότι ο θεσμικός φορέας της αναπτυξιακής βοήθειας της χώρας (δηλαδή η Ζ' Γενική Διεύθυνση σήμερα) δεν είχε εμπλακεί οργανικά στην αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης, συγκεντρώνοντας πολύτιμη τεχνογνωσία, αξιοποιήσιμη σε μελλοντικές κρίσεις. Αποδίδει αυτή την παθογένεια στη δημιουργία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής που ανέλαβε αρμοδίως τη διαχείριση του προσφυγικού χωρίς όμως να εμπλέξει δημιουργικά και θεσμικά την ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια που περιορίστηκε έτσι στην καταγραφή στοιχείων για τις δαπάνες εντός της επικρατείας υπέρ προσφύγων από τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη. Η έκθεση αναφέρεται σε αυτή την πρακτική ως «χαμένη ευκαιρία για την ανάπτυξη γνώσης και ικανότητας (Building capacity) και τη διαμόρφωση μιας εταιρικής σχέσης με την ελληνική κοινωνία των πολιτών που είναι πολύ ενεργή στις ανάγκες των μεταναστών. Προτείνει ωστόσο, την επανατοποθέτηση της ανθρωπιστικής στρατηγικής της χώρας μετά από τον εντοπισμό των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων έτσι ώστε να είναι σε θέση να αξιοποιήσει πολλαπλασιαστικά τα χαμηλά της κονδύλια και να έχει αισθητή παρουσία σε αυτόν τον τόσο κρίσιμο τομέα για το μέλλον (OECD, 2019, 73).

3.2.5 Πρόταση 5: Στήριξη στην Ουκρανία

Η χώρα μας έδειξε γρήγορα αντανακλαστικά όσον αφορά στην ανθρωπιστική κρίση που μαίνεται στην Ουκρανία μετά την κήρυξη του πολέμου εναντίον της από τη Ρωσία. Το γεγονός αυτό υπογραμμίστηκε κι από την ίδια την παρουσία του Υπουργού Εξωτερικών στην Οδησό στις 3 Απριλίου 2022 και την παράδοση ανθρωπιστικής βοήθειας στον επικεφαλής της Περιφερειακής Στρατιωτικής Διοίκησης Οδησού, για τη στήριξη του πληθυσμού και της ελληνικής ομογένειας της πόλης ενώ στην αποστολή, συμμετείχε και ο Ζ' Γενικός Διευθυντής Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής.

Η Ελλάδα έχει ανταποκριθεί με επιτυχία στα αιτήματα της Ουκρανίας για παροχή βοήθειας, μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εκεί ανακύψασα προσφυγική κρίση, προσφέροντας ιατρικό εξοπλισμό, υλικά ατομικής προστασίας, και άλλα είδη που μεταφέρονται σε κόμβους συγκέντρωσης ανθρωπιστικού υλικού στην Πολωνία¹.

Πέρα από το γεγονός ότι στην Ουκρανία ζουν Έλληνες ομογενείς και η Ελλάδα διατηρεί ενεργό διπλωματική παρουσία με την Πρεσβεία της στο Κίεβο και τα δυο Γενικά Προξενεία στη Μαριούπολη και την Οδησό κι επομένως έχει λόγους εθνικούς πέρα από ηθικούς να σταθεί στο πλευρό του δοκιμαζόμενου λαού, είναι σκόπιμο να σταθεί στο μεγαλύτερο βαθμό αρωγός δικαιώνοντας την ανθρωπιστική της ευαισθησία έμπρακτα. Ακόμα περισσότερο, συμμετέχοντας δυναμικά μετά το τέλος των εχθροπραξιών στο πρόγραμμα ανοικοδόμησης των περιοχών που έχουν πληγεί, συντασσόμενη με τις δυνάμεις της ειρήνης και της αλληλεγγύης.

Η ίδια η δήλωση του Πρωθυπουργού για την ανακατασκευή από την ελληνική κυβέρνηση του μαιευτηρίου της Μαριούπολης που βομβαρδίστηκε εκπέμπει και το στίγμα μιας εξωτερικής πολιτικής της χώρας που συντάσσεται με την πλευρά του δικαίου και δεν διστάζει να αναλάβει πρωτοβουλίες για την παλινόρθωσή του. Και αυτή είναι μια αναπτυξιακή πολιτική με όραμα- εφόσον ακολουθήσει συντεταγμένες διαδικασίες και φέρει εμφανή αποτελέσματα.

¹ <https://hellenicaid.mfa.gr/epikairotitita/anakoinoseis/parokhe-anthropistikes-boetheias-ellada-oukranoi-prosfyges.html>

Figure 25 Κυβερνητική βοήθεια στην Ουκρανία από τις χώρες της Δύσης

The Western front

Government* support to Ukraine, \$bn
Commitments† Jan 24th-Apr 23rd 2022

Πηγή: [Economist](#)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία προσπαθήσαμε να δείξουμε τον ρόλο που έχει διαδραματίσει η διεθνής κρατική αναπτυξιακή βοήθεια στην ενδυνάμωση του αναπτυσσόμενου κόσμου, τον μακρύ δρόμο που έχει διανύσει στη σύντομη πορεία της και τον ακόμα μακρύτερο που απαιτείται να διανύσει προκειμένου να επιτύχει τους καταστατικούς στόχους της: την εξάλειψη της φτώχειας στον πλανήτη και την παροχή ισότιμων ευκαιριών στους πολίτες του.

Στο πλαίσιο αυτό, αναδείξαμε τη συμβολή της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας στην ακόμα πιο σύντομη πορεία της, σταθήκαμε στα βασικά χαρακτηριστικά της, προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε τις συνθήκες γύρω από τις οποίες διαμορφώνεται. Στόχος μας ήταν αυτή η κατανόηση να αποτελέσει την πρώτη ύλη για τη διαμόρφωση προτάσεων γύρω από μια εθνική αναπτυξιακή πολιτική που θα συμβάλλει στην ενίσχυση της ήπιας ισχύος της χώρας, δρώντας συμπληρωματικά στην παραδοσιακή εξωτερική πολιτική.

Η μελέτη στρατηγικών Σχεδίων Εθνικής Πολιτικής μας οδήγησε στο συμπέρασμα πως για να έχει η αναπτυξιακή πολιτική της χώρας καίριο αναπτυξιακό αποτύπωμα συντελώντας έτσι προστιθέμενα στην διαμόρφωση μιας επιδραστικής εθνικής επωνυμίας θα πρέπει να εναρμονιστεί με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, χτίζοντας επιλεκτικά σε εκείνους που θεωρεί ότι έχει τεχνογνωσία και εμπειρία, όπως για παράδειγμα στην ισότητα των φύλων ή την κλιματική αλλαγή.

Πιο συγκεκριμένα, θεωρήσαμε ότι η προτεραιοποίηση της ισότητας των φύλων (ΣΒΑ 5) ως τομεακής προτεραιότητας της κρατικής αναπτυξιακής βοήθειας κρίνεται καίριας σημασίας καθώς αποτελεί μια περιοχή πολιτικής στην οποία η χώρα εντατικοποιεί τις προσπάθειές της κερδίζοντας τεχνογνωσία ενώ αντίστοιχα ο αναπτυσσόμενος κόσμος πλήττεται από την ανισότητα των φύλων σε όλα τα επίπεδα, έχοντας ανάγκη από αποφασιστικές παρεμβάσεις. Η επιλογή αυτού του τομέα αναπτυξιακής πολιτικής και η παράλληλη εφαρμογή του σε σειρά κρατών που αντιμετωπίζουν αντίστοιχες προκλήσεις, προκρίναμε ότι θα προσφέρει ορατότητα στην εθνική αναπτυξιακή πολιτική,

προσανατολίζοντας και οργανώνοντας τη συνολική προσπάθεια και μεγιστοποιώντας την αποτελεσματικότητά της.

Την ίδια στιγμή, εντοπίσαμε την ανάγκη γεωγραφικής προτεραιοποίησης των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών της υποσαχάριας Αφρικής και την ενδυνάμωση της ανθρωπιστικής βοήθειας, επιλογές που δικαιώνουν τον αναπτυξιακό προσανατολισμό μιας αναπτυξιακής πολιτικής και την καθιστούν λιγότερο «πολιτική» και ιδιοτελή. Σ' αυτό το πλαίσιο, καίρια κρίνεται και η συστηματική χορήγηση ανθρωπιστικής βοήθειας στην Ουκρανία και, κυρίως, η ουσιαστική συμμετοχή στην ανασυγκρότησή της- μια στρατηγική που επίσης θα προσφέρει ορατότητα και δικαίωση στην αναπτυξιακή πολιτική της χώρας μας.

Η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας κλήθηκε να γιορτάσει τα 60^α της γενέθλια εν τω μέσω της πανδημίας. Σήμερα στεγάζει 30 μέλη, αντιπροσωπεύοντας ένα ευρύ φάσμα από αναπτυξιακές εμπειρίες, από χώρες πρώην αποδέκτες βοήθειας όπως η Νότια Κορέα μέχρι τις πρόσφατες χώρες-δωρητές του ανατολικού μπλοκ όπως η Ουγγαρία που είναι το πιο πρόσφατο μέλος της (χρονολογία εισόδου 2016). Εξάλλου, δεν είναι μόνο οι μεγάλες χώρες που αποτελούν μέλη της ΕΑΒ- τα δύο τρίτα των μελών της έχουν πληθυσμό κάτω των 14 εκατομμυρίων ενώ κάποια από τα μικρότερα μέλη είναι οι πιο γενναϊόδωροι δωρητές (Bracho et al., 2021).

Υπό το πρίσμα αυτό, η Ελλάδα είναι κρίσιμο να συνειδητοποιήσει την αναπτυξιακή της ευθύνη, αξιοποιώντας τα πολύτιμα μαθήματα από την εικοσαετή και άνω πορεία της στον τομέα αυτό της διεθνών πολιτικών σχέσεων, συμβάλλοντας στον βαθμό που της αναλογεί στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων ενώ την ίδια στιγμή θα διαμορφώνει μια εξωτερική πολιτική επιδραστική, προσανατολισμένη στην αλληλεγγύη.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ahmad, Y., et al. (2020). Six decades of ODA: insights and outlook in the COVID-19 crisis", in Development Co-operation Profiles, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5e331623-en>.

Ahmad, Y., and E. Carey (2021). "Development co-operation during the COVID-19 pandemic: An analysis of 2020 figures and 2021 trends to watch", in Development Co-operation Profiles, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e4b3142a-en>.

Alesina, A., & Dollar, D. (2000). Who Gives Foreign Aid to Whom and Why? *Journal of Economic Growth*, 5(1), 33–63. <http://www.jstor.org/stable/40216022>

Apodaca, C. (2017). Foreign Aid as Foreign Policy Tool *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Retrieved 5 May. 2022, from <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-332>.

Bermeo, S. (2017). Aid Allocation and Targeted Development in an Increasingly Connected World. *International Organization*, 71(4), 735-766. doi:10.1017/S0020818317000315

Bracho, G., & Carey R., & Hynes W., & Klingebiel S., & Trzeciak-Duval A. (eds.), (2021). *Origins, Evolution and Future of Global Development Cooperation: The Role of The Development Assistance Committee (Dac)*, Bonn: German Development Institute / (DIE) <https://doi.org/10.23661/s104.2021>

Clay, E. J., & Geddes M., & Natali I., (2009). *Untying Aid: Is it working? An Evaluation of the Implementation of the Paris Declaration and of the 2001 DAC Recommendation of Untying ODA to the LDCs*, Copenhagen, December 2009.

Gulrajani, N., & Silcock, E. (2020). *Principled aid in divided times: Harnessing values and interests in donor pandemic response*. London: Overseas Development Institute.

Gulrajani, N. & Swiss, L. (2017). *Why do countries become donors? Assessing the drivers and implications of donor proliferation*, ODI Report, Overseas Development Institute (ODI), London

Koelemaj, J. (2021). Dubaification in practice: an inter-scalar analysis of Belgrade Waterfront. *URBAN GEOGRAPHY*, 42(4), 439–457. <https://doi.org/10.1080/02723638.2020.1721205>

Krzymowski, A. (2022). Role and Significance of the United Arab Emirates Foreign Aid for Its Soft Power Strategy and Sustainable Development Goals. *Social Sciences* 11: 48. <https://doi.org/10.3390/socsci11020>

- Lancaster, C. (2007). *Development, Diplomacy, Domestic Politics*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2007
- Morgenthau, H. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *American Political Science Review*, 56(2), 301-309. doi:10.2307/1952366
- Nye, Jr, J. S. (2005). *Ήπια Ισχύς. Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήση.
- OECD, (2022). *Oda Levels in 2021 Preliminary Data, Detailed Summary Note*, OECD, Paris, 12 April 2022
- OECD, (2021a). "Greece", in *Development Co-operation Profiles*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/09fd4a3b-en>.
- OECD, (2021b). "United Arab Emirates", in *Development Co-operation Profiles*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/153f7558-en>
- OECD, (2020). *Aid in Support of Gender Equality and Women's Empowerment DONOR CHARTS, Revised Edition*, March 2020
- OECD (2019). *OECD Development Co-operation Peer Reviews: Greece 2019*, OECD Development Co-operation Peer Reviews, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264311893-en>.
- OECD, (2016). *DAC in Dates, The History of OECD's Development Assistance Committee*
- OECD, (2011a). *GREECE Development Assistance Committee (DAC) Peer Review 2011*
- OECD (2011b), *Busan Partnership for Effective Development Co-operation: Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness*, Busan, Republic of Korea, 29 November - 1 December 2011, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/54de7baa-en>
- Teka, H. G. (2021). *Prestige Aid: The Case of Turkey*
SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3990898> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3990898>
- The Economist, (2010). *The China model: The Beijing consensus is to keep quiet*, May 6. Retrieved from <http://www.economist.com/node/16059990>.
- Tüyloğlu, Yavuz (2021). *Turkish Development Assistance as a Foreign Policy Tool and Its Discordant*, Centre for Applied Turkey Studies (CATS), April 2021
- United Nations, 2021, *The Sustainable Development Goals Report*, August 2021, DOI: <https://doi.org/10.18356/9789210056083>
- United Nations, (2015). *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*.

Wilcks, J., N. Pelechà Aigües and E. Bosch (2021). Development co-operation funding: Highlights from the complete and final 2019 ODA statistics, in Development Co-operation Profiles, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/401f9a42-en>.

Woods, N. (2008). Whose Aid? Whose Influence? China, Emerging Donors and the Silent Revolution in Development Assistance. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), 84(6), 1205–1221. <http://www.jstor.org/stable/25144989>

World Bank, (1998). *Assessing Aid: What Works, What Doesn't, and Why* (A World Bank Policy Research Report). New York: Oxford University Press for the World Bank, 1998.

Χουλιάρας, Αστέρης (2017), *Θέματα Αναπτυξιακής Συνεργασίας*, Εγχειρίδιο ΕΣΔΔΑ, ΚΔ' Εκπαιδευτική σειρά «Κοσμάς Ψυχοπαίδης», Αθήνα, Ιανουάριος 2017

Χουλιάρας, Α. και Πετρόπουλος, Σ. (2015). *Η Αφρική και οι Άλλοι*, ΣΕΑΒ, 2015

NOMOI

Ν. 4781 (ΦΕΚ 31Α/28-2-2021) «Οργάνωση και λειτουργία Υπουργείου Εξωτερικών, Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, ρύθμιση θεμάτων διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας και άλλες διατάξεις»,

Ν. 2731/1999 (ΦΕΚ 138Α/5-7-1999) «Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις»

Π.Δ 224/2000 (ΦΕΚ 193Α/6-9-2000) με θέμα την "Οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών"

Π.Δ 159/2002 (ΦΕΚ 140Α/14-6-2002) «Μεταφορά αρμοδιοτήτων υπηρεσιών και προσωπικού του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Εξωτερικών και σύσταση Γενικής Γραμματείας Διεθνών Οικονομικών και Αναπτυξιακής Συνεργασίας στο Υπουργείο Εξωτερικών»

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ-ΕΘΝΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

Στρατηγικό Σχέδιο Υπουργείου Εξωτερικών 2022-2025

Εθνικό Σχέδιο Εξωστρέφειας 2021 – Υπουργείο Εξωτερικών

Εθελοντική Εθνική Έκθεση για την Εφαρμογή της Ατζέντας 2030 (Ιούλιος 2018)

Εθνική Στρατηγική για τη Δίκαιη και Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030 (Μάιος 2019)

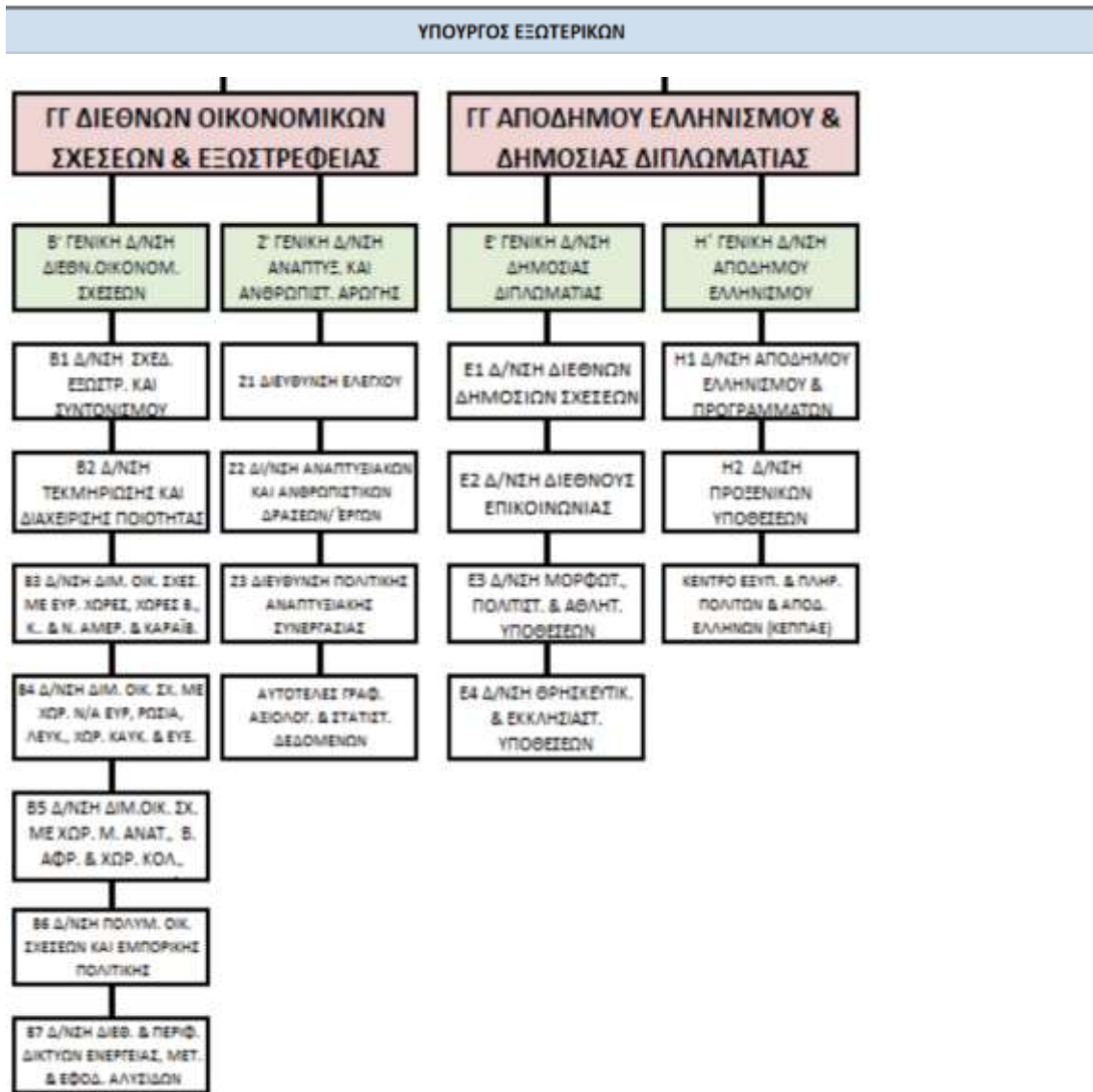
Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2022-2025 -Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων)

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 (2021)

Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ, 2019) - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Ετήσιες Εκθέσεις Ζ' Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής 2003-2020 <https://hellenicaid.mfa.gr/etisies-ektheseis/udas/etisies-ektheseis-ydas.html>

Παράρτημα 1: Οργανόγραμμα Ζ' Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακής και Ανθρωπιστικής Αρωγής

Πηγή: Οργανισμός Υπουργείου Εξωτερικών, Νόμος Ν. 4781 (ΦΕΚ 31Α/28-2-2021)

Παράρτημα 2: Θεσμική συγκρότηση ΚΑΒ χωρών του εξωτερικού

Χώρα	Θεσμικός φορέας ΚΑΒ
Αυστραλία	Το Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου (Department of Foreign Affairs and Trade - DFAT) είναι υπεύθυνο για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής.
Βέλγιο	Η Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Ανθρωπιστικής Βοήθειας (DGD) της Ομοσπονδιακής Δημόσιας Υπηρεσίας Εξωτερικών Υποθέσεων, Εξωτερικού Εμπορίου και Αναπτυξιακής Συνεργασίας είναι υπεύθυνη για την αναπτυξιακή συνεργασία. Η DGD διαχειρίζεται το 58,5% των εκταμιεύσεων αναπτυξιακής βοήθειας που χορηγεί στους εταίρους υλοποίησης. Το υπόλοιπο 41,5% προέρχεται κυρίως από συνεισφορές σε πολυμερείς οργανισμούς υπό την ευθύνη άλλων Ομοσπονδιακών Δημόσιων Υπηρεσιών, παρόλο που η DGD κατευθύνει πολιτικά ορισμένες από αυτές τις συνεισφορές – όπως συνεισφορές στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Enabel, η βελγική υπηρεσία ανάπτυξης, εφαρμόζει και συντονίζει τη βελγική διεθνή αναπτυξιακή πολιτική στις 14 χώρες προτεραιότητας του Βελγίου και παρέχει την τεχνογνωσία της σε άλλους παρόχους. Η BIO επενδύει απευθείας σε έργα του ιδιωτικού τομέα σε αναπτυσσόμενες χώρες.
Γαλλία	Η θεσμική συγκρότηση της αναπτυξιακής βοήθειας αποτελείται από το κύριο συντονιστικό όργανο CICID (Comité interministériel de la coopération internationale et du développement) και τρεις βασικούς δρώντες – τους MEAE (Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères), MINEFI (Ministry of Economy and Finance) και AFD (Agence Française de Développement). Αναμένεται η συγκρότηση Συμβουλίου Ανάπτυξης, με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, που θα λαμβάνει τις στρατηγικές αποφάσεις πολιτικής
Γερμανία	Υπό τη γενική καθοδήγηση του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (BMZ) , οι υπηρεσίες GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH) και KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση της διμερούς συνεργασίας, το μεγαλύτερο μέρος της ΚΑΒ της Γερμανίας.
Δανία	Η πολιτική, ο συντονισμός και η εφαρμογή της αναπτυξιακής συνεργασίας της Δανίας παραμένει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εξωτερικών , που διαχειρίζεται το σύνολο σχεδόν του προϋπολογισμού της ΚΑΒ. Έχουν συσταθεί ορισμένα κοινά ταμεία σε τομείς όπως η σταθεροποίηση- stabilisation (με τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Άμυνας) και το κλίμα (με το Υπουργείο Κλίματος, Ενέργειας και Υπηρεσιών κοινής ωφελείας). Η επωνυμία Danida περιγράφει την αναπτυξιακή συνεργασία της Δανίας με άλλες χώρες, αλλά δεν υπάρχει ξεχωριστό ίδρυμα που να ονομάζεται Danida.

Ελβετία	<p>Τρεις θεσμικοί φορείς μοιράζονται την ευθύνη για την αναπτυξιακή συνεργασία της Ελβετίας: η Ελβετική Υπηρεσία για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία (SDC), η Διεύθυνση Ανθρώπινης Ασφάλειας (HSD) στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εξωτερικών και η Διεύθυνση Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης της Κρατικής Γραμματείας Οικονομικών Υποθέσεων (SECO) στο Ομοσπονδιακό Τμήμα Οικονομικών Υποθέσεων, Εκπαίδευσης και Έρευνας.</p> <p>Κάθε τέσσερα χρόνια, το ελβετικό κοινοβούλιο εγκρίνει τη στρατηγική του για τη διεθνή συνεργασία, θέτοντας τους στόχους για την αναπτυξιακή πολιτική και την ανθρωπιστική βοήθεια.</p>
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών και Διεθνούς Συνεργασίας (MOFAIC) είναι υπεύθυνο αναπτυξιακή συνεργασία των ΗΑΕ. Το MOFAIC συντονίζει τις δραστηριότητες όλων των δημόσιων χορηγών της χώρας, συμπεριλαμβανομένου του Ταμείου Ανάπτυξης του Άμπου Ντάμπι, και διασφαλίζει ότι οι δραστηριότητες είναι συγχρονισμένες με εκείνες των ιδιωτών χορηγών του, ιδίως της ιδιωτικής φιλανθρωπίας και της κοινωνίας των πολιτών.</p>
Ηνωμένο Βασίλειο	<p>Το 2020, το Υπουργείο Διεθνούς Ανάπτυξης (DFID) συγχωνεύτηκε με το Υπουργείο Εξωτερικών για τη δημιουργία του Γραφείου Εξωτερικών, Κοινοπολιτείας και Ανάπτυξης (Foreign, Commonwealth and Development Office-FCDO) με στόχο την ένωση της ανάπτυξης και της διπλωματίας σε ένα νέο τμήμα.</p>
ΗΠΑ	<p>USAID: ανεξάρτητος φορέας της κυβέρνησης των ΗΠΑ που διαχειρίζεται το μεγαλύτερο μέρος της ΚΑΒ και συνεργάζεται στενά με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και τον Υπουργό Εξωτερικών. Το Υπουργείο Οικονομικών έχει εξουσία λήψης αποφάσεων όσον αφορά στις πολυμερείς τράπεζες ανάπτυξης και βασικά παγκόσμια ταμεία.</p>
Ιαπωνία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών (MOFA) καθορίζει την αναπτυξιακή πολιτική και η Ιαπωνική Υπηρεσία Διεθνούς Συνεργασίας (JICA) είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή. Οι ιδιωτικές ροές από την Ιαπωνία προς τις αναπτυσσόμενες χώρες που παρέχονται με όρους αγοράς είναι τέσσερις φορές μεγαλύτερες από την καθαρή ΚΑΒ της Ιαπωνίας.</p> <p>Το Υπουργείο Εξωτερικών έχει την ευθύνη για το συντονισμό του σχεδιασμού των πολιτικών αναπτυξιακής συνεργασίας και τις συνεισφορές σε πολυμερείς οργανισμούς. Η JICA έχει την κύρια ευθύνη για την εφαρμογή της διμερούς ΚΑΒ.</p>
Ιρλανδία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου (DFAT) ηγείται της αναπτυξιακής συνεργασίας της Ιρλανδίας και επιβλέπει το μεγαλύτερο μέρος των συνεισφορών.</p>
Ισλανδία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών (MFA) είναι αρμόδιο για τη διαχείριση της αναπτυξιακής πολιτικής. Το 2016, η Ισλανδία ενσωμάτωσε τον αναπτυξιακό της φορέα ICEIDA (Icelandic International Development Agency) στο MFA για να ενισχύσει το θεσμικό της πλαίσιο και την επιχειρησιακή της ικανότητα.</p>
Ισπανία	<p>Ο Υπουργός Εξωτερικών για τη Διεθνή Συνεργασία (Secretaría de Estado de Cooperación Internacional- SECI) είναι υπεύθυνος για την</p>

	<p>προετοιμασία, παρακολούθηση και αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής. Ο Ισπανικός Οργανισμός Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (AECID) είναι ο κύριος φορέας υλοποίησης μέσω γραφείων τεχνικής συνεργασίας και πολιτιστικών και εκπαιδευτικών κέντρων σε περισσότερες από 30 χώρες και αναφέρεται στον Υφυπουργό Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Ιβηρο-Αμερικής και Καραϊβικής.</p>
Ιταλία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών και Διεθνούς Συνεργασίας (MAECI) είναι επικεφαλής της αναπτυξιακής πολιτικής. Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (MEF) είναι υπεύθυνο, σε συντονισμό με το MAECI, για τις σχέσεις με τις πολυμερείς τράπεζες και ταμεία ανάπτυξης. Η μεταρρύθμιση του 2014 έθεσε τη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία στο επίκεντρο της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής, δημιούργησε την Ιταλική Υπηρεσία Αναπτυξιακής Συνεργασίας (AICS) και ανέθεσε νέα χρηματοδοτικά εργαλεία για τη μετατροπή ενός υφιστάμενου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος (CDP) σε αναπτυξιακό χρηματοδοτικό ίδρυμα.</p>
Καναδάς	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών του Καναδά (Global Affairs Canada) ηγείται των πολιτικών αναπτυξιακής συνεργασίας.</p>
Νέα Ζηλανδία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου (MFAT) είναι επικεφαλής για την ΚΑΒ της χώρας. Η Ομάδα Ειρηνικού και Ανάπτυξης (Pacific and Development Group) του Υπουργείου, που δημιουργήθηκε το 2016, ηγείται μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στην εξωτερική πολιτική και την αναπτυξιακή συνεργασία της Νέας Ζηλανδίας με τις χώρες του Ειρηνικού αλλά και εκτός αυτών.</p>
Νορβηγία	<p>Το Υπουργείο Εξωτερικών (MFA) είναι αρμόδιο για τον σχεδιασμό της πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας, την οποία εφαρμόζει ο Οργανισμός Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Norad. Το Υπουργείο Κλίματος και Περιβάλλοντος παραμένει υπεύθυνο για τη διεθνή πρωτοβουλία της Νορβηγίας για το κλίμα και τα δάση (NICFI).</p>
Ολλανδία	<p>Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού ΚΑΒ της Ολλανδίας το διαχειρίζεται το Υπουργείο Εξωτερικών (Directorate-General for International Cooperation-DGIS). Η Ολλανδική Τράπεζα Επιχειρηματικής Ανάπτυξης (FMO) κινητοποιεί πρόσθετη χρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα, με περίπου το ένα τρίτο αυτής να επικεντρώνεται σε εύθραυστα περιβάλλοντα ή λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.</p>
Σαουδική Αραβία	<p>Η αναπτυξιακή συνεργασία της Σαουδικής Αραβίας είναι αποκεντρωμένη, με αρκετούς εγχώριους παρόχους. Οι δύο μεγαλύτεροι δρώντες είναι η KSRelief (παρέχοντας ανθρωπιστική βοήθεια) και το Σαουδικό Ταμείο για την Ανάπτυξη (το οποίο παρέχει αναπτυξιακή βοήθεια με τη μορφή δανείων με ευνοϊκούς όρους). Επιπλέον, το Υπουργείο Οικονομικών διαχειρίζεται τη διμερή βοήθεια και τις συνεισφορές του Υπουργείου Εξωτερικών της Σαουδικής Αραβίας σε πολυμερείς θεσμούς.</p>

Σουηδία	Το Υπουργείο Εξωτερικών (MFA) είναι υπεύθυνο για την αναπτυξιακή πολιτική με τον Σουηδικό Οργανισμό Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Sida) να είναι ο μεγαλύτερος φορέας υλοποίησης.
Τουρκία	Η TIKA (Turkish Cooperation and Cordination Agency) ιδρύθηκε αρχικά ως διεθνής οργανισμός τεχνικής βοήθειας υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εξωτερικών. Το 1999 μετατέθηκε υπό την εποπτεία του Γραφείου του Πρωθυπουργού και το 2018, πέρασε στην εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, αλλά διατήρησε την ιδιότητά της ως δημόσιου νομικού προσώπου με ειδικό προϋπολογισμό. Σήμερα, η TIKA υλοποιεί έργα σε περισσότερες από 150 χώρες, με 62 γραφεία συντονισμού προγραμμάτων σε 60 χώρες. Συντονίζει επίσης έργα σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, μη κυβερνητικές οργανώσεις και τον ιδιωτικό τομέα.
Φινλανδία	Το Υπουργείο Εξωτερικών (MFA) είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση της ΚΑΒ της Φινλανδίας, υπό τη διεύθυνση τριών υπουργών επικεφαλής για τις εξωτερικές υποθέσεις, το εξωτερικό εμπόριο και την ανάπτυξη και τη σκανδιναβική συνεργασία. Το Τμήμα Αναπτυξιακής Πολιτικής στο Υπουργείο Εξωτερικών είναι υπεύθυνο για τη διεθνή αναπτυξιακή και ανθρωπιστική πολιτική της Φινλανδίας, τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης και τον συνολικό σχεδιασμό και την παρακολούθηση της αναπτυξιακής συνεργασίας.

Πηγή: OECD (2021), *Development Co-operation Profiles*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en>.

Παράρτημα 3: Ελληνική ΚΑΒ σε εκ USD, 1997-2021

	Συνολική	Πολυμερής	Διμερής	%ΑΕΕ
1997	172,6	136,31	36,33	0,15
1998	179,4	116,1	63,32	0,16
1999	194,14	115,12	79,02	0,17
2000	226,08	127,09	98,91	0,2
2001	201,54	119,02	82,52	0,17
2002	276,13	169,16	106,97	0,21
2003	362,16	133,9	228,26	0,21
2004	320,83	160,08	160,75	0,16
2005	384,22	177,76	206,46	0,17
2006	423,99	234,78	189,21	0,17
2007	500,82	251,63	249,19	0,16
2008	703,16	390,99	312,17	0,21
2009	607,27	310,33	296,94	0,19
2010	507,76	295,9	211,82	0,17
2011	424,77	270,87	152,9	0,15
2012	327,41	220,1	107,31	0,13
2013	239,07	195,45	43,61	0,1
2014	247,44	201,34	46,1	0,11
2015	238,7	166,82	71,88	0,12
2016	368,53	209,38	159,15	0,19
2017	314	229	85	0,16
2018	290,44	251,8	38,64	0,13
2019	367,74	224,99	142,75	0,18
2020	325,44	240,67	84,78	0,17
2021	264	258	6	0,12

Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις Ζ' Γενικής Διεύθυνσης

Παράρτημα 4: Αναπτυξιακή βοήθεια της Ελλάδας στον τομέα της ισότητας φύλου, 2017-2018

Aid in Support of Gender Equality and Women's Empowerment 2017-2018 ⁽¹⁾

Greece

An activity can target gender equality as a "principal objective" or "significant objective". Principal means gender equality was an explicit objective of the activity and fundamental in its design. Significant means gender equality was an important, but secondary, objective of the activity. Not targeted means that the activity was screened for promoting gender equality, but was not found to have targeted it. The use of the recommended minimum criteria for the marker by some members in recent years can result in lower levels of aid reported as focused on gender equality (2).

Not all activities have been screened against the gender marker: the coverage ratio for bilateral allocable activities is 42%.

Gender equality focus of donor's aid programme

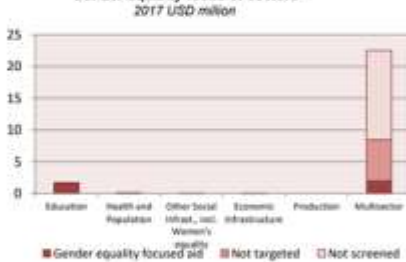

Sector breakdown

Percentage of gender equality focused aid by sector

Gender equality focus of sectors

Top ten recipients

Gender equality focus in aid to top ten recipients

	Total aid	Total bilateral allocable aid	Gender equality focused aid (3)
Turkey	20.5	20.5	4%
Albania	1.2	1.2	100%
Egypt	0.3	0.3	100%
Ukraine	0.3	0.3	100%
Tunisia	0.2	0.2	100%
Serbia	0.2	0.2	100%
West Bank and Gaza Strip	0.2	0.2	98%
Syrian Arab Republic	0.2	0.2	4%
Lebanon	0.1	0.1	100%
Democratic Republic of the Congo	0.1	0.1	100%

Top ten recipients of gender equality focused aid

	Total bilateral allocable aid	Gender equality focused aid (3)	
Nigeria	1.2	1.2	100%
Egypt	0.3	0.3	100%
Ukraine	0.3	0.3	100%
Turkey	20.5	0.2	4%
Tunisia	0.2	0.2	100%
Serbia	0.2	0.2	100%
West Bank and Gaza Strip	0.2	0.2	98%
Lebanon	0.1	0.1	100%
Democratic Republic of the Congo	0.1	0.1	100%
Algeria	0.1	0.1	100%

(1) Amounts are average commitments for 2017-2018, unless otherwise shown

(2) Handbook on the OECD-DAC Gender Equality Policy Marker 2016

(3) % of bilateral allocable aid excluding activities not screened against the gender equality marker.

Note: Statistics on gender focus exclude bilateral non-allocable aid since several members do not apply the gender marker on these forms of aid. This category includes programme assistance (e.g. general budget support...), debt relief and in-donor expenses.

Source: (Creditor Reporting System) CRS Aid Activity database at <http://oe.cd/oda-gender>

Πηγή: OECD, (2020). Aid in Support of Gender Equality and Women's Empowerment DONOR CHARTS, Revised Edition, March 2020

Παράρτημα 5: Λίστα με τις ΛΑΧ

List of Least Developed Countries (as of 24 November 2021) *

Country	Year of inclusion	Country	Year of inclusion
Afghanistan	1971	Madagascar	1991
Angola ¹	1994	Malawi	1971
Bangladesh ⁵	1975	Mali	1971
Benin	1971	Mauritania	1986
Bhutan ²	1971	Mozambique	1988
Burkina Faso	1971	Myanmar	1987
Burundi	1971	Nepal ⁵	1971
Cambodia	1991	Niger	1971
Central African Republic	1975	Rwanda	1971
Chad	1971	São Tomé and Príncipe ³	1982
Comoros	1977	Senegal	2000
Democratic Republic of the Congo	1991	Sierra Leone	1982
Djibouti	1982	Solomon Islands ⁴	1991
Eritrea	1994	Somalia	1971
Ethiopia	1971	South Sudan	2012
Gambia	1975	Sudan	1971
Guinea	1971	Timor-Leste	2003
Guinea-Bissau	1981	Togo	1982
Haiti	1971	Tuvalu	1986
Kiribati	1986	Uganda	1971
Lao People's Democratic Republic ⁵	1971	United Republic of Tanzania	1971
Lesotho	1971	Yemen	1971
Liberia	1990	Zambia	1991

* The list will be updated when new decisions become available.

Πηγή: United Nations

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Δ.Δ.Α.)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr